PIA ALIMĂNEȘTIANU

Însemnări din timpul ocupației germane (1916-1918)

CENTENARUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

CORINT

ordonată de
IORGA

„În primele zile ale ocupației, viața era aproape normală. Pe zi ce trece, simțim însă mâna de fier a învingătorului mai grea asupra noastră și, cu cât o simțim mai grea, cu atât se cimentează o solidaritate, o adevărată fraternitate între noi, românii rămași sub dominația streină, afară bineînțeles de germanofili. Cei mai mulți dintre noi am rămas, unii din necesitate, lipsă de mijloace, boală, iar alții din simțământul de datorie, cum au fost unii funcționari, ca eforii spitalelor civile și cei rugați de guvern să stea pe loc, spre a susține moralul populației. Din această categorie făceam și noi parte, familia Brătianu, Procopiu, Alexandru Crăsnaru, Emil Petrescu și alții..."

Pia Alimăneștianu

PIA ALIMĂNEȘTIANU

ÎNSEMNĂRI DIN TIMPUL OCUPAȚIEI GERMANE

(1916–1918)

Ediția a doua revizuită

Prefață de Dinu Zamfirescu

CORINT

Redactare: Ana Iorga
Tehnoredactare computerizată: Mihaela Ciufu
Design copertă: Dan Mihalache
Ilustrație copertă: *Calea Victoriei, în timpul ocupației germane.* Proiectul „Photo Historia"/Colecția Sorin Nica

Pia Alimăneştianu, *Însemnări din timpul ocupaţiei germane, 1916-1918,* Bucureşti, Imprimeriile Independenţa, 1929

ISBN 978-606-793-087-0

Volumul de faţă se bazează pe prima ediţie a cărţii, Pia Alimăneștianu, *Însemnări din timpul ocupaţiei germane, 1916-1918*, București, Imprimeriile Independenţa, 1929. Am operat anumite modificări pentru a adapta textul la normele gramaticale și ortografice actuale, dar am păstrat formele învechite care dau povestirii savoarea epocii.

În ciuda eforturilor noastre, nu am reușit să-i identificăm pe eventualii moștenitori legali ai autoarei, posibili titulari ai drepturilor de autor. În cazul în care vom fi contactaţi, vom fi bucuroși să reglăm această chestiune cu moștenitorii.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
ALIMĂNEŞTIANU, PIA
Însemnări din timpul ocupaţiei germane/Pia Alimăneştianu; pref. de Dinu Zamfirescu. - Ed. a 2-a, rev.. - Bucureşti : Corint Books, 2017
ISBN 978-606-793-087-0

I. Zamfirescu, Dinu (pref.)

PREFAŢĂ

Recitind, după mulţi ani, însemnările Piei Alimăneștianu am resimţit un soi de nostalgie. Aceea a unor timpuri din tinereţea petrecută în sânul familiei Brătianu, nostalgia după reședinţa familiei de la Florica, unde am trăit numeroase clipe din adolescenţă.

Nu am cunoscut-o pe autoare, cel de-al optulea copil al lui Ion C. Brătianu și al Piei Pleșoianu, în schimb, dintre cei pomeniţi de Pia Alimăneștianu îmi amintesc de Sabina Cantacuzino, „Tanti By", de Maria Pillat și, bineînţeles, de Dinu (Constantin) I.C. Brătianu, care mi-a fost bunic. Nu direct, dar care, dacă se poate spune așa, mi-a fost bunic „vitreg", nu însă în sensul peiorativ al termenului; a fost, faţă de mine, un adevărat bunic, de la care am rămas cu cele mai bune amintiri pe care le poţi avea despre cineva pe care l-ai considerat un simbol.

Însemnările din acest volum mi-au trezit însă și alt gen de nostalgii, din păcate negative, dacă le pot numi pe acestea așa. Este bineînţeles vorba despre ocupaţia germană a Bucureștiului, din timpul Primului Război Mondial, pe care, vrând-nevrând, o alătur ocupării României și a Bucureștiului de către „brava Armată Roșie eliberatoare", în 1944.

Ca martor al ocupației din 1944, nu pot să nu compar abuzurile de tot felul ale unor armate de ocupație, deși în 1944 sovieticii se pretindeau aliați. Aceleași jafuri, aceleași asasinate, aceleași atrocități pe care nu cred că oamenii de astăzi, contemporanii mei, le pot percepe în întreaga lor oroare. Mai surprinzător ar putea să pară că armata unei țări de înaltă civilizație, ca Germania, s-a comportat asa cum se descrie în aceste *Însemnări*.

În urma înfrângerilor succesive, provocate de considerabila superioritate în efective și în dotări materiale a armatelor germano-bulgaro-austro-ungaro-turce, armata română s-a retras în Moldova, guvernul și Familia Regală stabilindu-și reședința la Iași. Armata combătea pe mitica linie fortificată Focșani–Nămoloasa–Galați, linie invocată și mai târziu, în cursul celui de-al Doilea Război Mondial, de către prea mulți necunoscători ai realităților militare și istorice.

Cititorului de astăzi cred că ar putea să i se pară uimitor că familia prim-ministrului țării, Ion I.C. Brătianu, a putut fi „abandonată" inamicilor de atunci ai țării. În textul Piei Alimăneștianu este foarte clar explicată cauza rămânerii părții feminine a familiei Brătianu în teritoriul ocupat de inamic. De fapt, nu-i urmaseră pe frații Brătianu, în refugiul de la Iași, mama lor (văduva lui Ion C. Brătianu), Lia Brătianu (soția lui Vintilă, ministrul de Război), Sabina Cantacuzino, cea de-a doua fiică a lui Ion C. Brătianu și autoarea acestor însemnări. Aceasta din urmă arată: „ura mare este asupra Brătienilor, fiindcă dânșii au provocat războiul – ură ațâțată și de germanii din țară și, spre rușinea noastră, și de românii germanofili [...]. Brătienii au considerat că este de datoria lor să arate că și familia lor suferă alături de oamenii din partea de

țară ocupată [...]". Într-adevăr, membrii familiei Brătianu au fost supuși, ca și mulți alți români patrioți, silniciei ocupației germane care, după cum arată autoarea, proceda la abuzuri inimaginabile. Abuzuri însă nu neapărat gândite de către ocupant, cât inspirate acestuia de o serie de alogeni care se puseseră în slujba lui. Aceste fapte o fac pe autoare să spună: „Pe zi ce trece simțim mâna de fier a învingătorului mai grea asupra noastră și, cu cât o simțim mai grea, cu atât se cimentează o solidaritate, o adevărată fraternitate între noi, românii rămași sub dominație străină, afară bineînțeles de germanofili". Aceștia din urmă menționați de autoare îmi trezesc amintirile anilor 1944–1947, când același tip de indivizi s-au aliniat ocupanților, trădându-i pe cei care constituiau majoritatea românilor.

Din majoritatea românilor de atunci, mai spune autoarea, „alegerea ostaticilor se face nu după importanță, ci după resentimente personale, cele mai multe după denunțuri [...]". Mai departe, Pia Alimăneștianu continuă: „Aproape mai toți internații sunt din Partidul Liberal".

Va trebui să ne oprim și asupra acelei categorii de români care atunci, dar și mai târziu, au devenit uneltele ocupanților. Aici ne vom referi la progermanii aflați fie în funcții oficiale, fie oficioase. Chiar un reprezentant al ocupanților germani spunea: „Mă dezgustă românii aceștia care se ploconesc în fața noastră, a vrăjmașului".

Printre românii colaboraționiști vom menționa, dintre oamenii politici, în primul rând pe Petre Carp, care, după cum menționează Pia Alimăneștianu „se străduiește să convingă pe Marghiloman și pe Maiorescu nu numai de schimbarea administrativă, dar și de proclamarea abdicării Regelui Ferdinand [...]". Mai departe au propus

abdicarea Regelui şi aducerea pe tronul ţării a unui fiu al Împăratului Germaniei. Dintre aceşti români care făceau parte din elita culturală sau politică, îi voi mai menţiona pe Gala Galaction, Ion Slavici, D.D. Pătrăşcanu, ca şi pe socialistul Stere. De altfel, se menţionează că ultimul a plecat în Rusia, pentru a-i convinge pe noii conducători de acolo să facă pace separată cu Germania. În această perioadă, vara lui 1917, autoarea se arată îngrijorată de evenimentele din Rusia. Pia Alimăneştianu exprimă mari îndoieli cu privire la „aliatul Rusia", de a cărui calitate se îndoieşte când afirmă „că la 1877, când i-am scăpat la Plevna şi în urmă ne-au luat Basarabia". Mai departe, pe aceeaşi temă, autoarea mai spune: „în aproape toate atentatele făcute asupra tatei (Ion C. Brătianu) era amestecată şi legaţiunea rusă [...]".

Cititorul de astăzi al acestor însemnări nu poate fi decât şocat de prezentarea „chemării" Mitropolitului Primat Dr. Konon Al. Donici care, situându-se împotriva intereselor ţării, le transmitea credincioşilor ortodocşi din România că „Ţara vrea pace!". Tocmai în momentul în care armata română era în plină bătălie cu armatele germane şi aliatele lor. Mitropolitul, făcându-se aliat al duşmanilor ţării, cerea: „Ţărani, târgoveţi, slujbaşi şi orice aţi fi, aveţi bună credinţă că biruitorul care intră în Moldova nu este setos de răzbunare, nu ucide, nu jefuieşte (sic!), nu dă foc, nu pustieşte". Mentalităţile conducătorilor Bisericii majoritare nu erau cu mult diferite nici acum 28 de ani, când îl sprijineau pe Ceauşescu.

Ultima notă a autoarei este din 3 decembrie 1918 când, de fapt, luase sfârşit un ciclu istoric. Pacea de la Bucureşti fusese încheiată pe 7 mai 1918. Alte desfăşurări ale istoriei naţionale urmau să se petreacă, ele

culminând cu realizarea României Mari, după atâtea suferințe ale românilor conduși de Regele Ferdinand și de Regina Maria, avându-l ca stâlp politic esențial pe Ion I.C. Brătianu.

Însemnările Piei Alimăneștianu ne redau o societate românească pe care nu aș separa-o prea mult de cea de astăzi. Secolul care ne desparte de evenimentele de atunci ne arată o continuitate în esență a societății românești, cea de atunci nefiind atât de diferită față de cea actuală.

DINU ZAMFIRESCU

21 noiembrie 1916[1]

Bubuitul tunului a început de azi-noapte. Orașul pare gol. Numai pe străzile de la periferie trec, pâlcuri, pâlcuri, soldaţi obosiţi, îngheţaţi, în retragere.

Aș vrea să mă opresc, să-i întreb ca ceilalţi trecători, pe șoptite, „De unde vin? Unde merg?" și nu îndrăznesc. Mă tem să nu aflu de apropierea vrăjmașului. Iminenta ocupaţie a Bucureștilor, care la început mi se părea un vis urât, devine din zi în zi o tristă realitate.

Trupele germano-turco-bulgare, după ce au încercat zadarnic să spargă frontul prin toate trecătorile, înaintează acum prin trei părţi deodată: din Oltenia, de la Dunăre și din Carpaţii argeșeni – ca o invaziune.

Armata noastră, copleșită de trupele lor superioare în număr, în mașinării și prin experienţa dobândită doi ani de la începutul războiului, le-a ţinut totuși piept trei luni; guvernul a cerut zadarnic ajutorul făgăduit de aliaţi, prin ofensiva generală: sprijinul lui Sarrail[2] și cei 250 000 de ruși. Armata se vede azi constrânsă să se retragă spre linia Nămoloasa-Focșani, pe care, la urma urmelor, se pare că Rusia s-a hotărât să o apere.

În câteva zile ne-am despărţit, rând pe rând, de ai noștri, despărţire cu atât mai dureroasă cu cât simţeam

---

[1] Autoarea folosește datarea pe „stil vechi". Pentru a afla datele pe „stil nou", la datele notate de autoare trebuie adunate 13 zile (n. red.).

[2] Maurice Sarrail (1856-1929), general francez, comandant al trupelor franceze și aliate, pe frontul de la Salonic, în timpul Primului Război Mondial, în perioada 1915-1917 (n. coord.).

apropiindu-se dezastrul. Nicio lacrimă nu s-a vărsat în clipele acelea, nici din partea celor ce plecau în pribegie, nici din a acelora ce rămâneau pradă vrăjmașului. Individul nu mai există în asemenea împrejurări. La pierderile sufletești, nu te mai gândești la cele materiale. S-au contopit toate într-o singură colectivitate: Armata.

Ea reprezintă tot, cel puţin în ochii mei: și ţară, și rude, și prieteni. Viziunea ei fugărită zi și noapte îmi sângera inima.

22 noiembrie 1916

Ieșind, azi-dimineață, pe poartă m-am oprit s-ascult de s-aude tunul. Se auzea în apropiere, chiar către nord, și m-am bucurat. Este singura legătură ce o mai aveam cu ai noștri.

Bucuria mi-a căzut repede, însă. Pe zidul din faţă, pe Școala Clemenţa, erau lipite afișe mari, iscălite nu de prefectul Poliţiei, Corbescu, ci de generalul Mustaţă. Măsurile de ordine ce le decreta mi-au arătat că intrarea trupelor germane era iminentă și mai iminentă mi s-a arătat când am aflat, prin convorbirile din tramvai, în drum spre spital, că în timpul nopţii sărise pulberăria Dudești și când, ajungând la spitalul nostru din Șoseaua Filantropia[1], n-am mai văzut profilându-se pe cer stâlpii telegrafiei fără fir.

Prin spital plutea o mare neliniște. O citeam pe feţele surorilor și ale infirmierelor, dar mai ales o citeam în ochii soldaţilor.

Pe când rătăceam printre ei, unul m-a întrebat:

— Dacă vin, ce ne facem?

---

[1] Este vorba despre Spitalul 108 din București, condus de sora mai mare a autoarei, Sabina Cantacuzino născută Brătianu (n. coord.).

— Nimic, băiete, am răspuns. Rămâneţi aici, cu noi.

Și altul îngână:

— Până ce ne-om face bine, și apoi... cine știe unde ne-or duce.

Dar dintre toţi... de sergentul Matei îmi era mai milă. După ce fusese evacuat de la noi cu două răni vindecate, se întorsese, după opt zile, de la front, cu șase răni și ceruse să fie adus iarăși la Spitalul 108. Ne istorisise, câteva zile mai înainte, că nu se lasă de război până n-o merge de nouă ori la luptă și, când m-am apropiat de patul lui azi, nu mi-a dat ziua bună ca de obicei: m-a privit numai o clipă, apoi a închis ochii.

23 noiembrie 1916

Iată cum s-a săvârșit intrarea trupelor germane imperiale în București.

Aseară, la cartier, lângă Cotroceni, a fost adus un ofiţer cu ochii legaţi, trimis ca intermediar de Mackensen[1] să întrebe dacă se apără orașul. S-a înapoiat cu răspunsul că nu se apără, dar cerea să se garanteze averea și cinstea locuitorilor.

Azi-dimineaţă s-au dus întru întâmpinarea lor reprezentanţii ţărilor neutre, al Americii, dl Vopicka[2], și al Olandei, dl Vredenburg, împreună cu primarul Capitalei, dl Emil Petrescu[3].

---

[1] August von Mackensen (1849-1945), mareșal german, comandantul trupelor germano-turco-bulgare care au ocupat Bucureștiul în timpul Primului Război Mondial (n. coord.).

[2] Charles Joseph Vopicka (1857-1935), diplomat american, trimis extraordinar și ministru plenipotenţiar al Statelor Unite ale Americii în România, în perioada 1913-1920 (n. coord.).

[3] Emil C. Petrescu (1858-1938), mare moșier, jurist și om politic liberal. Primar al Bucureștiului (1914-1916) (n. coord.).

Au mers departe, în direcţia Bragadiru, pe unde credeau că înaintează trupele vrăjmaşe, dar s-au întors singuri, după o lungă aşteptare şi după ce constataseră distrugerea podurilor de pe Argeş.

Peste puţin, a sosit vestea intrării trupelor germane în Gara de Nord, apoi un automobil cu cinci ofiţeri a sosit la Primărie. Printre ei era şi Principele de Schaumburg-Lippe, nepot al Împăratului Wilhelm, fost secretar de legaţiune la Bucureşti, la declararea războiului.

Se vede că a ţinut să revie în România ca învingător, spre a răzbuna umilinţa plecării sale.

Mi-l amintesc privind pe stradă, cu ceasurile, din dosul grătarului de fier al împrejmuirii legaţiunii germane din Calea Victoriei, zilele cât fusese sechestrat în casă, până i s-a putut libera trecerea.

Cei cinci ofiţeri au iscălit hârtia prin care asigurau averea şi cinstea cetăţenilor, dar pe de altă parte, cu toate aceste asigurări, colonelul de Kleve, însărcinat cu intendenţa, punea cele mai drastice condiţii oraşului, şi anume: o pâine pe zi, jumătate de litru de vin, cafea, ceai, orez, zahăr, untură şi câte altele, pentru 50 000 de soldaţi, şi dări de un miliard.

Guvernatorul cetăţii, generalul de Stolzenberg, ameninţa pe dl Emil Petrescu că, dacă nu li se dă tot ce vor cere în 24 de ore, îl aşteaptă un glonte.

— O viaţă am, a răspuns dânsul liniştit. Ce voi putea da, voi da; ce nu, nu...

Învingătorul a sfârşit spunând:

— Să fiţi mulţumiţi că nu v-am lăsat pe mâna bulgarilor şi că suntem noi, germanii, intermediarii dintre dumneavoastră şi ei.

Președintelui Crucii Roșii, dlui Al. Marghiloman, i-a spus:

— Nu uitați că suntem învingători și ați făcut să curgă mult sânge german!

Eu n-am ieșit toată ziua din casă, de teamă să nu întâlnesc soldații nemți în marșul lor triumfal, întâmpinați, mi se spune, de sute și sute de germane și de israelite, cu flori în mână, cântând cu entuziasm „Die Wacht am Rhein"[1]!

O femeie trecea adineaori prin fața casei și plângea, istorisind unei prietene ce văzuse:

— Ca ciupercile au ieșit din pământ și râd și se bucură, nerușinatele, de nenorocirea noastră, după ce ne-au mâncat pâinea ani de zile. Nemernicele strigau soldaților nemți, în gura mare: „În sfârșit ați venit! Cu câtă nerăbdare vă așteptam!"

Dar în clipa aceasta nu mă răzvrătește nimic, nu mă atinge nimic din cele ce mi se istorisesc.

Un singur gând, o singură grijă am: dacă armata noastră a izbutit să se retragă fără pierderi prea mari, dacă a putut s-o ajungă Mackensen – în automobilul său monstru –, monstru el însuși. Căci, dacă armata întrupează pentru mine țara, el întrupează vrăjmașul, de când a sosit după-amiază la Palatul Regal, într-un automobil zgomotos, întâmpinat de dl Tzigara-Samurcaș[2], care i-a pus locuința regală la dispoziție. El n-a primit.

---

[1] „Straja de pe Rin", cântec patriotic german (n. red.).

[2] Alexandru Tzigara-Samurcaș (1872-1952), istoric de artă, profesor universitar, membru corespondent al Academiei Române. În perioada ocupației germane a fost Prefect al Poliției Capitalei. La plecarea Familiei Regale la Iași, a fost însărcinat să aibă grijă de reședințele și bunurile regale rămase în teritoriul ocupat (n. coord.).

— Nu obișnuiesc palaturi. De altmintrelea, eu nu stau în București decât câteva ore. Urmăresc armata română.

Pentru cei ce nu se așteptau la intrarea germanilor în oraș, azi-dimineață a fost o lovitură, dând cu ochii de ei, cum a păţit dl Procopiu[1]. Ieșind de la gazeta *L'Indépendance Roumaine*, a rămas înmărmurit zărind ulani călări defilând de-a lungul străzii Victoriei.

Era să leșine; s-a proptit de zid ca să nu cadă jos. De atunci a căzut bolnav la pat și nu s-a mai sculat.

Noi fusesem prevestiţi la spital și, cum ne întorceam cu automobilul în grabă, în faţa avuzului de la șosea poposea un batalion de infanterie română. Ne-am înspăimântat văzându-i.

Le-am strigat să plece.

— Sunt departe, au răspuns.

Am oprit automobilul și, chemând pe singurul ofiţer ce-i întovărășea: „Fugiţi! Intră germanii".

M-a privit întâi zăpăcit, apoi a dat ordin de plecare. I-o fi prins pe drum?

24 noiembrie 1916

A fost o ușurare când, ajungând la spital, l-am găsit așa cum îl lăsasem. Cel puţin acolo nu pusese străinul piciorul. Aiurea, nu te crezi în București, care din ceas în ceas își schimbă înfăţișarea. Calea Victoriei este străbătută și zdruncinată de automobile, de camioane în plină viteză, infernale și ca mărime și ca zgomot. Căștile germane alternează cu fesurile turcești și cu șepcile bulgarilor. Nu mai vorbesc de steagurile vrăjmașe ce fâlfâiau

[1] Ion (Iancu) Procopiu (1863-1918), ziarist, director al ziarului *L'Indépendance Roumaine*, deputat liberal de Teleorman (n. coord).

pretutindeni și de străinele în haine de sărbătoare, împărţind flori și tutun soldaţilor, de dimineaţa până seara. Singura uniformă română ce se mai zărește este aceea a sergentului de oraș și a jandarmului pedestru, dar și aceștia sub ascultarea Kaiserului.

Adineaori, unul dintre ei, întrebat de un călător ce vorbise cu ofiţerul german oprit câteva clipe în faţa lui, a răspuns trist:

— Nu vă pot spune.

Avea dreptate.

Și cu toate că s-au smuls hârtiile albastre de la ferestre, cu toate că s-au aprins iarăși felinarele ca-n vremuri de pace, mi se pare că din ceas în ceas crește în jurul nostru, într-un cerc de fier, întunericul ce ne desparte de ai noștri. Și n-aș mai putea lupta cu deznădejdea ce a cuprins pe mulţi din jurul meu, dacă nu aș face să mi se oglindească neîncetat speranţa că viitorul va fi al nostru.

25 noiembrie 1916

Spuneam ieri că Spitalul 108 era singurul loc unde vrăjmașul nu pusese piciorul.

Azi am găsit, însă, așezaţi, în catul de sus, 35 de germani. Când le-am zărit feţele roșcovane pe cearceafurile albe, m-am oprit pe pragul ușii, fără a-l putea depăși. Tovarășele mele simţeau tot ca mine. Toate fugiseră jos, la rănitii noștri.

Întorcându-mă acasă, tramvaiul a fost oprit câtva timp, până au defilat trupele bulgare. Pe Calea Victoriei, colţ cu *Athénée Palace*, fâlfâia un steag uriaș: era tricolorul german. Acum este cazinoul ofiţerilor de stat-major. Publicul bucureștean, toată cafeneaua, îi priveau înmărmuriţi.

Umilinţa de a te şti stăpânit de germani este nesuferită, dar şi mai nesuferită este aceea de a fi stăpânit şi de bulgari.

26 noiembrie 1916

Un mecanician, care venea de la front cu automobilul, ar fi istorisit că pe tot drumul până la Buzău nu mai întâlneşti un soldat român, că automobilele şi tunurile grele germane stau înfundate în noroi. Trăim în astfel de întunerec, că orice ştire din afară de incinta oraşului este un eveniment care, trecând din gură în gură, deseori se schimbă cu totul şi, când se reîntoarce la urechile celui de la care a pornit acea ştire, nu mai e recunoscută de chiar acela care a născocit-o. Un eveniment plăcut pentru spitalul nostru a fost evacuarea germanilor, dar de rândul acesta fără de florile, tutunul, piesa de 5 lei şi de urările de drum bun tradiţionale, ce-i întovărăşeau pe răniţii noştri înainte de plecare.

27 noiembrie 1916

„Wir sind die Sieger"[1] – iată fraza ce neîncetat ne răsuna, la intrarea oricărui ofiţer în casă. E de necrezut setea de răzbunare şi de a ne umili, ce ei nutresc faţă de noi.

Îmi pare că nouă, rasă latină, ne-ar fi milă de cei învinşi, mai ales de femei. Pretutindeni colindă casele, pentru încartierare[2]. La fiece clipă, sună câte unul la uşă, ceea ce ne face pe toţi să tresărim, mai ales pe mama[3],

---

[1] „Noi suntem învingătorii" (în limba germană, în original) (n. red.).

[2] Încartiruirea militarilor (n. red.).

[3] Caliopi (Pia) Brătianu născută Pleşoianu (1841-1920), văduva fostului prim-ministru al României, Ion C. Brătianu (n. coord.).

îngrozită la gândul că va locui sub același acoperiș cu vrăjmașul. Pretutindeni aceeași brutalitate, mai ales când le iese înainte o femeie. Casele goale nu le plac. Voiesc pe cele locuite și, dintre toate odăile, mai întotdeauna aleg pe aceea a stăpânilor.

După ordonanță, trebuie să se prezinte cu un *Schein*[1] iscălit de poliția noastră, dar de asta nu țin seama *Die Sieger*[2]. În multe locuri unde nu li s-a ținut piept au dat afară cu totul pe stăpâni.

Niciodată nu mi-aș fi închipuit astfel. Militarismul ce li se infiltrează în sânge de secole a stins într-înșii orice coardă umanitară; nu mai sunt decât o mașină de război desăvârșită, al cărei scop este distrugerea a tot ce nu este german.

Ura cea mare este asupra Brătienilor, fiindcă dânșii au provocat războiul – ură ațâțată și de germanii din țară și, spre rușinea noastră, și de românii germanofili rămași aici, după spusele lor, spre a apăra populația!

Au început persecuțiile cu mine. A venit un agent al poliției secrete să mă cerceteze, spre a mă duce la comandament. Când te duci la comandament știi că intri și la închisoare îndată. Am fost chemată sub pretext că eu singură știam unde a fugit Doelinger, supus austriac, șofer la doctorul Cantacuzino de 8 zile și cu care abia schimbasem câteva cuvinte.

Cum automobilul cu care mergea Doelinger fusese declarat îndată la sosirea germanilor și rechiziționat de ei, a fost găsit, a doua zi, la Ministerul de Război. La comandatură am așteptat câtăva vreme; văzând că nu se

---

[1] „Document oficial" (în limba germană, în original) (n. red.).
[2] „Învingătorii" (în limba germană, în original) (n. red.).

ocupă de noi, am plecat cu Sabina[1] la Ministerul de Interne, la Lupu Kostaki[2] – căruia i-am lămurit chestiunea pe care el s-a însărcinat să o descurce. Dacă nu eram așa de energice, petreceam noaptea la comandatură.

28 noiembrie 1916

De dimineaţă m-a deșteptat glasul ascuţit al unui vânzător de gazete din stradă. Mi se părea că strigă nelipsitul de altădată: „Universul, Dimineaţa, Viitorul".

Am revenit repede la realitate, însă.

Apăruse primul număr al *Gazetei Bucureștilor*, pe o foaie; pe cealaltă foaie, era *Bukarester Tagblatt*.

Deși luasem hotărârea să nu cumpăr ziarul și să nu-l citesc, am trimis îndată după el și l-am citit în întregime.

Erau aproape numai proclamaţii și ordine de zi către soldaţi. Îi felicita de bărbăţia ce au desfășurat-o la cucerirea celei mai puternice fortăreţe române, fără a adăuga că această fortăreaţă nu se apărase.

Iată proclamaţia afișată, de altmintrelea, de la 23 noiembrie pe străzi, către locuitorii orașului București:

> Orașul București este ocupat de către trupele mele. El intră sub legile de război. Noi ducem război numai împotriva armatei rusești și românești, nu contra poporului român.
>
> Cine nu va opune armatei mele nicio rezistenţă și se va supune de bună voie ordinelor comandanţilor militari și ale însărcinaţilor, îi va fi asigurată viaţa și averea.

---

[1] Sabina Cantacuzino (1863-1944), fiica cea mare a lui Ion C. Brătianu, sora Piei Alimăneștianu (n. coord.).

[2] Lupu Kostaki (1851-1923), descendent al unei vechi familii boierești din Moldova, om politic germanofil și rusofob, apropiat al lui Petre P. Carp, girant și apoi ministru de Interne în perioada ocupaţiei germane din timpul Primului Război Mondial, autor al memoriilor inedite *Amintirile unui trădător, 1850-1919* (n. coord.).

Iară cine va încerca a aduce vreun rău trupelor puse sub comandamentul meu, sau a aduce vreun folos armatei române-ruse, contra căreia luptăm, va fi pedepsit cu moartea.

Pentru orice rezistență ce s-ar opune trupelor mele de către populația civilă, inclusiv funcționarii publici, orașul București va fi tras la răspundere și va putea aștepta măsurile de represiune cele mai aspre. Iscălit Comandantul suprem al armatelor imperiale,

V. Mackensen

29 noiembrie 1916

În primele zile ale ocupației, viața era aproape normală. Pe zi ce trece simțim, însă, mâna de fier a învingătorului mai grea asupra noastră și, cu cât o simțim mai grea, cu atât se cimentează o solidaritate, o adevărată fraternitate între noi, românii rămași sub dominația streină, afară bineînțeles de germanofili. Cei mai mulți dintre noi am rămas, unii din necesitate, lipsă de mijloace, boală, iar alții din simțământul de datorie, cum au fost unii funcționari, ca eforii spitalelor civile și cei rugați de guvern să stea pe loc, spre a susține moralul populației, și din care categorie făceam și noi parte, familia Brătianu, Procopiu, Alexandru Crăsnaru[1], Emil Petrescu și alții...

Mai ales în tramvaie îmi dau seama de această apropiere în nenorocire a tuturor. Se întâlnesc cot la cot femei în haine de catifea cu femei în scurteici și le vezi șoptind tot timpul împreună, istorisindu-și păsurile, plângându-se de devastările săvârșite prin case de

[1] Alexandru Crăsnaru, născut în 1860, magistrat, prefect, senator (n. coord.).

trupele Puterilor Centrale, de poporul înaltei culturi și de grozăviile bulgărești comise în cartierele cele mărginașe, prin mahalale.

Din relaţiile oficiale, reiese că patrulele germane au împușcat pe unii, ceea ce ne arată cât de neînfrânaţi sunt. Între germani și bulgari nu există simpatie.

Cei dintâi dispreţuiesc pe cei din urmă, îi tratează drept hoţi, cei din urmă sunt foc pe cei dintâi, zicând că nu ţin seama de ei întru nimic, că sunt priviţi ca supușii lor.

30 noiembrie 1916

Sabina Cantacuzino, mergând din întâmplare la dl Vredenburg, acesta a vestit-o că în curând vor fi internaţi doctorul Cantacuzino și mulţi alţii.

S-a dus repede la Ministerul de Interne, unde nu se știe nimic, dar cum Lupu Kostaki poftise la masă câţiva ofiţeri germani, i-a făgăduit că se va informa.

Într-adevăr, spre seară a confirmat știrea internării nu numai a doctorului Cantacuzino, dar și a Liei Brătianu[1] și ne sfătuia să telegrafiem îndată, prin ministrul Vopicka, la Iași, ca să cerem guvernului liberarea germanilor din câmpul de concentrare.

Era un șantaj, prin urmare, ameninţarea luării ostaticilor. Germanii, cei dintâi, înaintea noastră, închiseseră, la declararea războiului, pe toţi românii aflaţi în ţara lor, iar noi le-am răspuns prin aceeași măsură. Cei bănuiţi de spionaj au fost duși la Văcărești; puţini de tot, și printre ei 25 de femei de moravuri ușoare, precum și cei ce locuiseră în ţară mai puţin de 20 de ani, au fost internaţi

[1] Lia Brătianu, soţia lui Vintilă I.C. Brătianu și cumnată cu Pia Alimăneștianu. Era fiica marelui proprietar, avocatului și omului politic liberal Anastase Stolojan (n. coord.).

la Slobozia. Bineînțeles, am refuzat categoric orice intervenție pe lângă statul român.

Domnul Petrescu, aflând că amenințarea de internare a sosit, e foarte sigur că același lucru îl aștepta și pe el. Îi fac neîncetat tot felul de grosolănii, amenințându-l cu glonțul, dacă nu le dă ceea ce-i cer.

Și pe zi ce trece sunt mai îndrăzneți. Voiesc să puie o dare asupra orașului, de 500 de milioane de lei. Văzând că Primăria este în imposibilitate de a strânge atâția bani de la populație, au redus-o la 250 de milioane.

Ducele de Mecklenburg este în trecere prin București, dar nu a primit guvernământul. Guvernator al cetății este Vogel și cel militar al orașului București este I. Einrich, fost guvernator de Lille.

Când au aflat de această numire, chiar ofițerii lor se zice că s-au speriat. Spuneau că nu va fi bine de noi.

1 decembrie 1916

Azi-dimineață m-am dus la Vredenburg și i-am spus că, deoarece trebuie o femeie ostatic din familia noastră, este mai firesc și mai umanitar să mă ia pe mine, neavând ca Lia, cumnata mea, un copil mic cu dânsa. M-a privit o clipă mirat și mi-a spus: „Și dumneavoastră veți fi luată; nu numai dumneavoastră, dar întreaga familie".

— Chiar și mama? am întrebat eu.

Nerăspunzând nimic, am înțeles că și dânsa. Am simțit așa mare răzvrătire în mine, la gândul că puteau, împotriva tuturor drepturilor, ridica o femeie de 76 de ani, încât m-am sculat repede și, mulțumindu-i, am ieșit, dar pe urmă, pe drum, judecând cazul, m-am potolit.

„Dacă o fac, mi-am zis, nu vor da decât o dovadă mai mult de brutalitatea lor."

Gazeta Bucureştilor reflectează foarte bine starea sufletească a asupritorilor. De sus până jos, numai încercări și insinuări de intrigi între noi și aliaţi, spre a ne dezgusta de ei, mai ales de ruși.

Din comunicate nu afli nimic.

Despre frontul italian nu vorbesc nimic și lumea spune că s-ar fi luat Triestul. Ce întunerec în jurul nostru!

Putinţa luării ostaticilor femei a răzvrătit atât pe reprezentanţii ţărilor neutre, cât și pe germanofilii noștri, încât pentru moment au renunţat la orice internare. Noi, în orice caz, ne-am făcut cuferele.

2 decembrie 1916

Am asistat azi la un spectacol trist, dar care mi-a arătat că, dacă am fost învinși, nu noi am fost de vină, ci aliaţii noștri, deoarece niciodată nu am fi putut ţine capăt, oricât de multe tunuri am fi avut. Am asistat azi la o revistă a trupelor germane, în faţa lui Mackensen și a statului său major, compus din vreo 50 de ofiţeri. Trupele în coloană de marş nu se mai sfârșeau; birjarul meu neputând înainta, eram silită să stau și eu locului, deși mă durea să asist la desfășurarea puterii lor. La durerea spectacolului se adăuga o singură mângâiere: mi-am dat seama că trupele noastre au avut de luptat cu forţe mult mai mari decât își putea închipui cineva.

Tot ce este mai bun pe frontul occidental a fost adus împotriva noastră, sub conducerea unor generali ca Mackensen, Falkenhayn[1] etc. Oricâte sforţări am fi făcut,

[1] Erich von Falkenhayn (1861-1922), șeful statului-major general german, în timpul Primului Război Mondial (septembrie 1914-august 1916). A participat, în 1916, la campania victorioasă a Puterilor Centrale împotriva României (n. coord.).

oricâte tunuri mari am fi avut, nu puteam ţine piept invaziunii teutone, care de 40 de ani se pregătește și are experienţa de doi ani de război.

3 decembrie 1916

La orele 5 a venit un gradat și-a luat pe doctorul Cantacuzino la comandament, fără a voi să lămurească pentru ce.

Ne-am închipuit de ce-l luase. A plecat el însuși mișcat, lângă poliţistul de două ori mai înalt. Până la orele opt neîntorcându-se, am trimis la domnul Crăsnaru să întrebăm de știe ceva. Fusese și dânsul ridicat în aceleași condiţii. A sosit și domnul Petrescu, pe când ne sfătuiam cum să-i dăm de urmă. Ne aduce vestea că nu va fi nimeni închis.

Pe la orele opt, Sabina, nedumerită, s-a dus la domnul Tzigara, care zicea că nu știe nimic. Văzuse pe Mackensen și Mecklenburg și niciunul nu suflase un cuvânt de măsurile luate. În sfârșit, pe la 9 și jumătate ne-au informat că ni s-au refuzat orice deslușiri, afară de aceea că au fost închise treizeci și cinci de persoane.

4 decembrie 1916

Internările urmează și azi – același procedeu cu toţi. Au fost duși la comandatură vreo treizeci de bărbaţi, printre care și Pillat.

Alegerea ostaticilor se face nu după importanţă, ci după resimţiminte personale, cele mai multe după denunţurile germanilor din ţară. De pildă: Vasile Derussi nu a voit să facă cunoștinţa lui Bussche; arhitectul Berindei, confundat cu ginerele lui Costinescu, a fost liberat imediat ce s-a văzut greșeala. De altminteri, era unul

dintre cei ce se bucurau mai mult de sosirea germanilor, înainte de ocupaţie. Aproape mai toţi internaţii sunt din partidul liberal. Conservatorii antantiști au fost cruţaţi, fiind susţinuţi de Carp[1] și de Marghiloman[2].

Sabina a făcut un cufăr cu lucrurile de primă necesitate, pentru doctorul Cantacuzino și, cum i s-a spus că trebuie un permis de la comandament, s-a dus acolo. Ofiţerul de serviciu întrebând-o „Sie sind die Schwester von Brătiano?"[3], și aflând cine este, a început să ţipe și să spună grosolănii.

5 decembrie 1916

O știre care m-a bucurat a fost aceea dată de un ofiţer german: o fotografie din care se vedea cum unul din zepelinele cu care bombardau neîncetat capitala a fost atins de tunurile noastre și scos din uz.

Ce departe și fericită îmi pare vremea când clopotele Mitropoliei și ale tuturor bisericilor sunau spre a se da alarma, că aeroplane inamice sosesc asupra Bucureștilor, când începeau, dintr-un capăt la celălalt al străzilor, fluieratul strident al sergenţilor și bubuitul tunurilor.

Deseori aeroplanele pluteau asupra spitalului nostru. Într-o zi erau douăzeci și patru, vopsite în negru, lugubre ca pasări mari de pradă. Spaima multora nu o înţelegeam,

---

[1] Petre P. Carp (1837-1919), descendent al unei familii boierești din Moldova, om politic conservator junimist, filogerman. Parlamentar, diplomat, ministru și prim-ministru al României (1900-1901; 1911-1912), președinte al Partidului Conservator (n. coord.).

[2] Alexandru Marghiloman (1854-1925), jurist, om politic conservator, germanofil. A fost parlamentar și prim-ministru al României în 1918 (n. coord.).

[3] „Sunteţi sora lui Brătianu?" (în limba germană, în original) (n. red.).

unii fugiseră la țară, alții la Iași, alții se ascundeau prin pivnițe, cu ceasurile.

Îmi amintesc mai ales o seară că veniseră târziu, când locuiam la Tați, în str. General Manu, în lipsa mamei, care rămăsese cu copiii lui Dinu[1] și Vintilă[2], la Florica[3], de la izbucnirea războiului, din îndemnul lui Ionel[4], deși eu luptasem din răsputeri să nu rămâie așa departe de noi toți, imobilizați în oraș. Era pe la miezul nopții. Fusesem treziți din somn de bubuitul intens al tunurilor și ieșiserăm cu toții pe balcon, urmărind zepelinul în luptă cu ghiulelele. Era o noapte cu stele, dar pe cer nu se vedea decât el, fugărit ca un punct, ca o jucărie luminoasă, intrând și ieșind de pe uriașa cale aburită a proiectilului. Desigur, în seara aceea fusese lovit, căci de atunci nu se mai întorseseră decât aeroplane. Niciodată nu resimțisem altceva decât răzvrătire, când îi vedeam sosind, răzvrătire împotriva lașității vrăjmașului și a cruzimii lui de a omorî femei și copii, fără niciun folos. O singură dată am avut emoțiune, când au răzbit germanii prin Rucăr și

---

[1] Constantin I. C. (Dinu) Brătianu (1866-1950), frate al Piei Alimăneștianu, inginer, om politic liberal, ministru, parlamentar, președinte al Partidului Național Liberal. A murit la închisoarea Sighet, în timpul represiunii comuniste (n. coord.).

[2] Vintilă I. C. Brătianu (1867-1930), frate al Piei Alimăneștianu, inginer, om politic liberal, primar al Bucureștiului, ministru de Finanțe, parlamentar, prim-ministru al României (1927-1928), președinte al Partidului Național Liberal (n. coord.).

[3] Domeniul Brătienilor, în județul Argeș (n. coord.).

[4] Ion I. C. (Ionel) Brătianu (1864-1927), frate al Piei Alimăneștianu, inginer, om politic liberal, ministru, parlamentar, prim-ministru al României în mai multe rânduri (inclusiv în timpul Primului Război Mondial), președinte al Partidului Național Liberal (1909-1927), unul dintre principalii artizani ai României Mari (n. coord.).

au început să se audă așa distinct tunurile de la Florica, încât m-am dus în grabă să aduc pe mama, cu copiii, în oraș. La întoarcere eram în două automobile, Dinu luase o pușcă, să tragă în caz de nevoie.

La pădurea de la Buftea vedem în faţă, deodată, un cârd de aeroplane. Vor fi sosit cincisprezece și se învârteau vâjâitor și amenințător, parcă dinadins asupra capetelor noastre. Deseori urmăriseră trăsuri pe drumurile mari, rănind călători și chiar asupra casei de la Florica, știind unde trebuiesc aruncate bombe, plutiseră de mai multe ori. Urmăriţi de tunurile orașului, se depărtară, așa că am putut ieși din tufișurile în care ne ascunseserăm și să ne urmăm calea. Ce copilăroase mi se par acum, pe lângă evenimentele ce s-au dezlănţuit în urmă și dintre care ceea ce mi-a lăsat impresia mai adâncă a fost lunga agonie dinaintea ocupaţiei, ruperea progresivă a fronturilor, până la retragere.

Dar chinul prin care treceam îl uitam când mă aflam în faţa celor cu răspundere și mai ales a lui Ionel. De la început chiar, deși era convins de necesitatea intrării în război, avea o presimţire a evenimentelor ce s-au desfășurat. Aveam impresia că pentru el era nu numai o suferinţă morală, dar și fizică, faţă de nenorocirile ce veneau, ca retragerea armatelor, aruncarea podului de peste Dunăre în aer, părăsirea Bucureștilor, de toate ordinele dureroase ce era el însuși silit să le dea.

Și pe când cei ce plecau din Muntenia erau torturaţi, dar plini de credinţă în izbândă, cei ce rămâneau atotputernici, germanofilii, se bucurau de înaintarea vrăjmașului, de plecarea alor noștri, fără nicio credinţă în victoria aliaţilor.

Îmi amintesc propaganda pe care o făceau ca să nu se miște nimeni din București, arătând pe germani drept

cuceritori, dar ca prieteni. Din fericire, erau puţini şi chiar ei au început să simtă jugul germanilor. Nemţii strâng şurupurile în toate direcţiunile, deşi au dat asigurarea că averea şi cinstea cetăţenilor vor fi respectate. Sechestrează tot la moşii, la bănci, fac cea mai mare propagandă prin popor, căutând să le arate că sprijină pe cei săraci împotriva celor bogaţi, pe ţărani împotriva proprietarilor.

Dar cu toate făgăduielile lor, populaţia începe să sufere de foame. Morile s-au sechestrat; tutunul şi mălaiul nu se mai găsesc. Casele se ocupă după bunul plac, dulapurile se sparg şi totul este golit la plecare.

Azi a venit unul la noi şi, după ce a cutreierat casa, şi-a ales drept locuinţă odaia de culcare a Sabinei, zicând că ştie că-i este închis bărbatul; dar, când i-a cerut ordinul de încartierare, neamţul a fugit fără să se mai întoarcă.

6 decembrie 1916

Am sărbătorit Sf. Niculae în spital, cu vin, plăcintă şi ţigări, dar bineînţeles fără de niciun chef.

Comunicatele germane mărturisesc izbânda franceză la Bezonvaux. De frontul italian nu mai vorbesc nimic de o săptămână. Semn rău.

8 decembrie 1916

Gazeta de azi aduce la cunoştinţa publicului tot felul de măsuri drastice: electricitatea nu se mai poate întrebuinţa decât un kilowatt pe săptămână de persoană. Bineînţeles, ofiţerii găzduiţi pot arde cât poftesc.

Tramvaiele nu mai circulă pentru români decât dimineaţa de la 7 la 8, de la 12 la 3 şi seara de la 7 la 8, şi numai linia ce duce spre gară.

Comunicatul din ce în ce mai laconic ne dă nădejde foarte deşartă. Ca noutate a zilei este evacuarea spitalului Liei şi al Dnei Râmniceanu. Le-a sosit un doctor german care, fără să-şi decline atribuţiunile, a cerut să i se arate spitalul, pentru evacuare. Cele două directoare au spus că nu poate nimeni să se amestece în spital, decât în baza unui ordin de la Crucea Roşie română. Dânsul era Dnul Volf, cel mai mare peste doctorii germani în ţara ocupată; a început să strige iarăşi fraza tipică, pe care de altfel o întrebuinţează mai des faţă de femei: „Wir sind die Sieger", şi alte cuvinte grosolane. Lia şi dna Râmniceanu au însărcinat un impiegat să-i arate spitalul. În urmă s-a dus la Crucea Roşie, unde a cerut destituirea imediată a celor două directoare.

Crucea Roşie, în loc să facă o anchetă spre a se încredinţa de adevăr, s-a supus orbeşte doctorului şi le-a înştiinţat, rugându-le să nu se mai prezinte la spital.

11 decembrie 1916

Din toate părţile vin plângeri la prefectura poliţiei şi la comandament, cu privire la locuinţele rechiziţionate, deoarece nu se dă nicio dreptate. Se luau numai cele luxoase, de oricine, iar la plecare erau jefuite.

La Mariuţa Pillat au sărit aseară câţiva derbedei peste gard şi au ameninţat-o, că sparg uşa dacă nu li se dau lemne şi săpun. Strigau că ştiu că-i este bărbatul internat şi înjurau, spunând tot felul de vorbe proaste. Ce va fi la plecarea lor din Bucureşti?

12 decembrie 1916

Crăciunul nemţesc este astăzi sărbătorit de colonia statelor aliate, cu ifos. Negăsind brazi în piaţă, au pus să

se taie 500 din Parcul Carol și au amenințat că de nu le vor ajunge, nu vor cruța nici celelalte grădini.

Chef și mese în toate casele încartierate.

Dl Emil Petrescu, foarte abătut, a venit spre seară să ne vestească dizolvarea consiliului comunal. Cel nou este alcătuit din: Verzea[1], Primar; Al. Darvari; J. Berindei[2], arhitect; Prager; Dustman; Paul Theodorescu; Oscar Niculescu.

Se germanizează toate. Prin biserici, Mitropolitul a oprit de a se mai pomeni de numele Familiei Regale.

Calea Victoriei, unde am trecut să zăresc pe Doctorul Cantacuzino la fereastra din mansardele Hotelului *Imperial*, era înțesată cu străini și soldați.

Firmele prăvăliilor au început să fie scrise jumătate pe românește, jumătate pe nemțește. Se schimbă numele hotelurilor în „Zum Kronprinz"[3] și altele.

Noi trebuie să le primim toate și să le înghițim.

Am poftă uneori să mă răzvrătesc, să le spun pe față ce gândesc de ei... dar va veni și ziua aceea! Răbdare!

14 decembrie 1916

Pentru ce au dat drumul Doctorului Cantacuzino, lui Pillat și la alți șase, închizând unsprezece în loc, nu o înțelege nimeni. Ceea ce știu este că ieri, la orele douăsprezece, ne-am pomenit cu ei, impresionați de sistemul celular în

---

[1] Victor Verzea, născut în 1865, ofițer cu origini ardelenești, primar al Bucureștiului în timpul ocupației germane. După încheierea Primului Război Mondial, a fost condamnat la moarte, și apoi la închisoare pe viață, ca trădător (n. coord.).

[2] Ion D. (Jean) Berindey (1871-1928), descendent al unei vechi familii boierești, unul dintre cei mai importanți arhitecți români de la începutul secolului al XX-lea (n. coord.).

[3] „La Principele Moștenitor" (în limba germană, în original) (n. red.).

care trăiseră timp de douăsprezece zile și care-i demoralizase grozav. Nici ceasornicul nu li se lăsase și, dacă n-ar fi avut în timpul zilei pe acela al Palatului în faţa ochilor, ar fi trăit ca orbii. La comandament, cea dintâi întrebare fusese: „Dacă sunt rude cu prim-ministrul Brătianu".

După ce li s-au luat numele și adresa, au fost duși în subsol, într-o cameră locuită de soldaţi pe care cârcâiau insectele. De acolo, pe jos, urmaţi de soldaţi, la Hotel *Imperial*, li s-au luat toţi banii și au fost închiși, fiecare, într-o chiliuţă în care nu puteau face 6–7 pași. Mâncarea le-o trecea soldatul pe ușă. N-aveau voie să deschidă fereastra decât dimineaţa, pe când li se curăţa odaia și în acest timp erau păziţi în coridor de sentinele. De altfel, aceștia ar fi fost mai omenoși cu internaţii, dacă ofiţerii nu ar fi fost așa de îndârjiţi și grosolani, în special cu ai noștri. Numele de Brătianu – spunea o autoritate română – făcea să li se ridice părul pe cap.

15 decembrie 1916

Azi gazeta m-a îngrijorat. Comunicatul relatează că germanii ar fi înaintat spre Râmnicu-Sărat 17 km, luând 7 000 de prizonieri ruși și 24 de mitraliere. Se pare că în clipa aceasta armata română s-a retras dincolo de linia Focșani, deoarece numele ei nu este menţionat nicăieri.

Sunt atâtea inexactităţi și contraziceri în știrile ce le dau, încât nu știi ce să crezi. Vestesc printre altele că lui Joffre[1] i s-ar fi luat comandamentul și că toţi prim-miniștrii ţărilor aliate sunt întruniţi la Londra. Printre ei ar

[1] Joseph Joffre (1852-1931), general și apoi mareșal francez care a comandat trupele Franţei, pe frontul de vest, în timpul Primului Război Mondial, din 1914 până la sfârșitul lui 1916 (n. coord.).

fi și al României. Aș vrea să fi ieșit puţin și Ionel din ţară, să-și schimbe cursul gândurilor.

Îmi amintesc deseori, când mă gândesc la el, printre clipele dureroase ale vremurilor din urmă, acelea petrecute în cancelaria de jos, în strada Lascăr Catargiu. Când, părăsind consiliul de miniștri, venise să telefoneze la cartierul general, pentru a ști care este situaţia precisă, deoarece printre colegi exista divergenţă de păreri: unii găseau că trebuie plecat imediat, fiind pericol să fie prins de vrăjmași, alţii erau de părere că, plecând prea din vreme, ar alarma populaţia și că, deci, ar fi o lașitate.

Erau clipe istorice, dar grozave.

După o lungă așteptare, cartierul sfătui să nu plece. Nu era nicio primejdie, spunea el... Două zile în urmă pleca el însuși spre Ploiești.

16 decembrie 1916

Sărbătorile de Crăciun ale noastre și Anul Nou sunt suprimate, prin faptul că, de poimâine înainte, este 1 ianuarie stil nou și se unifică calendarul.

Pe deoparte îmi pare bine să nu mai avem sărbători anul acesta, pe de altă parte mi se pare o jignire la adresa românilor să nu se ţină seama de dreptul lor. Dar dreptul lor sună acum ca o vorbă ironică. Pe străzi stă afișat pretutindeni numele cantinelor la care se poate alimenta singură populaţia ţărilor aliate.

Ieri ni s-a spus de la minister, de domnul Crăsnaru, că moșiile proprietarilor trecuţi în Moldova vor fi vândute la ţărani și banii trimiși în Germania. De asemenea, proprietăţile urbane. Li se dau șase luni pentru unele, trei pentru altele de răgaz, să se întoarcă proprietarii, de

voiesc să le păstreze. De unde s-ar reîntoarce și cum ar afla această măsură?

Guvernatorul Tülff de Tschepe și de Weidenbach[1] locuiește în palatul Suţu. Neplăcându-i mobila, au hotărât să cheltuiască 80 000 de lei, spre a o înlocui în contul statului român.

De aici înainte, militarii vor plăti în bancnote emise de Banca Generală, care la reîntoarcerea guvernului român nu vor mai fi valabile, fiind scoase ilegal. Mai mult: deoarece România nu va putea plăti indemnizarea de război, de nu știu câte miliarde, cerută de statele aliate centrale, se stabilește aici un ministru al Agriculturii, care va stoarce timp de 15 ani bogăţiile pământului, spre a-și scoate ei înșiși indemnizarea; iar Dunărea va fi ocupată tot de ei, fiindcă nu stau deloc la îndoială că victoria va fi a lor.

Iată perspectiva ce ne așteaptă!

Toate acestea din izvor oficial, iar nu născociri de mahala.

Unde ești, cronicare Neculce, să plângi biata ţară a Munteniei, cum ai plâns pe vremuri pe a Moldovei, cotropită de vrăjmașii sălbateci și poate mai puţini ca cei de azi?

3 ianuarie 1917[2]

Azi-noapte am fost trezită din somn de răcnete și vaiete, când mai apropiate, când mai depărtate și, după câteva momente de nedumerire, mi-am dat seama că erau răcnetele sergenţilor și vaietele mulţimii, luptând la brutăria din strada Salciilor, să capete o pâine.

---

[1] Erich Tülff von Tschepe und Weidenbach (1854-1934), general german, guvernator militar al teritoriului românesc aflat sub ocupaţia Puterilor Centrale (n. coord.).

[2] Datare „pe stil nou" (n. red.).

De câteva zile, de când se resimte orașul de mobilizarea și rechiziționarea alimentelor de către germani, mă frământă gândul să deschidem cantine pentru populația săracă. La spital nu mai putem face nimic.

Lily Fălcoianu, care acum are direcțiunea, ne spune să nu mai revenim, căci aducem ura asupra lor, prin numele ce purtăm. Dânsa nu face decât să-i laude, să le spună că românii sunt toți hoți, bine că pun germanii regulă în țară. Un băiat, Ion, pe care-l crește, fiindcă a descoperit un mare talent de pictor la el, o mustră mereu și îi este silă când o aude vorbind astfel de țara ei. Eu însămi, cu toată iubirea ce am avut-o până azi pentru ea, mă face să o evit, constatând cât de puțin simț românesc are.

Dar nici de cantine nu ne putem apuca. Suntem prea deocheate ca să nu periclităm și această operă. Că vrăjmașul are ură împotriva familiei Brătianu, aceasta mă mândrește. Ceea ce mă răzvrătește, însă, este să văd alături de ei pe românii germanofili, care pun pe deasupra iubirii de țară ura pentru adversarul politic. Cum mai pot exista partide politice în timp de război?

P. Carp spunea mai deunăzi că felul cum au fost tratați internații din Ialomița ne-a făcut de rușine în fața Europei și că, deci, bine au făcut germanii de au închis pe români.

La minister, unde se întrunesc germanofilii și își petrec vremea, vorbind de rău pe compatrioții lor și lăudând pe asupritor, au ajuns în așa grad de inconștiență încât au dezgustat și pe germani. Unul chiar spunea deunăzi: „Mă dezgustă românii aceștia, care se ploconesc în fața noastră, a vrăjmașului". Am aflat pentru ce a fost liberat Costache[1]. L-a cerut P. Carp fiindcă nora lui așteaptă un

[1] Doctorul Constantin Cantacuzino, cumnatul Piei Alimăneștianu (n. coord.).

copil și are nevoie de îngrijirile sale. Aceasta arată că pe mulţi ar putea scăpa, dacă ar voi. Dar nu vrea.

4 ianuarie 1917

Am sărit treisprezece zile din calendar și iată-ne la 4 ianuarie. Totuși, în spital, pe luni, se pregătesc *Steaua* și *Vicleimul*.

Ieri a fost evacuarea spitalului Liei, cu zorul. Au venit peste doamnele care începuseră evacuarea, le-au dat afară, le-au împins, neîngăduindu-le măcar să-și ia geanta cu bani și bluzele de infirmiere, nici măcar pălăriile din cuier. Toate acestea, desigur, ca să pună mâna pe tot materialul Crucii Roșii.

La orele 9 și jumătate, au sosit la noi acasă doi ofiţeri și un civil evreu. Au chemat pe Sabina în sala de așteptare și cel mai gradat, așezându-se în faţă-i, îi declară cu obrăznicie: „Eu sunt șeful poliţiei și am venit să vă arestez".

„Pentru ce?" a întrebat dânsa.

„Pentru că aţi scris o protestare împotriva noastră."

Sabina, înţelegând că era vorba de Didina Cantacuzino, vecina noastră, i-a spus că se înșală. Atunci a lăsat-o sub pază unuia din tovarășii săi, cu ordinul să nu iasă din odaie și s-a dus după informaţiuni alături, la Grigore Cantacuzino. S-a reîntors peste câteva clipe, dar n-a intrat, cum s-ar fi cuvenit, să facă scuze de greșeală. A trimis numai răspuns celui ce rămăsese în casă să-și părăsească postul.

Am aflat, în urmă, că s-au dus la Ortodoxie să ridice pe Didina Cantacuzino. Mult însă n-o vor ţine, căci vor descoperi că este soţia lui Gr. Cantacuzino.

Dar toate acestea sunt nimicuri, pe lângă ceea ce s-o fi petrecând dincolo de Milcov. Lipsa de știri este un adevărat chin.

Chinul este însă și mai mare când se răspândește o veste rea, căci numai cele rele se răspândesc, ca astă-seară una: că un aeroplan ar fi bombardat, la Iași, casa lui Vintilă Brătianu. Nu am mai spus-o nimănui, deși știu că asemenea știri nu pot trece până la noi, tot mă neliniștește.

5 ianuarie 1917

Singur cuvântul „angoisse"[1] poate tălmăci ce resimţi în anumite clipe, în așteptarea unei nenorociri prevăzute sau neprevăzute, de care ţi se pare că ai un presimţimânt. Mare curaj au aceia care, fie prin cărturărese, fie prin spirite, fie prin visuri, cred a cunoaște viitorul. Dacă ai ști dinainte toate nenorocirile ce le vei întâmpina în viaţă, îmi pare că puţini ar duce-o până la capăt. Pe mine mă apucase acea „angoisse" în urma unor comunicate germane. După prânz, spre a o înlătura, am luat harta României și a Transilvaniei și comunicatul în mână, am căutat satele unde se dădeau ultimele lupte.

Am descoperit înmărmurită că germanii înaintaseră în Putna prin două puncte, pe la Milcov și pe la Șușiţa. În curând, cunoscându-le acum forţele, neîncetat mărite, în luna aceasta va fi luată linia Focșani-Nămoloasa.

Ce urmări puteai trage decât că, odată trecută, vor înainta cu repeziciune către Iași. De aci perspectiva unui nou exod al guvernului, al populaţiei, al armatei, prin stepele Rusiei, în timpul iernii...

6 ianuarie 1917

Printre germanofilii care revoltă populaţia este un caz patologic. Este un ministru plenipotenţiar, Pisoski, pus

[1] „Frică", „angoasă" (în limba franceză, în original) (n. red.).

în neactivitate de la declararea războiului, fiindcă nu a voit să se reîntoarcă în ţară cu misiunea română, ca şi ministrul nostru la Berlin, Alexandru Beldiman.

Pisoski şi-a făcut intrarea triumfală în Bucureşti, cu vrăjmaşii. Nu sunt mese ale nobleţei germane şi austriace la care să nu ia parte, iar cei ce-l cunosc de aproape spun că-i cetesc pe faţă după cum este, vesel sau trist, dacă îi merge rău sau bine armatei române.

O singură dorinţă are: ca Moldova să cadă mai repede sub ocrotirea Puterilor Centrale.

Mă întreb uneori, când văd asemenea mentalităţi, pentru ce îşi pierde câte unul, trăit în străinătate, aşa repede naţionalitatea, pe când ţăranul din teritoriile asuprite atât în Transilvania, cât şi în Basarabia, până şi în Macedonia şi chiar cei colonizaţi prin Caucaz, cu toate sforţările, îşi păstrează neatins simţământul de patrie.

Ionel spunea, într-o zi, foarte bine, că noi avem diplomaţie foarte slabă, fiindcă diplomaţii noştri, după câtva timp, se identifică cu ţara în care trăiesc şi da pildă pe Beldiman la Berlin, pe Rosetti-Solescu la Petersburg şi atâţia alţii.

Eu cred că de vină este şi creşterea ce se dă copilului, fie trimiţându-l de mic în străinătate, fie auzind părinţii, care critică tot ce este în ţară şi laudă tot ce este străin.

De s-ar schimba această mentalitate după război, ar fi un mare bine. Clasa de sus este imitată de cea de jos întotdeauna şi pildele rele nu ar trebui să ne vie tocmai de la cei deştepţi şi cărturari.

În toate cazurile, oricare ar fi legăturile ce le are un om cu străinătatea, nu este iertat ca el să şi le păstreze cu poporul care îţi urmăreşte armata şi îţi sleieşte pământul. Şi ne sleieşte în aşa chip încât ne întrebăm, uneori cu spaimă, ce va mânca populaţia săracă peste câtăva vreme.

Cinci zile n-au scos pâine de Crăciun, dând brutarilor făină numai pentru trei zile. Carne nu a fost zece zile. Germanele și evreicele capătă de toate și, dacă nu capătă, fură.

La Dinu Brătianu, nemţoaica pe care au lăsat-o să păzească casa terorizează servitoarea româncă, vinde lucrurile de prin casă, aduce de la ţară alimente furnizate pe nimic și le vinde pe preţuri întreite.

Germanele se plimbă acum neruşinate la braţul ofiţerilor și soldaţilor, în blănurile de samur rechiziţionate din casele stăpânilor. Bulgarii se plâng în toate părţile că și pe ei, deși ţară aliată, îi storc și duc tot în Germania.

24 decembrie 1916[1]

Ajunul Crăciunului. La spital, doamnele, în jurul unei mese, pregăteau săculeţele cu covrigi, mere, nuci și tutun pentru răniţi. Râdeau și vorbeau. Eu nu am putut sta mult cu ele. Perspectiva sărbătorilor îmi este prea dureroasă. Nici nu vreau să știu, să-mi amintesc de vremurile când ne strângeam cu toţii, mari și mici, la ușa dormitorului mamei, de strigam: „Bună dimineaţa".

Am hotărât între noi să nu schimbăm nimic din traiul obișnuit. Să încercăm să uităm trecutul.

25 decembrie 1916

Idiotul lui Dostoievski, pe care în timp normal l-aș fi găsit o carte bolnăvicioasă, și pe care l-aș fi cetit cu greutate, deși cu admiraţie, în aceste două zile m-a fermecat. N-am lăsat cartea din mână până n-am sfârșit-o, și când am sfârșit-o mi-a părut rău, fiindcă reveneam la realitate.

---

[1] Autoarea revine la datarea „pe stil vechi" (n. red.).

Nimic nou pe ziua de azi decât că, fără să ni-l mărturisim unul altuia, eram fiecare în parte cuprinşi de „spleen" şi ziua a trecut mai încet ca de obicei.

26 decembrie 1916

Comunicatul mai bun, deoarece vorbeşte de ofensiva rusă pe frontul Focşani şi sosesc răniţi peste răniţi germani. Ai noştri mor pe câmp.

La spital a fost sărbătorit Crăciunul, cu *Steaua* şi *Vicleimul*. A cântat corul, a oficiat preotul. Eu nu m-am dus.

27 decembrie 1916

S-au luat Focşanii, prin lupte îndârjite. Ruşii pare că luptă alături de ai noştri. Vor putea oare să-i oprească, când pe fiecare zi vin forţe noi din Transilvania şi de peste Dunăre? Azi a sosit un prizonier român din Ploieşti, fugar îmi închipui. A istorisit grozăvenii de traiul prizonierilor. Nu au ce mânca: o pâine la 5 zile, un taler cu varză la şapte inşi şi printre ei s-a întins şi holera. Suferinţele lor nu se pot uşura ca în Occident, prin intervenţia ţărilor neutre. Noi suntem înconjuraţi de jur împrejur de aliaţii Puterilor Centrale, iar miniştrilor olandez şi al Statelor Unite li se contestă orice amestec, sub cuvânt că erau acreditaţi lângă guvernul român după declararea războiului.

Cu privire la bombele şi otrava ascunse în subsolul legaţiunei germane, destinate oamenilor politici, se poate spune că aceste bombe şi bomboanele otrăvite depuse la ţară şi prin oraşe de supuşii Kaiserului vor rămâne printre dovezile cele mai convingătoare de sentimentele monstruoase nutrite de „înalta cultură" în timpul războiului.

De altmintreli de când sunt aici, pe fiecare zi dau noi probe de ce pot, nemaiţinând seamă de devastările

pricinuite nu de bulgari, cum o pretind, ci de ei, cu consimţământul ofiţerilor de toate gradele.

Moșiile, dintr-un capăt la celălalt al ţărei, casele ţăranilor și bisericile au fost jefuite. Din biserici au făcut grajduri.

La Florica, sub cuvânt că este acolo mormântul lui I.C. Brătianu, sfătuitorul Regelui Carol, au rechiziţionat și furat tot ce au putut, însă pe ascuns. Au stabilit acolo o etapă a regiunei, etapă austriacă din fericire, deoarece austriacii au lăsat pretutindeni amintiri mai bune.

Nu mă pot obișnui cu faptul că mormântul tatii este acum în mâinile vrăjmașului.

29 decembrie 1916

Sunt, printre românii care lucrează cu guvernul, două categorii. Întâia, cei care văd într-însul prietenul, mijlocul prin care pot deţine frânele puterii. Ei se pun în serviciul vrăjmașului cu platitudine, fericiţi.

Pe aceștia îi desprețuiesc și, dacă n-ar fi români și nu mi-aș reaminti neîncetat că trebuie să fim uniţi în nenorocire mai mult ca oricând, i-aș urî mai strașnic decât pe dușmani.

A doua categorie sunt acei cari lucrează cu germanii, suferă, se simt umiliţi și răzvrătiţi de chipul cum sunt trataţi, atât ei cât și populaţia civilă, pe care o ajută cât pot și se sacrifică pentru ea. Acestora le admir abnegaţia.

Iată ce gândeam ieri când, întrunindu-se la noi mai mulţi din cei de categoria a doua, își istoriseau păsurile și umilinţele. De pildă, consilierilor comunali nu le este îngăduit să stea jos pe scaun când vorbesc cu un simplu soldat german. Trebuie să stea în picioare în faţa lui.

Primarul oraşului, numit şi ales de ministerul actual, a fost în aşa chip înjurat şi apostrofat de generalul guvernator Stolzenberg, fără niciun motiv, încât – spunea – că în viaţa lui nu plânsese cum a plâns în ziua aceea.

Cu prefectul poliţiei, aceeaşi purtare, încât şi-a dat demisia şi nu a retras-o până nu i s-au făcut scuze. Mai este un fapt care le taie puterea de luptă: este desăvârşita abstracţie ce fac de traiul populaţiei civile, deşi prin gazetă tot vorbesc de bunăvoinţa guvernământului pentru clasa de jos. Dacă nu ar fi funcţionari români care să lupte cu slabele lor mijloace împotriva lor, n-am avea nici alimente, nici lumină, nici căldură.

1 ianuarie 1917

Am intrat în anul 1917, cu încredinţarea că ne va aduce bine. De ieri, chiar, comunicatul mai bun. Tăcerea desăvârşită pe un front arată întotdeauna că nu le merge cum doresc.

Zvonurile din oraş sunt din ce în ce mai optimiste, ca să le putem da crezământ: Sofia şi Triestul ar fi în mâna Cvadruplei. Judecând, desigur, după sosirea în oraş a 800 de prizonieri italieni şi a o mulţime de bulgari refugiaţi. Triestul se poate să fi căzut, dar Sofia nu. Mâine voi merge la obor să văd cu ochii mei pe bulgarii şi bulgăroaicele despre care spune lumea că s-au stabilit acolo de câteva zile, ca fugari din Bulgaria.

Dintre noi, cea mai optimistă este Mariuţa. Ea nu vede niciun pericol, nici la Iaşi, nici aici: toate merg bine. E o fiinţă fericită, căci deşi am încredere oarbă în viitor, totuşi mă roade grija luptelor de la Milcov, grija armatei şi, ca să-mi păstrez sângele rece, înlătur, pe cât pot, toate gândurile.

Contrariul Mariuței prea optimiste sunt Sabina și mai ales Costache, care este deprimat de tot. Sabina are voință și curaj, deși se îndoiește de izbânda finală. Pe mama o admir. La vârsta ei, despărțită de cea mai mare parte din copii, neștiind de-i va mai vedea, este plină de nădejde și, chiar când are clipe de îndoială, știe să le înlăture. Viața zbuciumată ce a dus din tinerețe până la bătrânețe, în exil, războaie și lupte politice îndârjite, i-a oțelit poate sufletul mai mult ca nouă celor tineri, care am dus un trai cu mai puține frământări. Totuși cât trebuie să sufere în ea. Să dea Dumnezeu ca să vadă ceea ce nu credea nimeni că va vedea generația noastră: România Mare, făurită cu ajutorul fiilor ei, precum a văzut România Mică făurită cu ajutorul bărbatului ei.

2 ianuarie 1917

Rechizițiile sau mai bine zis hoțiile, acum oficiale, au început azi. Zahărul particularilor a fost depus, fiecare interpretând ordonanța după voia sa. Unii păstrează cincisprezece kilograme de familie, alții de locuitor.

Românul știe să tragă chiulul chiar germanului.

Altă ordonanță spune că ocoalele din jurul Bucureștilor (mai multe sate alcătuiesc un ocol) sunt silite să aducă, pe zi, patruzeci de care cu porumb și grâu la oraș, cinci vite cornute pentru abator sau patruzeci de oi.

3 ianuarie 1917

Singurul fapt demn de a fi semnalat azi este internarea Mitropolitului în Mitropolie și numirea ca director și locțiitor al șefului Bisericii Ortodoxe a lui Marius Theodorian, catolic, care a condus toate campaniile de răsturnare a Mitropoliților, anii din urmă.

Un martor ocular, venind azi din Slatina, ne spune că prizonierii români din acest oraş stau de 6 zile nemâncaţi, ţipă şi se vaietă, urlă ca lupii, de ţi se rupe inima.

4 ianuarie 1917

S-au desfăşurat o serie de fapte de ieri până azi, pe care ar merita să le notez.

I. Mackensen s-a dus la magazinul *Albinei*, să cumpere cusături româneşti. S-a mirat de dibăcia şi gustul ţărancelor noastre, dar a găsit prea scumpe cusăturile. S-a tocmit cât a putut, le-a plătit, însă, fără a le rechiziţiona. Guvernatorul Tülff, în schimb, alegându-şi marfă de 5000 de lei (dintre ele, câteva erau destinate Împăratului) le-a găsit ieftine, mai ales că nu le-a plătit nici măcar cu bonuri de rechiziţie.

II. Iată cum s-a sfârşit cu internarea Mitropolitului. Aflând cele întâmplate în ajun, Dna Didina Cantacuzino, cu Zoe Râmniceanu, conducătoarele Societăţii Ortodoxe, s-au dus la Mitropolie, unde un sergent român împiedica accesul la şeful Bisericii.

Dânsele au intrat cu sila şi l-au găsit în lacrămi. Li s-a plâns că a fost sechestrat din ordinul dlui Marghiloman.

L-au pus să jure că până se vor întoarce nu va iscăli nicio hârtie de renunţare şi au alergat la Marghiloman. Acesta avea la el, tocmai întrunit, comitetul Partidului Conservator. Neputându-l vedea, au chemat pe Grigore Cantacuzino, care făcea şi el parte din comitet. I s-a expus cazul, arătând la ce scandal va da loc. Ieşind şi dl Marghiloman, le-a lămurit că într-adevăr consimţise la numirea lui Marius Theodorian, partizan politic, crezând că era cu consimţământul Mitropolitului şi al arhiereilor.

Gr. Cantacuzino i-a declarat atunci că dânsul nu admite această numire a unui renegat în capul Bisericii Ortodoxe, și că trebuie neapărat destituit.

Marghiloman le-a sfătuit să meargă să se înţeleagă cu Lupu Kostaki, care a părut mâhnit de amestecul în această afacere. Le-a spus totuși că se va duce la Mitropolit și-l va libera. Când s-au reîntors doamnele la Mitropolie, au constatat că-și ţinuse făgăduiala, deoarece au găsit pe Mitropolit liberat. Le-a declarat însă că nu face slujba de Paște decât la 2/15 aprilie, după dogmele religiei ortodoxe, care sunt categorice asupra acestui punct. Paștele nu poate cădea, ca cel catolic, odată cu cel evreiesc, și ar fi excomunicat. Marius Theodorian, a doua zi, a fost gonit de la Mitropolie, aproape în bătăile preoţilor și afurisit de Mitropolit.

Poimâine, de Bobotează, ne-am înţeles între noi să-i facem manifestaţie Mitropolitului, mergând in corpore la slujba de la Mitropolie, la orele 9 și jumătate. Și pe urmă să defilăm în faţa lui, sărutându-i mâna.

Azi, comunicat foarte bun – totul este relativ. Pe linia Nămoloasa-Focșani și în Munţii Putnei, ofensiva româno-rusă a pătruns, cum recunoaște comunicatul, în tranșeele germane.

Domnul Marghiloman a anunţat la Crucea Roșie că Mackensen a renunţat a înainta în Moldova și se va așeza acolo în defensivă.

Desigur, parte din trupe au fost luate și duse la Salonic. Vestea aceasta pare adevărată, nu vreau însă s-o cred încă. Ar fi prea frumos, numai de s-ar confirma prin fapte. Dacă s-ar confirma, nu-mi mai pasă de noi. Putem sta aici un an-doi în întunerec și în mizerie, numai să fie ferită Moldova de ocupaţie, așteptând victoria.

6 ianuarie 1917

Turna cu găleata când am sosit la Mitropolie. Serviciul începuse. Lume destulă, dar nu destule doamne cunoscute, aproape numai cele aduse de noi de la spital. Aveam însă impresia unei atmosfere româneşti, simpatice, de căldură sufletească, până în clipa când şi-au făcut intrarea solemnă autorităţile pământene – secretarii generali, prefecţii, consiliul comunal – şi-am simţit că, odată cu ei, intră şi o suflare rece printre noi: colaboratorii vrăjmaşului.

După slujbă, am trecut la Mitropolit, care ne-a ţinut o scurtă cuvântare, asigurându-ne de sosirea unor vremuri mai bune şi, asemuindu-se cu Veniamin Costachi, susţinu că nu se va da în lături de la nimic spre a păstra nevătămată Biserica Ortodoxă. Mă întreb dacă în clipa când s-a întors către Lupu Kostaki şi i-a amintit că-i fusese strămoş, nu făcea vreo aluzie sângeroasă.

8 ianuarie 1917

Ger cu soare şi un cer de toată frumuseţea. Spre marea noastră mulţumire, soldaţii germani păreau degeraţi pe străzi.

13 ianuarie 1917

De 5 zile nu am mai scris. Am trăit clipe triste – altele decât acelea aduse de război. Doamna Stolojan, în seara de 10 ianuarie, abia după 24 de ore de boală, şi-a dat sufletul. Ca niciodată expresia de „a-şi da sufletul" nu mi se pare mai nemerită – fără agonie, fără un geamăt, fără o mişcare. Singură oprirea răsuflării ne-a dat să înţelegem că murise. Moartea ei, în clipele acestea când suntem aşa puţine la număr în aceleaşi simţăminte, ne-a impresionat mult.

Pe când o vegheam și îmi sta în față ca o sfântă, parcă mai frumoasă ca în viață – zâmbetul pe buze, mâinile încrucișate pe piept – nu mă putui opri să nu invidiez liniștea în care trăia de câteva clipe. „A scăpat de ocupația străină", mă gândeam, și totuși n-aș vrea să mor înainte de sfârșitul războiului, înainte de a vedea vrăjmașul la pământ, înainte de a-i putea striga, la rândul nostru: „Wir sind die Sieger"!

Comunicatul de azi vestește retragerea trupelor de pe Canalul Sf. Gheorghe – altfel nimic pe toate fronturile. Dacă nu ar fi fost siliți, pentru ce această retragere subită?!

S-au dus și o mare parte din germanii din București – înlocuiți prin austriaci, unguri și turci. Cartierul nostru este locuit aproape numai de turci, care se poartă foarte bine: nu se aud, abia se văd.

Doctorul Cantacuzino a întâlnit ieri pe Halil Bey, directorul muzeului din Constantinopol, bărbatul lui Sadieh, care a trăit aproape până la măritișul ei în București, fiind fata ministrului turc în România, Suleiman Bey, și cu care am copilărit.

A înaintat spre doctor, intimidat, și i-a spus că venea la noi și voia să scrie Sabinei, întrebând-o dacă în condițiunile în care se afla în țară, l-am primi. Doctorul i-a spus numai că Sabina nu e acasă. El a înțeles. Se spune că a venit să strângă pentru muzeu lucruri de la noi. Acum orașul este plin, nu atât cu armată de război, cât cu birocrați și oameni specialiști în toate ramurile, care să studieze și să răpească tot ce-ar fi de răpit în țară.

În 12 ore, au cerut de la poliția română:

20 000 de pături.

20 000 de cămăși bărbătești.

20 000 de ciorapi din lână.

1 000 de blăni etc...

Cu ameninţarea că dacă nu le dă, vor pune dări asupra oraşului. Poliţia le-a spus să execute dânşii această rechiziţie. Nu au voit, căci doresc ca populaţia să pună vina pe ai noştri, nu pe ei.

Totuşi, după două zile, văzând că în 36 de ore nu se strânseseră jumătate din lucruri, au pornit din casă în casă, un comisar român, un soldat german, călăul şi nelipsitul evreu: Iuda denunţătorul.

De atunci, a început o adevărată barbarie. O singură pildă: la dl Bărbulescu, de la Banca Naţională, au sosit azi-dimineaţă, i-au luat plapoma de mătase de pe pat, paltonul dlui Bărbulescu, din cuier, şi când soţia sa a voit să-i împiedice, soldatul a smucit-o de braţ, scuturând-o bine.

Prin mahalale au făcut razii, după ce au lăsat populaţia lipsită de lemne şi de plăpumi.

Şi când te plângi unuia din ai lor, răspunde cu cinism: „Asta nu este nimic! Să vedeţi cum veţi fi peste două luni".

Azi, în gazetă, vestea unei deraieri la Ciurea, lângă Iaşi: 300 de persoane moarte, 300 rănite şi, printre ele, şi marchizul de Belloy.

Îmi vine neîncetat în minte, de când am citit această veste, întrebarea dacă nu vor fi fost niciunul din ai mei acolo?

Ce groaznic întunerec!

La Academie, dl Bianu s-a pomenit ieri cu un subofiţer german şi unul bulgar, la orele 16. Au cerut să cerceteze documentele slavone.

Ştiau perfect tot ce se găsea acolo. Dl Bianu a stat până târziu noaptea, apoi s-a dus să se culce, lăsând bibliotecarul cu ei, care după câtăva vreme îl cheamă speriat

înapoi. Ofiţerii făceau din documente pachete-pachete, ca să le ia cu automobilul. I-a spus că Academia este pusă sub pază. Într-adevăr, la poartă erau postaţi soldaţi. Ofiţerul i-a cerut o hârtie prin care atestă că le dăduse anumite documente (fără să le controleze). Dânsul nu a voit. Le-a cerut, la rândul său, zadarnic, o adeverinţă prin care recunoșteau luarea documentelor. Au plecat, în sfârșit, cu mașina încărcată.

A doua zi, dl Bianu a convocat Academia (în număr de 5 membri), le-a citit un raport despre ce se întâmplase și s-a alcătuit o protestare împotriva răpirii documentelor. Dl Maiorescu a fost rugat să o prezinte lui Mackensen. Declinând însă această însărcinare, s-a dus dl Bogdan. Mackensen nu i-a acordat audienţa cerută și hârtia a fost înmânată secretarului. Afacerea luase forma unei conspiraţii prea tâlhărești. Intimidaţi de protestarea Academiei și temându-se de un răsunet dincolo de graniţe, se vede, au făgăduit că vor înapoia documentele ridicate.

14 ianuarie 1917

Azi răsună muzica militară prin oraș, vestitoare a serbării de mâine, ziua Kaiserului. Chiar pentru germani, dacă ar fi învingători, ar fi o nenorocire. Le trebuie o purificare radicală, o ispășire a păcatelor, o renaștere, căci din naţia civilizată și disciplinată de altădată, au devenit tâlhari la drumul mare, de la cei de jos până la cei de sus.

Guvernul german este el însuși șeful organizaţiei escrocheriilor. Simţi cum, din zi în zi, chiar cei ce îi apărau mai mult, se răcesc; sunt toţi înmărmuriţi de atâta îndrăzneală rafinată. La Șerban Cantacuzino, devastându-se casa, familia a reclamat la comandatură, care a vestit-o că a găsit hoţii și parte din lucruri, dar că ar fi

bine ca Dna Caterina Cantacuzino, mama lui, să-i ierte. Dânsa a răspuns că hoţii nu se iartă. Atunci au născocit că s-a găsit o puşcă într-un dulap şi, dacă nu-şi retrage plângerea, i se dă o amendă de 3 000 de mărci. Ştiind că nu putea fi găsită nicio puşcă la fiul său, a cerut să o vază. Era una de soldat. La Dna Boambă, pe când era în oraş, i s-au ridicat mobilele din casă.

De la Pillat se încărcase, într-o căruţă, spre a-l duce la Lia, un cazan şi o sobă. Un soldat, trecând pe stradă cu o germană, a silit pe căruţaş să plece cu el, înainte de a fi sfârşit încărcarea; din fericire, chiar patrula germană, chemată în grabă, nu i-a putut lua lucrurile înapoi. Astfel, la fiece clipă. Acum, nemaiavând ce discuta asupra comunicatului, din ce în ce mai laconic, nu cred să se întâlnească două persoane, fie din popor, fie din societate, să vorbească altceva decât de tâlhăriile săvârşite pretutindeni, la cei bogaţi, ca şi la cei săraci. Şi din pungaşi şi păcătoşi nu-i mai scot.

Astă-seară sunt mai sătulă de ocupaţie ca orişicând. Aş vrea să fiu departe – departe, dar mai ales în Moldova.

15 ianuarie 1917

Iată o apreciere scrisă în condica unui ţăran transilvănean, Cârţan, care cutreieră cu ea oraşul din casă în casă şi cere persoanelor de seamă un autograf şi mai ales un mic ajutor bănesc.

Fără comentarii:

Condica dumitale, moşule, s-o păstrezi cu sfinţenie, pentru a servi la ziua mare a judecăţii, spre stabilirea răspunderilor şi stigmatizarea vinovaţilor. Ea este oglinda inconştienţei criminale care a adus peste capul acestei biete ţări cumplitele vremuri de bejenie din toamna anului 1916, când „România Mare" se întinde de la Siret la Prut.

Floarea fiilor ei scuturată, prăpăd și ruină pe holdele țării. Să te ierte Dumnezeu, dacă prin vagabondajul și prin milogirea dumitale ai fost câtuși de puțin vinovat la nenorocirea fără pereche.

Victor Beldiman
N. Lupu Kostaki
26.12.1916
Bukarest

N. Lupu Kostaki trebuie să fie fiul secretarului general. De iscălitura lui Victor Beldiman nu mă mir. Tatăl său[1] a rămas în Germania la declarația războiului. Alecu – fratele lui Victor – nu s-a reîntors deloc. Victor a venit numai în vremurile din urmă. Spre a nu pleca cu armata română în Moldova, s-a afiliat la Crucea Roșie și lucrează cu germanii. Aceștia sunt urmașii boierului Alexandru Beldiman, bun român.

Ordonanțele pe ziua de azi.

I. Toate tablele de fier de la Bellu, pe cari sunt răzimate coroanele trebuie scoase.

II. Cozonacii și prăjiturile sunt interzise, afară de sâmbăta și miercurea, și atunci în următoarea proporție:

500 g făină.

200 g zahăr.

Unt deloc.

Ouă deloc (stupiditate nemțească).

III. Cartelul de pâine va fi de 220 g făină cu 150 g mălai. La țară, numai 500 g mălai.

---

[1] Alexandru A. Beldiman (1855-1924), descendent al unei vechi familii boierești din Moldova, diplomat, ministru plenipotențiar al României la Berlin, între 1896 și 1916 (n. coord.).

Cel de carne, până la 1 aprilie: 200 g pe săptămână; de la 1 aprilie înainte: numai 150 g.

Zăpada căzută aceste două zile a oprit orice luptă pe frontul oriental. Camioanele și automobilele patinau ieri pe bulevard. Azi a venit Samurcaş. Este și el exasperat de toate grosolăniile ce le înghite.

17 ianuarie 1917

Ieri, întruniţi proprietarii și arendașii din Ilfov la Prefectură, au fost vestiţi că moșiile care nu vor fi cultivate în primăvară vor fi vândute ţăranilor. Recoltele vor fi ale germanilor, care pun la dispoziţia proprietarului prizonieri și mașini.

Noii efori ai spitalelor civile au încercat să ridice banii Eforiei depuși la Banca Naţională, ca să-i strămute la Banca Generală. Dl Bărbulescu a spus dlui Bărdescu să ia seama, căci se vor reîntoarce românii și atunci dânsul, în Parlament, le va da purtarea pe faţă.

La aceste cuvinte ameninţătoare, au renunţat, lăsând banii la Banca Naţională, cu dobândă.

„Ferește-mă, Doamne, de prieteni, că de vrăjmași mă feresc singur."

18 ianuarie 1917

Spitalul nostru se evacuează treptat: lipsă de ţiţei și de bunăvoinţă a Președintelui Marghiloman. Am hotărât să facem acolo o cantină pentru populaţia civilă, a cărei mizerie crește. Cred că vom putea fi mai folositori în direcţia aceasta, deși ne doare inima să vedem plecând cu atâta părere de rău, deseori cu lacrămi, pe bieţii răniţi.

Ţăranul nostru este tocmai ca un copil blând și bun, sub influenţa bună, și numai sub înrâurirea nemţilor răi

au devastat moșiile, pe unele locuri, după ce au trecut armatele vrăjmașe. Propaganda acestora era: „Luați tot de la curți, boierii au plecat și nu se mai întorc”. S-au răspândit chiar hârtii roșii, sub ocrotirea germanilor, făgăduindu-le pământul. Dar tot mai bine c-au trecut grânele pe mâinile alor noștri, decât să fie trimise în Germania și Bulgaria.

21 ianuarie 1917

Pe la orele 10 dimineața am fost chemată în grabă jos. Trei germani, printre care un subofițer și un evreu. Acesta, pe românește, susținea pretențiunea celorlalți, ca găsind casa bună de încartierat un ofițer superior. Feig, cel ce se ocupă de prizonier, pretindea că trebuie îndată să le facem rost de două odăi. În zadar i-am spus că erau două familii, că ni s-au rechiziționat paturile și saltelele. Văzând că nu este chip să scap, am spus să-și aducă biletul de încartierare de la comenduire. Atunci, au plecat după el.

Sosind doctorul Cantacuzino, a pornit la Prefectură, care i-a făgăduit tot concursul.

După dejun, sosește ofițerul, intră cu zorul prin odăi și declară ca să i se orânduiască una de dormit, una de lucru și pleacă. Abia a plecat, sosesc iar cei de dimineață.

Mare disperare pe mama, care nu a închis ochii noaptea.

Reclamările reînnoite la Prefectură ne-au scăpat de rândul acesta. Seara, consfătuire cu dl Emil Petrescu și Al. Crăsnaru, pentru cantinele populare. Crucea Roșie dă mâncare la 6 000 de săraci. Primăria, la care ne-am afiliat, dă de mâncare la 4 000–5 000 de oameni, din care o cantină plătită la Cișmigiu.

Vom lua şi cantinele şcolare în mână şi vom putea astfel da de mâncare la aproape 20 000 de suflete – o picătură, totuşi, pe lângă numărul muritorilor de foame.

Am aflat tot aseară oarecare amănunte oficiale, printre care certurile între etapele germane şi cele austriace şi bulgare.

Dl Petrescu vânduse grâul etapei germane din Bucureşti. Însărcinatul său a plecat la moşie cu doi soldaţi, să-l ridice. Acolo, ceartă şi bătaie între ocupanţi. La urma urmei, tot germanul a fost învingător.

Pe malul Dunării ridicau bulgarii, pe capete, tot ce găseau. De unde încăierare cu puştile şi baionetele. Ceea ce este curios este lipsa de adaptare a germanului în mijlocul în care se află.

Nu vrea să înţeleagă că organizarea care în ţara lor se potriveşte, la noi nu se potriveşte, de aceea este o dezorganizare desăvârşită pretutindeni.

În vremurile din urmă, au sosit mulţi ofiţeri austriaci în locul celor germani, plecaţi în grabă. Nu spun niciodată unde.

Austriacii sunt priviţi ca mult mai accesibili la o organizare mai înţeleaptă. Nu au, în acelaşi timp, acea ură şi îngâmfare a aliaţilor lor. Cu toate acestea, spune Lupu Kostaki, Czernin[1] are o ură neîmpăcată faţă de ţară şi mai ales de Brătianu. A spus: „Je suis arrivé en Roumanie roumanophile, et j'ai quitté Bucarest roumanophobe à outrance"[2].

---

[1] Contele Ottokar Czernin (1872-1932), diplomat, ministru plenipotenţiar al Imperiului Austro-Ungar la Bucureşti, între 1913 şi 1916, ministru de Externe al Austro-Ungariei, între 1916 şi 1918 (n. coord.).

[2] „Când am sosit în România eram românofil, dar am părăsit Bucureştiul ca radical românofob" (în franceză, în original) (n. red.).

23 ianuarie 1917

O știre azi, tot așa de minunată ca vremea de afară – un cer fără nor și un soare cu dinți: gazeta vestea ruperea relațiilor dintre America și Germania! E drept, neașteptată, dar care lămurește neliniștea ce părea că domnește de câtăva vreme printre vrăjmași.

Plecări subite ale ofițerilor și soldaților încartierați pe timp îndelungat și, printre ei, plecarea lui Schaumburg-Lippe se explică acum.

Se spune că și Mackensen o șterge și totuși, parcă nesimțitor de ridicarea lumii împotriva lor, urmează să semene ura.

Înainte de ora 12, a sosit iar soldatul de ieri, cu alt evreu și un ofițer. De rândul acesta, cu obrăznicie fără seamăn, mi-a declarat că din toată casa le este îngăduit să-și aleagă ce voiesc, și ei au ales odaia de culcare a Sabinei. Eu, foarte sceptică, îi lăsam să spuie. Se opreau din când în când. Cerând biletul de încartierare, a plecat furios. Știa că nu-l putea obține de la poliție. Ce brută!

25 ianuarie 1917

Nu se poate tăgădui că, dintre elementele rămase în București, femeile, în genere, au ținut mai mult piept vrăjmașului, având o mare nădejde în viitor.

Sunt printre ele, totuși, unele care s-au mânjit, căci dacă îngădui bărbaților dreptul și datoria de a conlucra cu guvernământul, într-o oarecare limită, femeilor le contest orice drept de a-și deschide casa, de a da ceaiuri și de a face bridge-uri în onoarea învingătorului.

Sunt și printre bărbați mentalități așa stranii. De pildă, unul dintre tovarășii de închisoare ai doctorului Cantacuzino, la *Imperial*, dl Ioaniu – membru al consiliului

comunal –, în ziua când au fost aduşi în faţa poliţaiului german, şi i s-a declarat că este liber, a zis în faţa tuturor că-i pare rău că nu ştie limba germană, ca să-i mulţumească şi să-i exprime dorinţa ce are, ca în curând Moldova să fie şi ea sub ocrotirea Germaniei.

De două zile nu putem ieşi, aşteptând din nou comisia pentru rechiziţionarea plăpumilor şi a blănurilor.

Ordonanţa vesteşte că această comisie are împuternicire de a intra pretutindeni, de a impune să li se deschidă toate dulapurile. Se lasă o singură plapumă de om, copiii până la 10 ani nu sunt socotiţi, neavând nevoie, se spune. Pe de altă parte, propovăduiesc plecarea lor cât de repede la ţară. Acolo vor fi mai folositori la munca câmpului, iar părinţii vor avea în oraş o grijă mai puţin. Din fericire pentru noi – cum o spuneam –, românul ştie să iasă din încurcătură: fiind mai deştept şi mai puţin disciplinat, se sustrage la toate aceste ordonanţe cât poate. Mă întreb, cunoscând pe german mai de aproape, dacă nu cumva este aşa de prost din pricina acestei discipline peste măsură, pierzându-şi orice individualitate. Tot ce le spun cei mari, cred. Acuma îi duc cu asigurarea păcii, altfel n-ar mai merge la luptă. Soldaţii zic că la plecarea lor spre frontul român, li se făgăduise, odată lovitura dată, pacea. De asemenea, la plecarea de aci spre Sarrail; chiar ruperea relaţiilor cu America ar fi un semn de pace. Şi ei cred tot.

De două zile este un ger de minus 18-20° Celsius. Am fost silită să trec azi pe Calea Victoriei, unde am întâlnit mai multe prietene, printre care pe Zoe Arion, exasperată de neîncetatele rechiziţii şi şicane ce li se fac.

O servitoare germană venită la dânsa spre a intra în serviciu, şi căreia avusese imprudenţa să-i spună că

preferă pe o româncă, a denunțat-o îndată la comandatură. Adusă acolo cu dna Arion, a fost supusă unui interogatoriu fără sfârșit, ofițerii interpelând-o cu „Sie Frauenzimmer" și spunând că vor arăta murdarilor de români cum să se poarte, și câte și mai câte...

26 ianuarie 1917

Am aflat deosebite fapte din știri oficiale:

Mackensen, venind în București, a declarat că nu vrea să facă vizită nimănui. După multe insistențe, a primit pe Lupu Kostaki și pe Petre Carp. Amândoi au ieșit de la dânsul cu părerea că, dintre toți, el este cel mai favorabil României.

Ceilalți guvernatori și funcționari superiori, cât se poate de „revêches"[1].

Singurul care are înrâurire asupra lor este Petre Carp, dar din nenorocire este cu totul în vederile lor. Mai deunăzi, a fost un conflict între el și Marghiloman. Carp voia să împartă țara în căpitănii, administrate de germani și români. Marghiloman, voind să mai joace un rol politic în țară și dându-și seama că i s-ar putea tăia craca de sub picioare dacă consimte la asemenea ilegalități, s-a opus. De rândul acesta a fost aproape o ruptură între ei. Carp, fără partid care să-l susțină, a fost silit să renunțe. Dintre fruntașii germanofili, Maiorescu a fost cel mai demn. Nu a voit să facă vizită lui Mackensen. Iar Theodor Rosetti, de îndată ce Banca Generală a fost preschimbată în Bancă de stat, scoțând hârtii ilegale, și-a dat demisia din consiliul de administrație.

---

[1] „Dezagreabili", „defavorabili", „nepoliticoși" (în franceză, în original) (n. red.).

Îmi pare foarte rău că prietenul Stere nu i-a urmat pilda. Acesta este o enigmă pentru mine în clipele de faţă. Vom vedea ce va ieși: un bun român sau un trădător?

28 ianuarie 1917

Azi, scriitorul D. Pătrășcanu mi-a trimis răspuns că dorește să mă vază.

Amintindu-mi înrâurirea ce-o are Stere asupra lui și discuţiunile noastre în privinţa intrării în război, i-am scris că voi merge eu la dânsul acasă, de teama unor noi discuţii în faţa mamei. Vreau să știu ce este în fundul sufletului său, și cum se poate ca acel om care pleca cu atâta entuziasm, ca simplu soldat, în Bulgaria, la 1913, pentru a cuceri Cadrilaterul, acum, când mergem să scăpăm 3 000 000 de români de sub jugul străin, nu poate ierta guvernului român calea ce-a luat-o.

Marţi l-am văzut pe Ștefan Popescu[1], pe care l-am găsit foarte impresionat de teoriile lui Stere.

Pictorul nu este deloc germanofil; dimpotrivă, dorește înfrângerea lor, dar are, ca toţi artiștii, o fire prea impresionabilă și cam pesimistă.

Pe de altă parte, mai are ca scuză și starea sufletească a soţiei sale, care și-a pierdut singurul fiu, un băiat eminent și plin de vitejie. Nemângâierea ei îl face să vază lucrurile în negru.

Și cu tot pesimismul său, îmi face mare plăcere să-l văd. Are un suflet bun, ceva copilăresc al artistului, ceva deosebit în firea lui, atât de modest încât nu ai niciodată impresia că te afli în faţa unuia dintre marii artiști ce i-a avut ţara.

---

[1] Ștefan Popescu (1872-1948), pictor, membru de onoare al Academiei Române (n. coord.).

De el este legată și amintirea celor trei luni petrecute la Florica, acum doi ani, când toată ziua era dus pe câmp, să zugrăvească, și nu-l vedeam decât seara – și atunci, cât râset și câte glume! Mai ales când erau printre noi Lili Fălcoianu și Ionel. Niciodată după războiul acesta, chiar dacă toate sfârșesc cum cred și fără nicio nenorocire în familie, niciodată nu vom mai putea regăsi liniștea dinainte. Mi se pare că, de câte ori voi râde, îmi va ieși în faţă spectrul acestor ani de durere.

29 ianuarie 1917

Într-adevăr, întrevederea cu Pătrășcanu a fost cum am prezis-o. Mi-a arătat Basarabia pierdută, deznaţionalizată pe veci. Rușii la Constantinopol, independenţa României sfârșită.

Eu îi răspundeam ca un refren: „Așteaptă să vezi sfârșitul și atunci vom vorbi noi. Nu puteam merge decât cu cine am mers. Înfrângerea noastră actuală trebuia să fie prevăzută. Nu de la noi se putea aștepta victoria finală". Acestea erau frazele ce căutam să le intercalez în discursurile sale neîntrerupte.

După plecare, în drum spre casă, în tovărășia lui Ștefan Popescu, aproape nu am deschis gura. Ceva apăsa pe sufletul meu, ceva greu, neobișnuit. Poate din clipa când luam rămas-bun de la domnul Pătrășcanu mi-a trecut prin gând întrebarea: „Dacă va avea dreptate?"

Sculându-mă a doua zi dimineaţa, am luat hotărârea să urmez pilda mamei, să evit aceste discuţii care nu aduc la niciun rezultat și numai te turbură și te mâhnesc. Dânsa nu se coboară din odaie. Toţi cei ce vreau să o vadă se urcă sus și toată ziua se perindă prietene și chiar persoane pe care nu le cunoștea până la ocupaţie. Unii

vin să-i ţină de urât, alţii să-i istorisească păsurile, mulţi să ia putere de răbdare de la dânsa. Pe cei care vorbesc fără nădejde, care cred în victoria duşmanului sau veştejesc armata nu vrea însă să-i mai primească. Aşa s-a întâmplat cu Lily, care într-o zi s-a apucat să laude pe nemţi, spunând că împerecherea dintre germani şi românce va regenera rasa română. De atunci, n-a mai vrut să o aducem sus. Şi bine face. Duce o viaţă cât se poate de retrasă, nu iese decât dimineaţa câte un ceas; se duce până la Mariuţa pe jos, să vadă pe cei doi strănepoţi, Sandu Danielopol şi Pia Pillat, pe care părinţii, la câteva săptămâni după naştere, au fost siliţi să-i lase la Pillat, neputându-i lua la Iaşi. La întoarcere, până seara, îşi scrie jurnalul şi citeşte. Mă mir câteodată că la vârsta de 75 de ani o interesează totul: ştiinţa, literatura, gospodăria, agricultura, arta. Este la curent cu toate. Bucuria cea mai mare i-o dau gazetele şi ştirile ce mi le trimite Liseta Grueff, în fiecare zi, de la începutul ocupaţiei: ziarele *Le Temps*, sau altele, franceze şi germane, în care se spune mai mult ca în păcătosul de *Bukarester Tagblatt* sau *Gazeta Bucureştilor*.

Un preot, auzind strigându-se „*Gazeta Bucureştilor*" pe stradă, ieşi să cumpere un număr: „Ia dă, măi băiete, să văz ce minciuni mai spune azi". Nu luase seama că alături de dânsul trecea o diaconeasă. Aceasta s-a dus întinsă la poliţia germană, să-l denunţe, şi preotul fu chemat la comenduire. Diplomaţia lui face admiraţia mahalalei, căci a izbutit să scape din închisoare, sfătuind pe poliţai să nu se ia după vorba femeii, căci toată lumea ştie că femeia vorbeşte multe.

Carp se străduieşte să convingă pe Maiorescu şi pe Marghiloman nu numai de schimbarea administrativă,

dar și de proclamarea abdicării Regelui Ferdinand. Am aflat că Maiorescu este ţinut în lături din pricina bulgarilor, care nu pot uita pe 1913 – Pacea de la București –, iar Marghiloman din pricina incidentului din primăvară, de la Jockey Club, când, intrând Nicu Filipescu pe ușă și von dem Bussche apropiindu-se de el cu mâna întinsă, acesta i-a spus: „Nu-ţi dau mâna. Nu meriţi să-ţi dau decât un picior în spate". Ministrul Germaniei nu a răspuns un cuvânt. S-a dus la președintele clubului, Marghiloman, să ceară satisfacţie. Acesta voind să-i împace, le-a spus la amândoi că celălalt ţinea gata o scrisoare de scuze.

Descoperind guvernul german că Bussche trimisese scuze înainte de a fi primit pe ale lui Filipescu, îi făcuse mustrări aspre.

Începem să avem știri de la ţară, prin proprietarii ce merg acum sub escorta germană, să-și cultive moșiile. Dintre toţi, Zoe Romniceanu era cea mai îndurerată și deznădăjduită de munca ce o depusese zadarnic ani de zile. A fost silită să șadă într-o casă ţărănească. La dânsa șezuseră trei sute de germani, adevăraţi vandali. Nici uși, nici ferestre la odăi, nimic prin gospodării sau casă. Grâul neridicat de nemţi fusese împărţit la ţărani, tot cu propaganda că nu mai vin boierii și că, de le trebuie lemne, să se ducă să le taie din pădurea proprietarului.

Emil Petrescu a fost și el la ţară, dar simte cum simt și eu: nimic din lucrurile materiale nu-l ating. Este indiferent la dezastrul ce-l găsește pretutindeni.

Singura mulţumire pe ziua de azi a fost consfătuirea și stabilirea cantinelor școlare și populare. Vor începe de săptămâna viitoare să funcţioneze sub inspecţia unui comitet de doamne și a directorilor respectivi. S-au găsit copii morţi pe străzi, de frig și de foame.

Lia a cerut să i se puie în gazdă acasă, în strada Ţăranilor (ea șade, de la plecarea alor noștri, la dna Stolojan), ofiţeri, temându-se să nu paţă ca la mama acasă, unde sunt soldaţi. Aceștia iau lemnăria din odaie, scândurile, parchetul și le bagă în foc, dulapurile le sparg și le golesc, bucătăria o fac pe ţevi de gaz, de-a dreptul pe parchet. Mai deunăzi, s-au așezat cu toţii în fostul salon; aduseseră un fotograf și chemaseră și pe băiatul ce ne păzea casa, să se fotografieze cu ei, căci vor să arate acasă cum s-au instalat la Brătianu.

Unul dintre ofiţerii încartieraţi la Lia este austriac, om cumsecade. Germanul abia a venit de o zi, a reclamat îndată covoarele, cristalurile, pianul, perdelele pe cari ministrul de Război trebuie să le fi avut. În cazul când nu se aduc până a doua zi, le va cumpăra el, pe contul stăpânei casei. Menajera zadarnic a încercat să-l încredinţeze că, nefiind casa sfârșită, nu era încă mobilată.

A făcut toată noaptea percheziţii, ameninţând să caute și la dna Stolojan și să închidă pe Lia, în caz când nu ar găsi nimic. Abia ne istorisise Lia, în timpul mesei, cele de mai sus, că sosește rândașul ei, rugând-o să vie repede în strada Cozma, căci a intrat un ofiţer și rechiziţionează lucruri.

A pornit-o repede la faţa locului. Germanul plecase, dar vestise că se va întoarce cu poliţia germană. A spart ușa de la pivniţa cu vinuri, a pus să i se deschidă dulapurile, oprindu-și un manșon, un boa, un cuţit de hârtie, o jachetă a dnei Stolojan, cu guler de sconcs, și un covor și în sfârșit tot ce i-a plăcut din odaie. A scormonit prin zăpada din grădină, să vadă de nu ascunsese ceva. Până la plecarea mea nu se întorsese încă.

2 februarie 1917

Iarăși percheziţie ieri la Lia, de același ofiţer, însoţit de altul, de rândul acesta, și de patru soldaţi. Au intrat spunând că, în urma unui denunţ făcut de o germană din casă, voiesc să percheziţioneze pretutindeni, să vadă de nu sunt blănuri ascunse.

Lia le-a cerut *Schein*-ul. Nevoind să-l arate și fiind dată obrăznicia mai ales a celui nou venit, care vorbea bine românește, le-a spus că pot căuta.

Au descuiat toate dulapurile, prin pod s-au urcat ca pisicile, s-au coborât prin pivniţă, au spart geamurile. La sfârșit au găsit, într-un dulap, o blană scumpă neștiută de Lia, a surorii sale. Au luat-o, declarând că vor aduce un bon pe care nu l-au adus. Apoi deodată, ofiţerul ce se da drept român a schimbat tonul, spunând cu lacrimi în ochi (de crocodil) că este român și silit să facă ce face, că Lia, de are lucruri ascunse, să nu le arate tovarășului său. Când a dat însă de domnul Radovici, care venise din întâmplare, s-a intimidat și, pe când celălalt striga că se va reîntoarce la o a doua percheziţie mâine, acesta sărută mâna Liei și au pornit. E groaznic să stai să te uiţi la ei cu braţele încrucișate, fără să le poţi spune o vorbă sau să poţi măcar reclama undeva, căci dl Tzigara și dl Lupu Kostaki ne-au declarat că nu mai intervin pentru familia noastră, deoarece își aprind paie în cap când ne aud numele.

Ne gândeam aseară, după două nopţi nedormite de grija Liei și de ameninţările că o vor închide, că ar trebui să fim mai filosofi, să nu ne mai atingă aceste hărţuieli; și totuși ne ating.

Percheziţiile Liei au început să devie o tragicomedie. Aceiași ofiţeri trimiși de guvernanta lui Radu Brătianu, prietenă a acelei de la Lia, s-au dus la Popovici-Haţeg,

au ridicat două sute de sticle de vin și o căruţă de lemne, înjurând pe Brătianu. Cel ce vorbea românește este un evreu, căpitanul Bancko.

Azi mi-a căzut în mână manifestul împărţit de germani soldaţilor români, în tranșee. Iată-l:

Ţăranilor,

„Voi, ţăranii, n-aţi vrut război ţării. Noi am voit să ne vedem în pace de treburile noastre; dar guvernului nostru și bogaţilor noștri proprietari nu le pasă de cerinţele noastre. Doar suntem robii lor. Nu vrem război. Nu vrem să mai fim astfel! Haideţi să izgonim pe uzurpatorii noștri, proprietari și arendași. Jos guvernul! Să facem pace cu învingătorii!"

Propaganda cea nouă este abdicarea Regelui și aducerea unui fiu al Împăratului.

La întrunirea conservatorilor, la care lua parte și Carp, dl Neniţescu a propus această soluţie. Maiorescu și-a luat pălăria și a plecat, în semn de protestare.

Un ofiţer tânăr, sosit din Bulgaria, istorisește că erau douăzeci și cinci de prizonieri din Turtucaia. După ce fuseseră descălţaţi de cizme, dezbrăcaţi de cămașă și prădaţi de ceasornice, lăsându-li-se numai banii și hainele, li s-a ordonat să lucreze la corvoadă. Au declarat toţi că ofiţerii nu fac corvoadă. Li s-a tăiat mâncarea pe o zi, apoi, cum stăruiau în hotărârea lor, au fost puși în front și s-au tras la sorţi câţiva care, fiind dezbrăcaţi, au fost bătuţi.

Neavând încotro, s-au supus. Ofiţerul cunoștea la Sofia un tânăr bulgar, cu care făcuse studiile la München și care, auzind că este prizonier, l-a luat la institutul

meteorologic la Sofia; apoi, după intervenţia sa, fu reexpediat în ţară și atașat la institutul de la Filaret.

Mai istorisește că ura bulgarilor pentru români este de neînchipuit. Unul singur, se vede că este român macedonean: la plecare i-a dat o mulţime de merinde și l-a silit să ia o sumă de bani, temându-se să nu moară de foame pe drum.

Multe din edificiile noastre publice au fost preschimbate în birouri militare și multe din casele particulare mai spaţioase, transformate în cluburi de beţie și petreceri.

Banca Naţională a fost transformată într-o administraţie de uleiuri. S-au luat până și birourile directorilor, cărora li s-a spus că pot lucra acasă.

5 februarie 1917

De câteva zile scriu în silă. Dacă nu aș face o sforţare, nu aș scrie deloc, mai ales că, din pricina percheziţiilor hârtiilor, sunt silită să mă ascund. Îmi este rușine să mărturisesc că această stare de deprimare nu provine din știrile rele de pe front, ci numai din neîncetatele lupte ce le ducem, de câtăva vreme, cu percheziţiile și rechiziţiile. Ieri, spre seară, plecând în oraș, am dat în faţa casei de lume strânsă pe trotuar. Glumele și râsetele m-au mirat mai întâi.

Dându-mi însă seama, după câteva clipe, ce le stârnise veselia, m-am înveselit și eu. În faţa noastră, într-un automobil, un fotograf, altul jos lângă el. De jur împrejur, ofiţerii turci își aliniau soldaţii.

Desperecheaţi, îmbrăcaţi alandala, unul dintre ei purta chiar haine și manta de ofiţer român și fes pe cap.

În coada cortegiului, cu o muzică stridentă în cap, urmau, ca în triumfurile romane, prizonieri români, dar

care erau așa de mândri să fie luaţi în cinematograf, încât pășeau cu trupul încordat și capul sus.

Păreau mai învingători decât chiar învingătorii. În sfârșit, după multă trudă, au pornit-o în coloană de marș. Aparatul fotografului din automobil înregistra cu repeziciune. Erau așa de caraghioși, încât chiar ofiţerii austriaci și germani, opriţi și ei pe trotuar, se ţineau cât puteau să nu râdă cu hohot.

Sosind la Mariuţa, mi-a trecut pofta de râs. Pillat fusese din nou internat și de rândul acesta fără nădejde de scăpare, iar Mariuţa rămânea din nou singură, cu cei doi copii, luptând neîncetat cu percheziţiile și rechiziţiile. Noroc că își păstrează optimismul. Deseori când vine la noi, știind cum va răspunde, o întrebăm cum le merge. „Le merge rău de tot".

La mama acasă, trimiţând să caute lucruri în pod, deși lacătul era la locul lui, s-au găsit lăzile goale.

De două ori au venit azi să ridice lemnele și am izbutit să le scăpăm.

7 februarie 1917

În fiecare zi câte ceva nou. Dacă nu aș vedea pe mama că-și face sânge rău, aș fi mai răbdătoare.

La zece dimineaţa a sosit iarăși soldatul de ieri, căruia i-am spus că nu-i dăm lemnele fără *Schein*. De rândul acesta era cu un doctor, care a început să strige la Sabina și să facă atâta zgomot, încât, ca să-l potolească, i-a propus să vie să vadă că nu are lemne multe și că aceste lemne sunt, de altminterea, declarate la foaia de rechiziţie.

Abia s-a încredinţat singur că Sabina îi spusese adevărul, cam rușinat de purtarea lui, a început să spună că

guvernul român a părăsit germanii muritori de foame, la Ialomiţa. Sabina i-a răspuns că guvernul nu era de vină, dacă de la retragerea sa în Moldova până la sosirea armatei germane au rămas supușii țărilor vrăjmașe pe drumuri. Era de datoria guvernului german să vază de ei; că, de altminterea, românii propuseseră, la declararea războiului, să-i treacă pe toţi în Bulgaria și că bulgarii nu voiseră să-i primească. I-a istorisit ce li se întâmplase Liei și Mariuţei, că ofiţerii cutreierau casele și luau orice le cădea în cale, sub mână, fără *Schein*, că la noi își permiteau și mai mult, erau și mai răpitori, fiindcă suntem surorile lui Brătianu. Dânsul și-a dat cuvântul de onoare că n-o știa. Sabina i-a mai vorbit de buna tratare ce o aveau compatrioţii săi în ţară.

Abia se înduplecase doctorul, că sosi alt ofiţer tânăr, adus în grabă de soldatul ce întovărășise și pe doctor. Fără să ţină seama de nimeni, începu la rândul său să ţipe și să ceară să vadă îndată lemnele, spunând că este de la aprovizionare și știe că le ascunde.

S-a dus iar jos cu el și a plecat tot furios. Doctorul îl aștepta la poartă. Abia ne așezasem la masă, că sună din nou. Mama, de câte ori sună, acum tresare. Avea dreptate. Erau dna Slătineanu cu Marcela, care veneau în grabă să ne ia. La Lia, percheziţie de două ore.

Sabina a plecat repede cu ele și s-a reîntors, istorisindu-ne că, pe când percheziţionau hârtiile, a sosit Tzigara, chemat de Lia. Când germanii i-au arătat însă o hârtie, s-a retras. Era un ordin de la poliţia secretă.

Aceasta nu i-a împiedicat să pună la o parte conserve cumpărate pentru copii, cincizeci de cutii, fără bon. Au întrerupt percheziţia și trebuia să se reîntoarcă la trei ore, lăsând un soldat de pază.

Adineaori a chemat jos un ofiţer german pe Sabina. Era ofiţerul de azi-dimineaţă, care-i aducea o hârtie prin care ne oprea casa de rechiziţiile de lemne. Sabina a înţeles că era influenţa doctorului, al cărui nume acesta nu a voit să i-l spună.

Sunt obosită. Aş vrea, ca şi Kundry din Parsifal, să dorm, să dorm, să nu mă deştept până în clipa când se vor reîntoarce ai noştri. Câţi se vor mai reîntoarce?

De când cu ocupaţia, am trecut prin trei faze faţă de vrăjmaşi. Prima a fost covârşită de simţimântul de umilinţă, cea de-a doua de răzvrătire, cea de-a treia de ură. Dintre toate, cea care te face să suferi mai mult este cea din urmă, care este şi cea mai urâtă, fiindcă-ţi deprimează sufletul. Poezia lui Macedonski, ce mi se părea altădată că redă aşa bine ura, acum mi se pare incoloră pe lângă ceea ce resimt.

Când mă gândesc, uneori, cum au prăpădit ţara, cum au sfărâmat armata, cum îşi bat joc de ea şi de noi toţi, nu simt linişte decât la gândul că vor trece şi ei prin clipele prin care trecem noi acum, că vor fi şi ei umiliţi, batjocoriţi fără cruţare de celelalte puteri ale cvadruplei, căci după cum îi cunosc pe ai noştri, cu blândeţea lor înnăscută, uneori până la indolenţă, vor uita tot, prea iute. Îmi este totuşi ruşine să mă simt aşa, eu care nu urâsem niciodată pe nimeni, şi-mi amintesc de starea sufletească descrisă de ucigaşul lui Andreief, asemănătoare cu aceea a unei pantere în cuşcă. Ea se mişcă cu o rectitudine matematică în faţa mulţimii vrăjmaşe, a oamenilor ce priveau la ea.

Dar iată, mai bine, cuvintele proprii:

„Maintenant dans ma cage de fer, j'étais devenu moi-même semblable à cette bête; j'allais et je pensais.

J'allais suivant une seule ligne, en travers de ma cellule – d'un coin à l'autre et suivant une seule ligne, ainsi allaient mes pensées si lourdes qu'il me semblait porter sur mes épaules non seulement ma tête, mais le monde entier. Et toutes mes pensées consistaient en un seul mot – mais comme ce mot était grand, comme il était douloureux, comme il était méchant. Ce mot était «mensonge»".[1]

La mine, cuvântul „mensonge"[2] l-aș schimba în „haine" (ură).

8 februarie 1917

Iar au cercetat aseară la Lia, până la ora șase, dosarele deosebitelor societăți economice întemeiate din îndemnul lui Vintilă, veșnic preocupat de propășirea industriei naționale.

Parcă aud pe dl Lascăr Catargi când ne ruga, pe toți din familie – unul câte unul din cei sortiți să rămânem în București – să nu rămânem cu niciun preț. Văzând că rugămințile sale erau zadarnice, spunea mereu: „Vă dați pradă vrăjmașilor dumneavoastră celor mai înverșunați".

[1] „Acum, în cușca mea de fier, devenisem eu însumi asemănător cu această fiară; mergeam și mă gândeam. Mergeam urmând o singură linie, de-a lungul celulei mele – de la un colț la altul și urmând o singură linie, tot așa umblau și gândurile mele, așa de grele încât aveam senzația că purtam pe umeri nu doar propriul meu cap, ci lumea întreagă. Și toate gândurile mele se reduceau la un singur cuvânt – dar cât de măreț era acest cuvânt, cât de dureros, cât de rău. Acest cuvânt era «minciună»." (în limba franceză, în original) (n. red.).

[2] „Minciună" (în limba franceză, în original) (n. red.).

Avea dreptate şi totuşi nu puteam face altfel. De-ar fi fost de reînceput, tot aşa am face. Mai întâi fiindcă ar fi fost o laşitate să părăsim Bucureştii noi, toţi membrii familiei Brătianu, punându-ne la adăpost la Iaşi, lăsând populaţia săracă la discreţia vrăjmaşului, şi al doilea fiindcă faptul că Ionel şi-a lăsat mama şi surorile aici şi Vintilă soţia şi copilul a dat linişte celor siliţi, prin situaţia lor, să rămână.

Singura vorbă comică în frământările prin care trecem este ceea ce se petrece la comandatura turcească din faţă. Cartierul nostru este aproape exclusiv turc. La patru ore reîncepe în fiecare zi ceremonia de deunăzi, a cinematografului şi a muzicii aduse tocmai din Stambul, adevărată muzică de Moşi.

Cum defilau ieri triumfal, o femeie din popor întrebând pe un domn unde îi duce, acesta răspunse, în bătaie de joc: „La morgă". Femeia, luând cele spuse în serios, le lămurea celor dimprejur că merg la morgă.

Bietul Pillat scrie de la *Imperial* că moare de frig, nu li se face foc şi afară iar ninge.

Pe când scriam, mă cheamă jos. Era un ofiţer german, însoţit rândul acesta, în loc de evreu, de scriitorul, fost monah, Galaction. Se scuza când l-a întrebat servitoarea, mirată: „Cum, dumneata ne aduci în casă nemţi?"

Au cutreierat cu neruşinare toate odăile cu ofiţerul, notând că putem încartiera un german foarte bine.

Chemată repede la Lia, iar m-am oprit din scris. Acolo am găsit pe elveţianul Wangler, care a scăpat Băile Govora de a fi prădate de nemţi. Ne aduce ştiri de la Florica. Găsise pe dl Gheorghiu, administratorul lui Ionel, sechestrat în două odăi. S-au schimbat lucrurile de când au plecat austriacii. De atunci au început jaful. Au făcut

din capelă o magazie de ouă. Comandantul este chiar nepotul lui Mackensen.

9 februarie 1917

Astă-noapte visam, impresionată de știrile aduse de elvețian, că biblioteca de la Florica se golise.

O zi liniștită, prima de o săptămână încoace.

Am aflat unele amănunte asupra relațiunilor dintre autoritățile române și cele germane, destul de încordate în vremile din urmă. Verzea își dăduse demisia în urma unei scene cu Stolzenberg, care îi ceruse ca în douăsprezece ore să fie toate refugiile deschise, pe socoteala primăriei. Verzea, nelăsându-i-se timpul trebuincios, le-a deschis cum erau, într-o stare mizerabilă. Stolzenberg, aflând desigur aceasta, vine la ora 9 seara să-l ia și, vizitând unul din refugii, se înfuriază așa de rău, încât a mers până la a-l scutura de umeri.

După câteva zile, Verzea și-a retras demisia.

Au cerut lui Lupu Kostaki o declarație prin care făgăduia că încuviințează orice vor face autoritățile germane. Nu a voit să-și dea iscălitura.

La poliție au cerut, de asemenea, ca toate hârtiile să fie contrasemnate de poliția germană. Domnul Tzigara s-a opus, nu doar că germanii țin la prestigiul autorităților române, dar doresc ca execuția să fie a românilor, autoritățile noastre apărând ca niște călăi pentru populație.

Trebuie să înregistrăm aci câteva cazuri nenorocite, le numesc nenorocite fiindcă este vorba de ai noștri:

I. Un articol al lui Mangra, de cea mai mare platitudine față de Împărat. Partea cea mai interesantă, sau mai bine zis cea mai odioasă, este sfârșitul:

„Și în îndeplinirea acestei chemări care-i asigură propria existenţă politică și de stat, ca și existenţa etnică a românismului în genere, România va căuta un regim natural într-o alăturare sinceră de Austro-Ungaria și Germania. Se va realiza astfel cuvântul marelui patriot român, P. Carp, care a dorit înfrângerea României de astăzi, aliată cu imperiul Ţarilor, pentru ca regatul să se poată alătura apoi cu atât mai puternic și fără rezervă de puterile centrale."

II. Ion Filitti, secretar la ministerul Afacerilor Străine, rămas *din întâmplare* în București, deși mobilizat, după multe stăruinţe a izbutit să fie numit director al Teatrului Naţional, cu condiţia ca artiștii din Berlin, muritori de foame, să poată veni cu trupe să joace la București, plătiţi de Primărie, 50 000 de lei. A inaugurat deschiderea sezi-unei printr-un discurs.

III. Doamna Martha Bibescu trimite azi răspuns mamii, că ar dori să vie s-o vadă, dar nu știe cum să facă, temându-se să nu fie luată la ochi. I-am răspuns să nu se obosească, deoarece s-ar compromite în ochii germanilor.

11 februarie 1917

Ţara este împărţită în patru etape germane și etapele în douăzeci și șase de „nebenetape", din care trei numai austriace. Dobrogea este pe mâna bulgarilor. Un comisar ne-a adus o telegramă trimisă de ministrul de Război, Vintilă, adresată ca un pomelnic, tuturor membrilor familiei rămași în București.

Telegrama însă nu conţinea decât o singură frază, numai sfârșitul desigur, în care da știri de fiul lui Arion. Începutul, fiindcă privea familia Brătianu, fusese tăiat, așa

că nu am aflat altceva decât că cei de la Iași au încercat să ne transmită ceva. Acesta a fost primul semn de viaţă.

Ceteam zilele acestea articolul unei domnișoare franceze, care a trăit zece luni sub ocupaţia germană în Lorraine și cartea unui ofiţer, *Sous Verdun*. Amândoi eroi. Deseori lăsam cartea din mână, sătulă de descripţiunile încă vii ale suferinţelor lor fizice și morale, descripţii care se asemănau mult cu ale noastre. Aceeași brutalitate, aceleași hoţii, dar deseori nu mă puteam opri de a invidia solidaritatea ce exista în contra vrăjmașului, indiferent de clasele sociale și de partidele politice.

Singur cuvântul de patrie, în scrisul lor, dă impresia că-i face să vibreze, că este un steag în jurul căruia pier toate patimile.

15 februarie 1917

De câteva zile, stăm cu sabia lui Damocles deasupra capului. Iar este vorba de internare. De rândul acesta, călăii stau la îndoială dacă să fim duși toţi, mare și mic, la Periș sau la Hotel *Imperial*. Oricum va fi, așteptăm în liniște, cuferele sunt gata, nu mă turbură recluziunea; pe mama și pe Costache îi cam turbură. Socotesc, ca și Pillat, că faptul de a fi dus sub paza soldatului neamţ e o umilire.

De fapt, aș înţelege, dacă am fi furat, omorât, făptuit ceva rău, dar când ai conștiinţa liniștită și știi că asemenea măsuri nu sunt decât o armă mai mult împotriva vrăjmașului, nu mă simt umilită.

Azi am primit o scrisoare de la Vintilă. Ne dă știri de fiecare. Erau tocmai întruniţi la Iași. Am plâns toţi cetind-o, dar ne-am mai liniștit, deși era tocmai de la 10 decembrie.

16 februarie 1917

Internarea a devenit realitate. Sabina și Lia au primit o hârtie prin care erau invitate de a-și strămuta locuinţa la Herești. Herești este tot devastat de bulgari: nici uși, nici ferestre, iar de două zile este un viscol și o zăpadă așa de mare, încât pe străzi este oprită orice circulaţie.

La Ploiești au fost internaţi o sută patruzeci de bărbaţi și femei, printre care însuși primarul, Gh. Ionescu. Aflând aceasta, ofiţerii germani de acolo, care-și petreceau serile la dânsul, au sosit pe capete la București, să-l scape.

„Abia trei-patru germanofili erau în Ploiești – ar fi declarat comandamentului de aici – și pe aceia îi închideţi, făcând și din ei vrăjmașii noștri!"

Prefectul din Mehedinţi a fost închis, fiindcă fusese prietenul dlui Mihail Burileanu și îi luase în casă câteva mobile.

Paul Greceanu, întâlnind pe Carp și istorisindu-i că venea de la Ploiești, unde s-a închis multă lume, acesta a răspuns: „Lasă, bine le face, că sunt toţi hoţi!"

18 februarie 1917

Azi, la parastasul de la Domniţa Bălașa, pentru Regina Elisabeta, prima oară am avut impresia „de la Brebis galeuse"[1], mă temeam eu însămi să mă apropii de celelalte tovarășe de spital. Mi se părea că voi aduce asupra lor bănuiala poliţiei secrete, care desigur mișună printre noi.

De aceea am ieșit repede din biserică, când s-a sfârșit slujba.

---

[1] Impresia „oii negre" (în limba franceză, în original) (n. red.).

Aseară am aflat că otrăvurile găsite cu dosarele Gunther şi destinate pentru oamenii noştri politici erau aşa de puternice, încât câteva picături omorau pe loc, fără a lăsa urme. Bombele găsite în subsolul legaţiei germane au fost demontate de un fost rândaş al nostru.

De ieri suntem nedumerite. Sabina s-a dus, pe rând, la Lupu Kostaki şi la P. Carp, să le ceară ca în loc de a fi trimise la Hereşti, unde este tot devastat şi la 40 km de oraş, fără orice comunicaţie, în zona bulgărească, cu un copil de trei ani, mai bine să le închidă la *Imperial*.

Au făgăduit că-i vor da răspunsul, dacă li se admite cererea. Până acum însă nimic. Unii se tem să nu se compromită în ochii germanilor, alţii găsesc că merită acest surghiun! Sabina le-a spus că-i face răspunzători, ca autorităţi române, de ceea ce li s-ar întâmpla.

19 februarie 1917

Aseară, din cele ce ne istorisea d. Tzigara, aveam impresia că ne aflam într-un viespar şi printre viespi; poate cele mai răutăcioase erau unii dintre ai noştri.

Oberpolizeimeister a primit de la Berlin ordinul să nu ne interneze, deoarece ar avea efect rău în străinătate, ci să izoleze în condiţiuni *nu prea bune membrii familiei*.

În prostia lor, căci niciodată n-aş fi crezut să găsesc atâta prostie la germani, nu-şi dau seama că internarea ne-ar fi făcut mai puţină propagandă decât asasinatul ce voiesc a-l comite, trimiţând două femei, cu un copil, pe vremurile acestea, pradă trupelor. Am aflat totdeodată că Lupu Kostaki şi Carp nu au voit să facă niciun demers, desigur mulţumiţi că scapă de doi membri din familie. Au însărcinat pe Tzigara să intervie, ştiind că dânsul nu poate face nimic. Sabina i-a declarat categoric că la ţară,

în asemenea condiţii, nu merge. Mai încearcă o singură cale ce le-a mai rămas, să vorbească lui Marghiloman, invocând atribuţiunile lor de directoare de spital la Crucea Roșie. Multă nădejde, totuși, nu au.

21 februarie 1917

De trei zile totul se învârtește împrejurul internării. Dovezi de afecţiune și prieteșug ne vin din toate părţile și sunt o mângâiere.

Sabina cu Lia au scris lui Mackensen, după sfatul președintelui Crucii Roșii, cerând să fie internate în oraş. Așteptăm rezultatul. Spun așteptăm, deoarece după spusele lui Lupu Kostaki, vom fi luate și Mariuţa cu mine.

Marghiloman, în această chestiune, s-a purtat cel puţin cuviincios, pot spune chiar bine faţă de Sabina.

22 februarie 1917

Internaţii de la *Imperial* au primit ordin de plecare la Ialomiţa, alt proiect de răzbunare.

Azi, pe la orele șase, a sosit la doctorul Cantacuzino un poliţai, cu pipa în gură. I-a făcut un act de acuzare, că în luna lui septembrie, anul trecut, fiind chemat de o doamnă Kaminschy la *Athénée Palace*, să vadă pe bărbatul ei bolnav de arterioscleroză, spre a fi scutit de internare, dânsul n-a vrut să meargă. Doctorul i-a spus că nu-și amintește nimic de aceasta, că se poate să fi refuzat, dar că de obicei merge oriunde îl cheamă, însă de câtăva vreme fiind bolnav, nu-și mai îngrijește decât de vechea clientelă.

La sfârșit, germanul i-a spus, ca o ameninţare, că se vor revedea. Costache l-a rugat, de se mai întoarce,

să aducă cu el un dragoman, căci se exprimă greu pe limba germană.

„Eu aș putea fi dragoman, a răspuns obraznic, știu și franțuzește și românește, dar acum, în țara ocupată, dumneavoastră trebuie să vorbiți nemțește." În privința internării, s-a dat o amânare, Herești fiind găsit în adevăr nelocuibil.

25 februarie 1917

Aseară a sosit ordinul că Sabinei și Liei le este interzis a-și părăsi domiciliul. Aceasta, desigur, în urma scrisorii ce au adresat-o lui Mackensen, spunând că a garantat securitatea cetățenilor și viața lor și că faptul de a le trimite în asemenea condițiuni la țară poate avea consecințe foarte rele pentru două femei și un copil mic. Scrisoarea a fost trimisă prin ministerul de Interne, alăturând o petiție către Lupu Kostaki, făcându-l răspunzător, ca autoritate română, de ceea ce se poate întâmpla.

Grație energiei Sabinei, s-a atins o parte din scop.

Astăzi ninge iarăși. Zăpada ajunsese până la un metru săptămâna trecută și se topise într-o zi de ploaie. Străzile erau în astfel de stare că pășeam tot timpul prin băltoace adânci.

Percheziția poliției secrete la Tați. Au cerut să li se deschidă casa de fier. Erau un ofițer și doi civili, printre care un băiat tânăr. Servitoarea le-a arătat pe aceea din birou. „Nu, a spus băiatul, este alta ascunsă în *hall*."

Într-adevăr, exista una în *hall*, de care nu aveam habar. Băiatul i-a adus drept la locul unde se afla ascunsă în lemnărie. Deschizând-o, au găsit-o goală.

Aceasta mi-a arătat că lucrătorii germani sunt spioni în casele unde lucrează.

Introduceam noi înșine „le loup dans la bergerie"[1]. După război trebuie să avem numai români meseriași.

26 februarie 1917

Mâine dimineaţă, la orele 5, spre a nu da loc la manifestaţii, pleacă internaţii de la *Imperial* la Săveni, sat din Ialomiţa. Sunt printre ei bărbaţi de 70 de ani (Carabatescu) și alţii bolnavi. Vor face drumul până la gară pe jos, cu trenul câteva ore, apoi iar pe jos patru ore. Afară a nins și este iarăși o lapoviţă de nu se poate umbla. Totuși Pillat este curagios. Le-a dat voie să treacă pe acasă și dânsul a sosit cu soldatul neclintit. Mariuţa s-a dus de a luat masa cu ei la *Imperial*. Au făcut mare haz împreună, mai ales că Derussi compusese versuri și le cânta bătându-și joc de germani, în gura mare. Mariuţa îi îmbărbăta pe toţi. Mă mir că n-a păţit ceva.

Iată din izvor oficial cum au fost trataţi internaţii Puterilor Centrale, înainte de ocupaţie. Ceea ce fac acum sub motivul că au fost maltrataţi este numai un pretext. Comit ceea ce au comis pretutindeni, atât în Belgia cât și în Franţa. Internaţii mai de seamă, ca Sperling, au fost închiși în casele lor, ceilalţi duși la Urziceni, un mic orășel cu case mai bune și repartizaţi pe la proprietari. Cei mai de rând, prin casele ţărănești. Li s-a îngăduit să ia nevestele și mobile, servitori și provizii. Unii au venit chiar să-și vadă familia în București. Aceasta numai câtva timp, apoi au fost aduși la București în două hoteluri. Multora dintre ei li se îngăduia să-și aducă mâncarea de la *Capșa*. Femei nu au fost internate, afară de cele prinse cu spionagiu. De altmintrelea, după cum am mai spus, ca să scape de beleaua internărilor se propuse să fie trecuţi

[1] „Lupul la oi" (în limba franceză, în original) (n. red.).

toţi cei suspecţi în Bulgaria. Guvernul bulgar s-a opus. Este curios faptul că unul dintre cei ce ţipă mai mult împotriva internărilor este Antipa, care fusese în comisiunea română și a condus aceste tratative.

Scrisoare deschisă, publicată prin gazetele germane, a lui Al. Beldiman și trimisă și lui Ionel la Iași... O nouă pată pe numele său.

27 februarie 1917

Cu toate că nu am primit nicio hârtie oficială, ni s-a cerut, mamei și mie, de la poliţie, să nu ieșim din casă. Eu, care puteam sta cu zilele fără să mi se urască în odaie, acum resimt o poftă neobișnuită să cutreier străzile.

Suntem de tot la cheremul lor, de când au plecat Vopicka și Vredenburg, dar mai ales cel dintâi, căci cel de-al doilea, în timpul neutralităţii, trecea drept spion al germanilor. Azi, la orele trei dimineaţa, au plecat internaţii. Un singur glas român nu s-a ridicat pentru ei!

7 martie 1917

Opt zile nu am mai avut ce nota, afară de hotărârea guvernământului de a trimite pe Sabina și pe Lia la Mănăstirea Pasărea. Martha Bibescu, voind să plece în vizită la Czernin, s-a retras la Buftea câtva timp, până îi vine permisul. Acolo primește vizitele ofiţerilor germani prieteni și se fotografiază cu ei.

S-a amânat plecarea Sabinei și a Liei, din pricina unei sinuzite a acesteia din urmă, care trebuie tratată.

8 martie 1917

Revoluţia rusă, detronarea Ţarului sunt știrile de azi. Gazeta spune că sunt uneltirile englezilor. Nu știm ce să

credem, să ne bucurăm sau să ne întristăm. Va aduce oare vreun folos războiului sau vreun rău?

Când am ieșit azi, după atâta vreme de recluziune, din casă, pe stradă am găsit mare schimbare. Abia mai vezi câte un automobil, câte o birje. Prăvăliile, vitrinele goale. Orașul pare pustiu. Alimentele se găsesc foarte greu. Nici mălai, nici pâine nu poţi obţine cu carteluri. Fasolea, deși costă 1,80–2 lei, nu se mai găsește; de carne, nici vorbă: se vinde cu 4,90–5 lei, cea de porc cu 9 lei; cartofii lipsesc. Ţăranilor, când vin la târg cu câte ceva, li se sechestrează marfa de către soldaţi, în bande, la periferie. Noi avem noroc că ne trimit deseori lucruri de la ţară și Emil Petrescu și Paul Rădulescu, din mult, puţin, ce au și ei.

9 martie 1917

Când ieșeam, îmi spune servitoarea: „Mare revoluţie alături, în strada Mercur, la Marghiloman".

Într-adevăr era multă lume, femei mai ales, pe strada Mercur, cerând pâine. Printre ele mișunau soldaţii germani, șoptindu-le: „Cereţi pacea!" Fuseseră și la Prefectură. Marghiloman le-a vorbit, asigurându-le că li se vor da pâine și carne, că pacea nu atârnă nici de ele, nici de el.

S-au risipit, la urma urmelor, fără rezultat; totuși, germanii, cam speriaţi, au acordat imediat cele nouă vagoane de făină cerute de Primărie și de care nu voiau să audă vorbindu-se. Este într-adevăr mare mizerie. La noi a venit o doamnă de 70 de ani, de bună condiţie socială, să ne ceară ajutor. Nu mâncase, de o lună, decât aproape numai pâine cu usturoi sau ceapă. De ieri a început al doilea recensământ al populaţiei.

12 martie 1917

Pe Sabina o pornesc vineri singură. Medicii Fessler și Elias au oprit să ia pe Lia înainte de sfârșitul tratamentului. Sabina s-a luptat din răsputeri cu ofițerul Moss, evreu din Germania, însărcinat cu expedierea lor. Ceruse să poată avea, pe bani, la Pasărea, câteva produse de primă necesitate, ca: făină, fasole, petrol etc. Nu a fost chip. „Pentru ce le trebuie petrol?", au spus. „Până la ora șapte este zi și pe urmă se pot culca."

A întrebat pe Sabina dacă știe pentru ce este internată. „Nu".

— Ca ostatec, pentru ca guvernul român să deie drumul germanilor din Moldova.

— Vă înșelați, a zis Sabina, dacă credeți că prin faptul închiderii a două femei din familia Brătianu fratele meu va da drumul internaților, luând astfel o măsură care poate fi în dauna mersului războiului.

Lupu Kostaki a venit ieri, încântat, cu știrea senzațională că sosește Împăratul Germaniei, că ofensiva reîncepe pe frontul Siretului, că germanii vor cuprinde Moldova, *în sfârșit* vor trece Nistrul, vor sili Rusia să facă pace!

Mama, făcându-i-se rău să-l audă vorbind astfel, s-a sculat și a părăsit odaia fără a spune un cuvânt, lăsându-l cu Sabina și Costache.

Stere a plecat în Germania cu o misiune. Ce misiune?

Despre revoluția rusă abia mai vorbesc acum și caută să ne convingă că este împotriva războiului, că noul guvern vrea pace imediat. Ne-au spus atâtea minciuni, încât nu mai credem nici ceea ce poate fi adevărat. Gazeta este scrisă parte de români. Din ziua când Karnabat, Pora, Slavici și Cie au luat condeiul, am cu totul impresia că

cetesc *Adevărul.* Sunt regulat două articole cu insulte pentru Regele Ferdinand, Take Ionescu, Ionel.

14 martie 1917

Deși doctorul Fessler scrisese Sabinei că mai au trei zile de lucru la clinică, nu i s-a acordat amânare. A primit ordin să plece miercuri. De trei zile o urmează soldatul până la dentist.

Ieri, un căpitan a oprit trăsura în care se aflau dna Elena Pherekyde cu dna Zăuceanu, pe Calea Victoriei, ordonându-le să se coboare. Dânsa și-a arătat *Scheinul.* „Bine, a spus ofiţerul, atunci cum nu este pentru două persoane, doamna care este cu dumneata să se coboare".

Doamna Zăuceanu fiind bolnavă, s-a coborât dna Pherekyde.

16 martie 1917

La orele nouă dimineaţa a sosit dl Moss să ia pe Sabina cu auto-ul. Și-a schimbat programul faţă de insistenţele Sabinei. Voise s-o ducă cu trenul până la gara Pasărea și apoi pe jos până la mănăstire.

Legasem la florile ce i se aduseseră de prietene o panglică tricoloră, ca să văd ce va face neamţul. M-a pus s-o scot, uitându-se urât și la flori și la mine.

Mama, care vede internarea altfel decât noi, ca un mare pericol, este nemângâiată. Nu vrea să se mai coboare jos; scrie și plânge neîncetat.

21 martie 1917

Multe zile au trecut de când n-am mai scris. De la plecarea Sabinei nu am mai văzut pe nimeni și nu am

ieșit decât dimineața, la Lia și la Mariuța, din pricina mamei. Abia de ieri s-a mai potolit și a consimțit să vadă pe câte cineva. Singura distracție mi-au fost *Gazeta* pe care o citesc, deși cu dezgust, și știrile trimise de Lizeta Grueff. Revoluția din Rusia este gogorița cu care ne sperie, pacea separată cu care ne demoralizează, telegrame peste telegrame, contrazicându-se una pe alta. Un adevărat haos! O fi așa?

Dacă într-adevăr Țarina a fost o trădătoare și Țarul slab voia să încheie pacea, atunci revoluția trebuie primită cu bucurie, deși în clipe când Rusia ar fi trebuit să aibă liniște și să-și înceapă ofensiva nu erau de dorit asemenea frământări.

22 martie 1917

Trece vremea încet. Mi se par ani de zile de când s-a retras armata și totuși au trecut abia patru luni. Din zilele acestea de reculegere mă simt ieșind alta de ce eram înainte de a le fi trăit. Perchezițiile, rechizițiile, inchizițiile, chiar internările îmi par nimicuri și mă mustrez singură de importanța ce le-am dat și de sângele rău ce mi-am făcut în zadar. De aci înainte facă ce vor voi, nu-mi mai pasă. Luarea aminte mi-o păstrez numai pentru trecut și pentru viitor.

28 martie 1917

Multe zile nu am scris. După plecarea Sabinei am intrat într-o viață de liniște, până când a avut Mariuța o percheziție prin care i s-au ridicat mobile, haine, saltele, scaune, dulapuri, încărcând două camioane. Mare ajutor îi da neîncetat Marcela Slătineanu, cu o abnegație admirabilă.

30 martie 1917

Doctorul Cantacuzino a cerut voie să vadă pe Sabina, după cum îi făgăduise locotenentul Moss. I s-a răspuns negativ. Lia ne-a părăsit azi-dimineaţă. Suntem acum numai patru și mă întrebam azi, când a pierit automobilul, încărcat cu flori și cu jucăriile copilului, care părea un înger printre ele, dacă nu erau de invidiat Sabina și Lia? Vor putea ieși să se plimbe!... Vor putea uita, în mijlocul naturii, uneori, clipele grele prin care trecem!

31 martie 1917

Intrând cumnatul proprietarului în casa din faţă, spre a constata cât este de devastată, s-a mirat văzând, pe lângă garda germană, și una turcească.

— Pentru ce, a întrebat pe soldatul turc, două gărzi?

— Pentru că, a răspuns el, aici șade și un ofiţer de-ai noștri și spre a împiedica garda germană să fure și să pună vină, cum se pune de obicei, pe ai noștri. Și a mai adăugat: dumneavoastră nu voiaţi să luaţi în gazdă ofiţeri turci, de teamă să nu vă prăpădească casele. Rău aţi făcut, căci nimeni nu pradă ca germanul.

Școalelor, până acum închise, li s-a impus să se deschidă în Săptămâna Mare. Membrii tribunalului au primit ameninţarea că, dacă nu ţin ședinţa a doua zi de Paști, vor fi pedepsiţi cu 50 000 de lei amendă.

Stere a plecat în străinătate. A fost tovarăș de deportare cu Miliukov[1]. Se spune că s-a dus să-l convingă la o pace separată.

---

[1] Pavel Miliukov (1859-1943), istoric și om politic liberal rus. Lider al Partidului Constituţional Democratic, ministru al

2 aprilie 1917

Aseară am primit prima scrisoare de la Pillat. Se plânge că de trei ori pe zi sunt duși, pe un noroi grozav, la comandatură. Altfel, au ce mânca.

Pe Emil Petrescu l-au pornit ieri dimineață, în ziua Paștelui, spre o destinație necunoscută. Aseară, la orele 10, abia mă băgasem în pat, au început să sune toate clopotele bisericilor, printre care se deosebea limpede cel al Mitropoliei. Răsunetul lor în mijlocul nopții era impresionant. Îmi amintea vremurile când dădeau semnalul aeroplanelor și al zepelinelor.

Ce fericite și depărtate vremuri! Azi, de Paști, cred că în nicio casă românească nu s-au ciocnit ouă! Este foarte trist orașul. La serviciul de la biserica Enei, la cari erau de față și soldați germani, preotul, deși era oprit de la Mitropolie, a pomenit Familia Regală, rugând Cerul să alunge cât mai repede vrăjmașul din țară.

Alaltăieri am stat multă vreme de vorbă cu Ștefan Popescu. Izbânzile engleze la Arras îl învioraseră.

Am aflat azi că autoritățile române, fiind convocate de cele germane, li se ceruse să scoată, în ziua de Paști, la corvoadă, bărbați civili de prin oraș. Li s-a răspuns că nu este cu putință aceasta și că prin asemenea măsuri își vor depărta orice simpatii și vor fi tratați ca păgâni. Poliția noastră, de rândul acesta mai energică, a izbutit, dar prizonierii, în schimb, toată ziua au muncit și treceau ca niciodată, cârduri-cârduri, pe străzi, zdrențăroși, de-abia mișcându-se, urmați de patrula cu pușca la umăr.

Afacerilor Străine în guvernul provizoriu condus de prințul Lvov. Adversar al ieșirii Rusiei din război (n. coord.).

4 aprilie 1917

Veste bună. Căpitanul Scheibl, executorul îndârjit al tuturor internărilor, a primit aseară o telegramă, chemându-l în grabă la Bruxelles. Era stabilit la Ionel în casă, pe tot sezonul. A plecat ieri dimineaţă fiert. Ordonanţa lui plângea, spunând că „Deutschland kaput"[1]. A ridicat lucruri din casă și a plecat cu mai multe cufere. Aceasta îmi amintește un articol cetit în *Tägliche Rundschau*, în care se plâng de greutăţile ce le-au întâmpinat tot timpul cât au înaintat de la Predeal la Putna. Comunicaţiile, podurile, șoselele, căile ferate distruse, grânarele arse de englezi. Cele pe care nu le prăpădise focul tot nu le serveau la nimic, deoarece morile nu mai existau. Pe de altă parte, noroiul și vremea rea împiedică orice transport și aprovizionare. Muriseră de frig și de foame, trupele lui Falkenhayn fuseseră nutrite din cadavrele corbilor de pe câmpul de luptă, ca alimentul cel mai preţios.

Zvonuri răspândite prin gazetă și prin oraş, din ce în ce mai fantastice. Nu vreau să le cred. Ba sosește Împăratul, ba se încheie armistiţiul cu Rusia, ba pacea generală.

Ceea ce este însă de netăgăduit este că Germania nu mai poate rezista. O spun soldaţii neîncetat. Printre celelalte zvonuri mai circulă și aceea că bulgarii și turcii protestează împotriva păcii. Întreabă, cu drept cuvânt, atunci pentru ce s-au luptat cu atâtea sacrificii?

14 aprilie 1917

Zile uniforme de la 4 aprilie. Noroc că am prilejul să mă ocup cu administrarea moșiilor mamei și ale celor

[1] „Germania e terminată" (în limba germană, în original) (n. red.).

trei fraţi, care îmi iau destul timp şi pe care abia acum începem să le descurcăm. Vremea care îmi mai rămâne o petrec căutând să mai distrez pe mama puţin, tot abătută de la plecarea Sabinei şi a Liei.

Una din temele ei era că cine ştie ce va face vrăjmaşul, la un moment dat, cu ele.

S-a mai potolit de când prin călugăriţele care se poartă foarte frumos, mai ales maica stareţă, avem ştiri aproape la trei zile, şi primim scrisori de la Sabina, lungi şi cu toate amănuntele vieţii lor de la Pasărea. Sabina şi-a găsit ca distracţie să dea lecţii de limba franceză nepoatei stareţei şi să facă citiri din Biblie cu preotul, afară de plimbările ce le fac zilnic prin pădurea cea bătrână din împrejmuirile mănăstirii. Lia are destule distracţii cu băiatul.

Ce tărie de suflet a avut Vintilă, lăsându-i aici şi cât trebuie să-l doară faptul, dacă ştie că copilul lui este ostatec pe mâna germanului. Cum îl cunosc de spartiat în simţimintele sale, trebuie să-şi caute în munca straşnică alinarea îngrijorării. Este calea cea mai bună, într-adevăr, pentru ca să uiţi suferinţele.

Singure comunicatele franceze şi engleze, luptele de la Arras şi de la Aisne sunt o digresiune în monotonia zilei de azi. Mare noroc avem că le putem ceti din gazetele franceze ce mi le trimite Lizeta Grueff, atât de devotată prietenă.

Revoluţia, anarhia din Rusia, pacea separată, nu mai îndrăzneşte nici *Gazeta Bucureştilor* să le pună înainte, să ne otrăvească cu stafia lor.

De câteva zile, cuvântul „Frieden"[1], care le umplea, a dispărut cu desăvârşire. Articolele lui Karnabat şi Slavici

---

[1] „Pace" (în limba germană, în original) (n. red.).

sunt pentru mine o busolă sigură acum. Cu cât sunt mai violente împotriva intervenţioniştilor şi mai ales a lui Ionel, cu atât le merge mai rău nemţilor pe front.

Ca ştiri sunt: reîntoarcerea lui Stere de la Berlin şi Viena „bredouille"[1], sau mai expresiv, cum zice românul, cu buza umflată. Scopul călătoriei sale a fost, după cum o spun cei care-l apropie, de a trece în Rusia făcând propagandă pentru pace şi a fost împiedicat. Neizbutind în planurile sale de mare european germanizat, s-a ocupat să scoată o gazetă, *Lumina*, cu Brănişteanu, Pătrăşcanu, Galaction.

Va apărea zilele acestea. Păcat pentru el şi pentru cei pe care îi atrage pe povârnişul pe care se îndrumează, deşi afară de Pătrăşcanu ceilalţi nu au ce pierde. Dar n-ai ce le face. În orbirea lor, văd tot Germania victorioasă. Zadarnic am încercat să conving alaltăieri pe Pătrăşcanu. Germanofilii români s-au molipsit de la nemţi.

Nu văd decât clipele de faţă. Faptul că România este ocupată în parte este dovadă pentru ei, cea mai neîndoioasă, că Germania este invincibilă.

Noroc că ţara nu a fost pe mâinile lor când era neutră.

De nu s-ar deştepta prea târziu.

Aseară n-am putut să adorm până la miezul nopţii, din pricina unui chef nemţesc, în casa vecină.

Se vede că geamurile lor erau deschise ca şi al meu, deoarece se auzea muzică, alternând cu glasuri omeneşti şi cu vioare, ca şi când ar fi fost la noi în curte. După câtăva vreme, tăcerile prelungite erau întretăiate de strigăte, entuziaste: Hoch! Hoch! Aşadar, pe când fraţii lor duceau lupta uriaşă de la Arras, ei benchetuiau şi le vedeam

[1] „Fără niciun rezultat" (în limba franceză, în original) (n. red.).

în închipuire, strânse în jurul mesei, fețele dezgustătoare, lucioase și roșcovane, aprinzându-se din ce în ce sub patima beției.

Doamna Sihleanu ne istorisea ieri lupta sufletească ce o ducea o prietenă la Câmpina, dânsa franceză, dânsul german. Pe masă avea un cuțit făurit de un prizonier neamț, dintr-un obuz francez, de care nu se despărțea.

Ne mai istorisea că Thompson, atașatul militar englez, prezisese ceea ce s-a întâmplat, ocupația germană, și că aceasta nu era decât tributul pe care trebuia să-l plătească România cu sângele și cu averea ei, spre a-și putea întregi pământul. Mai spunea că nu este de mirat dacă până atunci învinseseră germanii, căci s-au pregătit cincizeci de ani, pe când noi acum începem pregătirile. Anul acesta, însă, vom arăta ce putem și nu vom cruța pe Kaiser, cum am cruțat pe Napoleon, pe care noi înșine îl admiram. Nu la Sainte-Hélène va merge el, ci va muri într-o cușcă de fier, în care îi vom da de mâncare la câte douăzeci și patru de ore, căci aceasta merită.

15 aprilie 1917

O călătorie de la București la Leordeni, descrisă de colonelul Slătineanu, este demnă de a fi notată. După publicații și trâmbițări prin toate organele, că de aci înainte oricine poate călători, se înființează expresuri și trenuri de persoane, dl Slătineanu s-a hotărât să meargă la țară, pe trei zile, să reguleze situația moșiei sale vecine de Furdueștii lui Ionel. A umblat trei zile înainte, după două *ausweis*-uri, fără de care nu putea pleca și după altul de despăduchere (românii, de orice calitate ar fi, nu pot merge, dacă nu l-au obținut, decât în clasa a III-a). Ca să ia bilet de tren, a fost silit să stea la casă de la 6 la 8, ora plecării.

Ajuns noaptea, la 12, în gara Leordeni, s-a dus într-un han; negăsind trăsură, bineînţeles, nici nu s-a apropiat de patul dubios în privinţa curăţeniei.

În sfârşit, a doua zi, la moşie, a găsit casa devastată, fără uşi şi giurgiuvele. S-a dus la etapă la Gruiu, unde a găsit doi unguri, dar mai mare peste toţi un evreu civil, agricultor din Moldova.

Văzând neputinţa de a obţine cele trebuincioase pentru cultivarea câmpului, s-a înţeles să-l lase în seama lor, deoarece scrie în ordonanţă că pământul ce nu poate fi cultivat de proprietari, va fi cultivat de germani.

Evreul, foarte obraznic, sfârşeşte prin a spune:

– Păcat că moşia dumitale se învecinează cu a dlui Brătianu. Trebuie ca tot ce mai există în ţara aceasta să se unească, spre a-l nimici, căci dânsul a vrut războiul.

– Nu dânsul a vrut războiul, a răspuns dl Slătineanu. Evenimentele l-au vrut. Dl Brătianu nu putea face altfel.

Ungurul îl privea şi da din cap, găsind că avea dreptate.

E curioasă această simpatie, aş spune, dacă nu ar fi exageraţie, înţelegerea cu ungurii, ce pare că există acum, împotriva cărora, cu adevărat vorbind, am dus noi războiul. Poate unde îi vedem atât de duşmani nemţilor. Acum câteva zile, Ştefan Popescu era într-o prăvălie. Au intrat un soldat german şi un ungur. Fără a se sinchisi de cel dintâi, iată ce spunea cel de-al doilea, în gura mare: „Ne trimit pe noi pe front şi ei stau aci, să fure în dreapta şi în stânga. Ăsta le este acum rostul în România".

Caracteriza ungurul, admirabil, rolul aliaţilor în ţară, faţă de germani. La Siret, aproape nu mai sunt de-ai lor, în schimb prin sate, pe la moşii, pe la oraşe cârcâie.

Ca să sfârşesc cu călătoria dlui Slătineanu, voi mai adăuga că la întoarcere a plecat dimineaţa, la 10, şi a sosit

în București a doua zi dimineață, la aceeași oră; 24 de ore pentru 90 km.

La gară, iar fuga după bilet, ca să poată urca în birje, deși avea *ausweis* de trăsură. I s-a declarat că nu se liberează decât la germani și a plecat pe jos. În Calea Griviței, întâlnind una, s-a urcat, dar abia o pornise că l-a oprit un ofițer, somându-l să se coboare și să-i dea trăsura.

A protestat atâta, arătându-și *ausweis*-ul, încât nu l-a putut coborî și astfel a sosit acasă, dezgustat de călătorii în asemenea condiții, mulțumit chiar că moșia rămăsese pe seama neamțului, mai ales că l-am asigurat că dacă acesta face cheltuială, poate până să se recolteze îi va reveni tot lui.

Stere spune că pacea era încheiată între Țar și Germania pe spinarea României, dacă nu izbucnea revoluția: Moldova ar fi trecut Rusiei, Oltenia Austriei, Dobrogea Bulgariei. Trăiască John Bull sau, mai bine zis, Buchanman.

Îmi pare bine că Ștefan Popescu nu mai este sub înrâurirea lui Stere. Azi e nenorocit că la el la moșie s-au furat toate tablourile și se gândește cu melancolie că niciun penel nu i-a mai rămas.

Cheile de la toate bisericile au fost luate de germani, probabil spre a le ridica clopotele. Mitropolitul s-a dus azi la Mackensen să reclame.

21 aprilie 1917

Se rechiziționează din biserici clopotele și argintul de pe icoane. Se spune că în urma protestării mitropolitului, au fost redate azi unele, dar multe nu. Ca fulgerul s-a răspândit știrea în țară a acestui sacrilegiu și dând loc unei indignări generale; zvonuri, unul mai fantastic ca celălalt,

circulă prin popor, că încercând să ia coşciugul Sfântului Dumitru, au căzut trăzniţi, că clopotul de la Sf. Spiridon a strivit patru germani etc.

23 aprilie 1917

Internatele noastre ne scriu că materialmente o duc bine. Li se aduce de la Hereşti ce le trebuie.

24 aprilie 1917

Cea mai criminală faptă săvârşită de germani în ţară este, desigur, ridicarea lui Procopiu. A fost luat din pat, cu toate că, după părerea doctorilor, atât a celui român cât şi a celui german, orice mişcare îl poate omorî. Transportat leşinat în maşină, a ajuns la spitalul militar seara la 8, a fost trecut prin trei pavilioane, negăsindu-i-se loc şi a fost depus, în sfârşit, într-o sală cu deţinuţii (nu politici, ci hoţi). Closetul era alcătuit dintr-un butoi în mijlocul odăii. Acolo şi-a petrecut noaptea. Deţinuţii i-au furat lucrurile de pe el, dar făcându-li-se milă la urmă, văzând că-i este aşa rău, tot ei s-au dus spre dimineaţă de au chemat pe doctor.

Acesta i-a făcut o injecţie de morfină, ceea ce nu era deloc indicat pentru boala lui.

27 aprilie 1917

Având necesitate de braţe la câmp, ordonanţele anunţă că vor fi rechiziţionaţi (cu de-a sila), din toate clasele societăţii, cei ce nu vor fi având ocupaţie fixă în oraş.

Alta: oricine nu va primi o funcţiune dată de comandantul german, sau se va demite, este condamnat la 30 000 de lei amendă şi trei ani de temniţă.

Cine nu-şi stropeşte trotuarul şi jumătate de stradă, de patru ori pe zi, este condamnat la 100-200 de lei

amendă. Asta n-ar fi rău, dar cum au nevoie de bani, pun la amendă cartiere întregi, de se udă sau nu.

La țară, țăranul este silit a cumpăra ouă și a le preda poliției germane, căci nemaiavând găini, îi pun la amendă.

29 aprilie 1917

Mare parastas la Curtea de Argeș, de Sf. Elisabeta, pentru Regină, organizat de dl Nenițescu și dra Fany Seculici.

Iată cum se sfârșește apelul pentru doamnele române, spre a lua parte la acest parastas:

„Astăzi, odată cu gratitudinea și pietatea realului și autenticului românism, unindu-se și remușcarea și pocăința rătăciților unui fatal moment, neamul depune cununi de lacrimi pe mormântul unde au depus cununi de flori proaspete și virginale feldmareșalul Mackensen și mareșalul Falkenhayn".

Dintre toate, au răspuns la acest frumos apel doamnele Seculici, Radovici (Stere), Marie Nicole Darvari. Ca bărbați, Stere și câțiva profesori.

La parcul Ioanid se lucrează pe capete la regularea grădinii din jurul casei lui Geblescu, punându-se drapelul cu pajura germană. S-au cheltuit 200 000 de lei. Aceasta în previziunea unei eventuale sosiri a Împăratului.

30 aprilie 1917

Clopotele vor fi ridicate. Cuvintele de mai jos vor descrie, mai bine ca orice, jalea ce lasă în urmă ridicarea lor:

„Azi-dimineață, plecând la plimbare, am găsit pe stareță plângând pe bancă, sub clopotniță; preoții erau sus la clopotele de pe care copiau inscripțiile și notele

ce emiteau. M-am suit și eu la ei. Când ne-am coborât, s-au dus cu toţii în biserică să copieze inscripţiile de pe icoane.

Biata stareţă se închina la fiecare, o săruta cu foc, făcea cruce și le mângâia. «Te cunosc de când eram uite așa de mititică, m-ai văzut crescând și vor să te ia». Plângea și le săruta, apoi se închina:

«Doamne, trăznește-i, doboară-i!» Și, înfuriindu-se, îi blestema.

Pe urmă trecea la alta și iar începea, invocând la fiecare și pe bătrâna stareţă, care o crescuse, și pe donatori. Era foarte atingătoare, mi s-a părut chiar impunătoare în vanitatea și umilinţa ei, care era plină de iubire și de respect pentru mănăstire.

Căutând s-o mângâi, spunându-i că tot germanii îi vor plăti în curând altele noi, dar dânsa cu mult simţământ:

– Noi, mamă, noi, dar n-o să mai fie acestea vechi, cu care am trăit și am îmbătrânit și noi și părinţii noștri, care ne-au sunat și de bine și de rău. Pe acestea le vor face ghiulele, să tragă tot în noi."[1]

20 mai 1917

Multă vreme nu am luat condeiul în mână și aceasta numai din pricina temerii de percheziţii de hârtii, ce mi se anunţase, cât și a unui fel de dezgust de toate, în mare parte otrăvită de minciunile ce le înghiţim din gazetă. Deși știu bine că sunt minciuni, nu mă pot împiedica să-mi fac sânge rău. De netăgăduit, am pierdut din încrederea ce aveam în cvadruplă, nu în rezultatul final, dar în temeiul ce-l putem pune noi – ţările mici – în

[1] Scris de Sabina, de la Pasărea (nota autoarei).

cele mari, cum se adeverește din ce în ce pacea separată, ce era să se facă pe spinarea României, de aliatul nostru, Ţarul, cu vrăjmașul german. Dacă englezii nu favorizau revoluţia, era făcută. Aceeași trădare ca la 1877, când i-am scăpat la Plevna și în urmă ne-au luat Basarabia. De copil, auzind istorisindu-se în jurul meu cum s-au purtat cu noi, cum jefuiseră pe unde trecuseră, cum o duceau într-o beţie, de la cei de jos la cei de sus, cum ne-au trădat la pace, crescuse în mine un simţământ de repulsiune, de temere. Când întâlneam vreunul prin sate, vânzător de icoane, mi se strângea inima, aveam același simţământ pe care-l am în faţa unei pisici, ce te mângâie ca să te zgârie pe nevestite. Mai târziu, în loc să descrească acest simţământ, a crescut, căci în aproape toate atentatele făcute asupra Tatei era amestecată și legaţiunea rusească, mai ales pe vremea lui Hitrovo, al cărui aur corupsese atâta lume.

Ei simţeau în tata o piedică pentru cuceririle în Orient, în drumul spre Constantinopol, de aceea și Ionel nu a voit să intre în război până nu și-a luat toate chezășiile posibile, date nu numai de Rusia, dar și de Anglia și Franţa, căci numai pe cea dintâi știa că nu se poate bizui.

Mi s-a adus mai deunăzi o hartă, *Frieden Karte*, acum interzisă. Europa în trei exemplare; într-unul, ţările cu graniţele dinainte de război; în alta astfel cum s-ar fi împărţit făcându-se pacea separată; cea de-a treia, Europa colorată după naţionalităţi. În cea de-a doua, România nu există. O parte până la Siret aparţine Rusiei, cealaltă Austriei. În harta din urmă, Românii alcătuiesc o pată mare cafenie, cuprinzând Transilvania, Banatul, Bucovina, Basarabia etc., în sfârșit consacrând tot ce este locuit de români.

O singură mică pată în mijloc, galbenă, reprezintă ungurii și sașii; cu verde, bulgarii. Cadrilaterul este aproape tot verde.

Cred că această mărturisire a drepturilor noastre asupra Transilvaniei nu a convenit Austriei, de aceea a fost oprită vânzarea.

Dacă am dezgust faţă de Rusia, mi-a crescut în vremurile din urmă încrederea în Anglia.

Din zi în zi se afirmă mai mult ca o putere conștientă de drepturile sale. Nimic nu o va da înapoi să zdrobească imperialismul german, atât pe calea brutală a armelor (în doi ani și-a făcut o armată), cât și pe cale diplomatică. Franţa sacrificată, care până acum a ţinut singură piept năvălirii teutone, admirabilă prin vitejia soldaţilor și solidaritatea cetăţenilor, nu ar fi putut duce războiul, totuși, până la sfârșit, fără autoritatea morală a Angliei, care a grupat în jurul său aproape toate ţările Americii.

De aceea, toată râvna Germaniei este asupra ei și încearcă prin toate mijloacele să-i dezlănţuiască dezagregarea, fie prin revolte în Irlanda, fie prin frământări în Colonii, sau propagandă socialistă internaţională, pe teritoriul său.

Cu toate că ea caută să facă întunericul tot mai mult printre noi, ca să nu vedem că se petrece un început de descurajare în sânul alianţei Puterilor Centrale, sunt uneori licăriri. Le bate la poartă revoluţia socială, atât Germaniei, cât și Austriei. Criza ungurească, prin căderea lui Tisza[1] nu se poate rezolva, foametea netăgăduită chiar de gazetele lor și mai ales ura cu care vorbesc pe faţă puterile aliate unele de altele, mai ales cele austriace, arată o

[1] Contele Istvan Tisza (1861-1918), prim-ministru al Regatului Ungariei între 1913 și 1917 (n. coord.).

stare de lucruri care nu mai poate dăinui. Dacă prin forţa armelor nu va fi silită să facă aşa repede pace, desigur se face prin dezagregarea alianţei.

Dar nu aş fi mulţumită decât dacă s-ar călca şi teritoriul german, ca să simtă şi ei durerea şi umilinţa unei ocupaţii.

Am avut o mică răzbunare mai deunăzi: s-a descoperit, printr-un denunţ făcut la Berlin, tot de un coleg de-al lor, o mare bandă de hoţi, căci sistemul de spionaj nu se limitează numai la străini; ofiţerii, funcţionarii se spionează unii pe alţii şi fiecare denunţ este luat în consideraţie.

Comisiunea de aprovizionare a oraşului, cu căpitanul Albrecht în cap, adus din Germania ca o somitate, jurisconsultul Kaufmann, procuror tot din Germania, Simons, Adelştein Pauker furau cu toţii din vagoanele de grâu destinate pentru pâinea populaţiei, transformându-le în griş.

Câştigau câte 30 000 de lei pe zi. Au realizat astfel, se zice, 14 milioane de lei. Banii găsiţi au fost depuşi la Banca Naţională şi, spre a băga numai pe germanii şi pe evreii de aci în judecată, au expediat imediat pe Albrecht pe front.

Sunt mâhnită că autorităţile române care făcuseră ancheta lui Emil Petrescu la Primărie, anchetă cerută de Ministerul de Interne, spun pretutindeni că nemţii nu sunt hoţi, dar că s-au molipsit de la ai noştri!

Ca fapte petrecute în vremurile din urmă: la 5 mai, percheziţie la Mariuţa, la orele 7 dimineaţa; au intrat prin toate odăile, silind pe cei îmbrăcaţi sau neîmbrăcaţi să se adune repede în *hall*.

Au căutat amănunţit, desfăcând păturile, scormonind dulapurile, rufă cu rufă, carte cu carte din bibliotecă, podul, cămara, sobele, pretutindeni în zadar.

Moss, pe când ceilalţi căutau, făcea conversaţie cu franceza ce şedea la Pillat, „l'homme du monde"[1] spunându-i că este jumătate parizian, că mama lui este americană – ovrei din două ţări –, că are de gând să se stabilească după război în România, că el nu este de meserie poliţist, dar comerciant de piei.

Domnişoara Debest i-a spus: „Vous avez un sale métier en ce moment".[2]

„Il y en a de plus sales"[3] – a răspuns.

Cerusem să mergem să facem parastas pentru Tata, la Florica, dar ni s-a refuzat. L-a făcut totuşi dl Gheorghiu şi au avut îndrăzneala să vie ofiţerii, în mare ţinută, să asiste.

S-au golit toate dulapurile şi se ţin chefurile lanţ. De asemenea şi în toată ţara. Casele, golindu-se din pricina rechemării trupelor la front, au devenit multe casinouri. Numai în strada noastră sunt trei.

După câtăva vreme de acest „dolce farniente", nu-i mai poate duce la front. S-au împuşcat trei ofiţeri chiar la „offizierheim". Soldaţii dezertează şi nu vorbesc decât de pace.

Se simte că s-au săturat.

26 mai 1917

La Pasărea s-au strâns şurupurile: nu le mai dă voie internatelor să se plimbe prin pădure, decât urmate de soldat cu puşcă. Cu toate că, sosind la Bucureşti, germanul

[1] „Omul de lume" (în limba franceză, în original) (n. red.).

[2] „Aveţi o meserie tare murdară la ora actuală" (în limba franceză, în original) (n. red.).

[3] „Sunt altele încă şi mai murdare" (în limba franceză, în original) (n. red.).

cu care s-a făcut schimbul doctorului Sion a spus că internaţii în Moldova au fost foarte bine trataţi, că trăiau mai luxos ca ofiţerii francezi, totuși se fac noi internări. De altminterea, este pentru cei de la poliţie și un mijloc de a câștiga bani. La dna Băicoianu vin neîncetat ofiţeri, propunând să-i scoată bărbatul din Săveni, pentru suma de lei 10 000 sau 20 000, fără rușine. A spus foarte bine Stresemann[1], în parlament, că au devenit o bandă organizată de tâlhari.

Orice afacere trebuie mituită, nici bilet de tren nu poţi lua fără bacșiș. La Buzău, mai ales, este o etapă cunoscută prin brutalitatea ei. A luat în urmă 40 de cetăţeni din clasa cea mai bună și i-a pus la corvoadă. În ajunul Crăciunului, au ridicat două doamne (una avea 70 de ani trecuţi), pe înnoptate, și le-au dus la 3 km de oraș, pe jos, pe o zăpadă de aproape un metru, fiindcă nu-și curăţiseră trotuarul. Civililor li s-a impus pretutindeni să salute pe ofiţerii germani.

3 iunie 1917

Se limpezește din zi în zi orizontul. Grecia a intrat în război. Regele Constantin a fost detronat. Blocada s-a ridicat. America înarmează pe capete. Conferinţa din Stockholm devine un bluff, iar Spania este frământată de manifeste intervenţioniste. Regele schimbă neîncetat ministerele.

Prin gazete, totuși, continuă răspândirea știrilor demoralizatoare. Mă preocupă mai ales descrierea tifosului exantematic ce bântuie în Moldova și care concordă, din nenorocire, cu știrile ce vin pe cale particulară, ici și colo. De pildă, un doctor turc, un evreu, un grec, rând pe rând

---

[1] Gustav Stresemann (1878-1929), om politic liberal german, cancelar al Germaniei în 1923 (n. coord.).

sosesc de pe front și istorisesc că au murit dnii doctori Botescu, Djuvara, Jianu. Cât aș vrea o clipă să văd ce se petrece la Iași... sau poate mai bine nu...!

4 iunie 1917

Doctorul Cantacuzino a obţinut în sfârșit permisul de a merge la Pasărea. S-a reîntors mulţumit. Le-a găsit pline de nădejde.

Bietul Procopiu, după câte ne-a spus dna Berindei, astă-seară merge din ce în ce mai rău. Au izbutit să-l readucă acasă, dar au adus numai un cadavru. El este martirul ocupaţiei străine.

Când am trimis pe cineva la Stere, știind că-i fusese prieten, să intervie pentru el, a răspuns ca și Carp: că are ce merita.

8 iunie 1917

Certuri de supremaţie între Verzea și arhitectul Berindei. Cel dintâi, preferat de autorităţile militare; celălalt, de cele civile, și-a dat demisia, dar a retras-o.

10 iunie 1917

În sfârșit ne-au sosit știri din Iași, că toţi sunt bine și ne-a scos grija ce ne dăduse tifosul exantematic. Ionel este la Petersburg. S-au votat exproprierea și votul obștesc.

Regele a și dat moșiile Domeniilor și ale sale proprii la expropriere. Câteva cuvinte și câtă emoţiune resimţim de câte ori le primim!

19 iunie 1917

A murit Maiorescu. Nesimţindu-se bine acum câteva zile și mergând Marghiloman să-l vadă, i-a adus cu sila

un doctor neamţ. După ce a plecat, a cerut să nu-i mai vie doctori germani să-l îngrijească. A murit subit și a lăsat în urma lui regrete, căci tocmai el, care avusese cele mai strânse legături, prin studii și nevastă, cu Germania, se arătase mai bun român ca ceilalţi germanofili.

Au fost aduși Derussi, cu încă trei de la Săveni și închiși la Cercul Militar. Li se spusese la plecare că sunt liberi, dar în gară i-a luat un soldat în primire.

Revoltele împotriva administraţiei militare se înteţesc printre ţărani. Azi era afișat, cu iscălitura lui Tülff, că au fost împușcaţi trei oameni, fiindcă au răspândit știri false și au împins pe ţărani la răscoală împotriva Puterilor Centrale.

Sărmanii! Dac-ar fi împușcat numai trei ar fi bine, dar la Mehedinţi, ofiţerii au spus singuri că s-au împușcat cu sutele.

În comunicat vorbeau numai de judeţele Prahova și Vlașca. În Ilfov au sărit pe soldaţii germani, care le strângeau tot ce aveau prin casă și le-au tăiat firele telegrafice. Când am istorisit băiatului din casă că la el, în Mehedinţi, s-au pus ţăranii să lupte cu nemţii și că mai bine s-ar astâmpăra, căci nu pot aduce niciun folos ţării acum, a răspuns: „Lasă, tot e bine că mai omoară câţiva din ei”.

21 iunie 1917

Pentru lucrul câmpului, se iau măsuri peste măsuri, ordonanţe peste ordonanţe: una contrazice pe alta. De pildă, au dat prizonieri dnei Romniceanu, pe urmă i-au retras și au trimis bucureșteni neocupaţi. Spunea că i-a venit o gloată de oameni *sui generis*: un ţigan, o femeie cu un copil, un pantofar.

Au început să plângă, să se vaite că în viaţa lor nu au ţinut o sapă în mână; logofătul, că îi strică semănăturile. Floarea-soarelui au dat-o la pământ, săpând-o. Îi plătea cu 2,50 lei pe zi şi mâncarea. Văzând că-i aduc numai pagube, a plecat cu ei la Bucureşti şi i-a dus in corpore la prefectul de Ilfov, dl Răceanu. Acesta, foarte speriat la perspectiva unui conflict cu germanii, a declarat că nu este de competenţa sa şi i-a trimis în capătul celălalt al oraşului, la un birou care i-a înapoiat la Prefectura Poliţiei. Directorul, desperat, i-a spus că cunoştea dinainte rezultatul acestor măsuri şi a sfătuit pe Zoe să redea *ausweis*-urile lucrătorilor şi să le dea drumul.

Aşa a şi făcut. Tot din pricina aceasta, aprovizionare aproape nu mai există. De patru zile, intrarea zarzavaturilor, a cartofilor s-a interzis. Precupeţii, deoarece plătesc dări foarte mari şi nu mai au ce vinde, au făcut o manifestaţie; publicul asemenea, la casa de depuneri unde se afla biroul de aprovizionare al Primăriei, cu Prager ca delegat. Dânsul le-a dat dreptate şi a declarat că dacă nu se reîntoarce Verzea, care cel puţin îi da ajutor, se retrage, căci populaţia îi sparge capul. Asemenea cu lemnele. Înainte de plecarea lui Albrecht se dăduseră 15 păduri în exploatare Primăriei, se şi începuse tăierea, cu personal român. După plecarea lui, au dat pădurile unor evrei, pe un preţ derizoriu. Aceştia le revindeau, bineînţeles, cu speculă mare. Verzea a reclamat să i se dea înapoi pădurile, dacă nu, îşi dă demisia. Carp îl susţine. După multe certuri, i le-au lăsat din nou Primăriei, dar le-au luat toţi lucrătorii, prin faptul că au dat o ordonanţă cum că, afară de duminica, niciun ţăran nu are voie să iasă din sat, decât pentru munca câmpului.

Iar reclamaţie la prefectul de Ilfov. Acesta răspunde că nu este nimic de făcut, fiindcă-l ameninţaseră, dacă nu urmează ordonanţele *ad litteram*, cu închisoarea.

În sfârșit, i s-au acordat prizonieri, dar în timpul acesta s-au rechiziţionat toate securile. Cu ce să taie pădurea?

Ordonanţa caraghioasă... Cine va cumpăra de la militarii Puterilor Centrale alimente, zahăr, carne etc. va fi pedepsit. În loc să primească pedeapsă cel ce vinde. Noul Primar se spune că va fi dl Bragadiru.

24 iunie 1917

Nu a primit dl Bragadiru primăria.

Tratamentul ce se face lui Derussi îl va duce pe calea lui Procopiu, care trage să moară. Când a izbutit nevasta lui să-l vadă, nu l-a mai cunoscut. Era îmbrăcat cu cămașă de cazarmă (îi trimisese trei pachete cu rufe și haine, pe care le-a scos subofiţerul, la reclamaţia lui Fanny) și într-o stare de enervare care a speriat-o. Îl siliseră să intre într-o baie de aburi, deși le spusese că nu o poate suporta. A leșinat.

E tot timpul maltratat. Când s-a dus Fanny la Lupu Kostaki, să-l roage să afle pentru ce atâta chinuială, s-a apucat cu mâinile de păr, ca un actor, spre a dezvinovăţi pe germani, și striga: „Ce-a făcut guvernul român! Ce-a făcut guvernul român!"

La începutul ocupaţiei, cuvintele acestea așa de des repetate de autorităţile române aveau răsunet în sufletul celor rămași aici.

Acum însă sunt răzvrătiţi, cu cât victoria finală se desenează mai bine și cu pași mari pentru cvadruplă. Toţi își dau seama că, dacă rămâneam neutri, ne-am fi păzit averea și viaţa, dar am fi renunţat pe veci la întregirea

neamului și am fi avut soarta Greciei, la urma urmelor, mai rea din pricina situaţiei noastre nenorocite, între Austria și Rusia.

Ofensivă rusă formidabilă.

26 iunie 1917

Armata noastră este în luptă, fapt sigur acum. Ne-au ascuns-o cât au putut, dar dintr-un manifest al lui Brusilov[1] în *Pester Lloyd* am văzut că îndeamnă trupele de pe frontul vest la luptă îndârjită, spre a susţine succesele fraţilor de la frontul nord și sud (noi), căci altfel ar fi o trădare.

De acum înainte nu mai pot ceti comunicatele făcând literatură asupra lor. Când deschid gazeta îmi bate inima.

27 iunie 1917

La Săveni s-a dat câte o foaie de hârtie fiecărui internat, să spuie dacă vrea să plece la Iași sau nu, în schimbul internaţilor germani de acolo.

Au iscălit 14. Pe Pillat l-am îndemnat să plece.

29 iunie 1917

A murit Procopiu azi. Până în ultima clipă spunea: „Nu face nimic! Numai ţara să iasă bine".

2 iulie 1917

Ceremonia înmormântării lui Procopiu a fost foarte tragică, după cum i-a fost și moartea. Lume puţină. Numai câţiva prieteni mai îndrăzneţi, ca Ștefan

---

[1] Alexei Brusilov (1853-1926), general rus din timpul Primului Război Mondial (n. coord.).

Popescu, Crăsnaru, Grigore Pherekyde, din obişnuiţii casei afară de rude.

Mulţi se abţinuseră de a veni, la început de teamă, să nu se compromită. Autorităţile române au lipsit de asemenea, şi când în acest cerc restrâns, aproape numai femei, a luat cuvântul Teodor Aslan, ne-a cuprins o emoţie mare pe noi toţi, care simţeam actul eroic ce-l făcea în clipele acelea, căci printre noi erau câţiva germanofili ca Stere şi agenţi ai poliţiei.

7 iulie 1917

Mare propagandă făcută de poliţia germană pe lângă internaţi, să nu plece la Iaşi. Când ne-am dus la poliţie să scoatem un *ausweis* cu Mariuţa, pentru Săveni, după cum au căpătat toate soţiile internaţilor ce plecau la Iaşi, ofiţerul, locţiitorul lui Hielkman, a fost pentru o singură dată politicos, dar a căutat să ne convingă să nu plece Ionică, din cauza tifosului. Nu au voit să fixeze pe bilet durata şederii Mariuţei; ceea ce ne-a mirat.

9 iulie 1917

Care ne-a fost mirarea azi-dimineaţă, primind un bilet de la Mariuţa, că s-a reîntors şi, mergând la dânsa am aflat că, odată urcată în tren, s-a prezentat un soldat. A cerut să caute sacul, şi dacă nu are scrisori. Abia sfârşise cu regularea *ausweis*-ului la sosirea în Săveni, că reapare soldatul din tren, trimis special pentru ea, şi spune că nu poate sta mai mult de o oră şi jumătate acolo şi că trebuie să stea de faţă la convorbirile ei.

Pillat era foarte impresionat. Au silit-o să plece imediat după o oră şi jumătate şi, neavând tren, a trebuit să

petreacă noaptea la Ţăndărei, la un ţăran. Toate celelalte neveste ale internaţilor şezuseră 4 zile.

12 iulie 1917

Lison Greceanu este închisă în condiţiuni mizerabile, fiindcă s-au găsit arme zidite la Spitalul Brâncovenesc, unde este soţul ei director. Erau arme de vânătoare. Ea este la Cercul Militar, într-o odaie cu alte femei, închise pentru hoţii şi pline de insecte.

Expirându-se concediul său, Emil Petrescu s-a prezentat la poliţie, unde căpitanul Hielkman i-a spus că s-a renunţat la trimiterea în Moldova, neputându-se face înţelegerea cu Moldova şi peste două zile să se prezinte spre a fi închis la *Imperial.* Toate minciuni. Cum putea fi făcut un schimb de internaţi tocmai acum, când sunt lupte pe front?

18 iulie 1917

Zile grozave. Ofensiva germană în Galiţia a spart frontul.

Înainte chiar de atac, o divizie întreagă rusă, sub imboldul propagandei lui Lenin, şeful socialist internaţional plătit de germani, a părăsit tranşeele; de aci ruperea frontului şi retragerea neîncetată a ruşilor. Azi ei sunt pe graniţa rusească. Am trăit cumplite emoţiuni. Teama retragerii întregului front rus, părăsind Moldova pradă vrăjmaşului ne înspăimântase. Perspectiva era pribegia armatei şi a guvernului prin Rusia haotică.

De azi însă pare că s-a oprit înaintarea. Kerenski este acum dictator şi dă impresia unui om extraordinar: o figură tolstoiană; pe de altă parte, românii au luat ofensiva

la Putna și Siret și au respins pe germani în toate punctele, după chiar comunicatul german.

Pe când noi ne înspăimântăm în tăcere de cele ce se întâmplă, căci se joacă în clipele acestea una din cele mai riscate cărţi ale istoriei României, germanofilii noștri dau banchete lui Mackensen. Lupu Kostaki cu ai săi serbează victoria din Galiţia și în curând luarea Moldovei. Mi s-a spus că Petre Carp cere germanilor ocuparea Moldovei. Dânsul va fi numit dictator, Regele detronat, și ales altul din familia imperială, probabil.

22 iulie 1917

Clipele prin care trecem îmi reamintesc cu totul pe acelea când eram sub spada lui Damocles a intrării germanilor în București.

Credeam ca asemenea emoţii, în urma stabilizării frontului la Milcov, să nu se mai repete. Rușii se retrag mereu. Au ajuns la Cernăuţi. Germanii strigă „victorie!" și Lupu Kostaki face turnee prin ţară, împărţind manifeste spre a fi iscălite de populaţie, prin care se face un plebiscit, cerându-se împuternicirea lui Carp spre a încheia pacea. Au fost lungi întrevederi cu Marghiloman, care ar adera, dar mai așteaptă să vază cum se întorc lucrurile. A consimţit la detronare, dar nu încă: e prudent.

23 iulie 1917

După ce s-au cultivat toate moșiile de arendașii sau reprezentanţii proprietarilor plecaţi, pe spesele lor, acum li se confiscă recolta.

Primul procuror Diaconescu a primit o hârtie iscălită de Tülff, cum că fiind ostil germanilor, va fi dus în Germania. L-au și pornit. Emil Petrescu a fost expediat la Săveni.

26 iulie 1917

Tot zile grele. Ofensiva din nord totuşi pare că scade, dar cea de la Siret începe. Nu-mi vine să mai citesc gazeta de mâine.

27 iulie 1917

Comunicat mai bun. Ofensivele amândouă oprite. Ceea ce a preocupat lumea, afară de luptele de pe Siret, sunt uneltirile lui Carp. A chemat pe Marghiloman la Călineşti şi i-a spus că a cerut un ultimatum Germaniei, după plebiscitul început prin ţară, să se facă pace cu România, Moldova fiind privită de germanofili ca şi luată.

Statul german să ne ia pe 20 de ani terenurile petrolifere şi recoltele, pe anumite preţuri fixate de ei.

Ni se lasă Dobrogea, fără Cadrilater. Basarabia, pe care o priviseră ca posesie germanică, ne va fi redată. Familia Regală detronată; numai pe Principele Nicolae l-ar primi poate, dar dus şi crescut în Germania. Regenţii: Lupu Kostaki, Virgil Arion şi Neniţescu. Aceştia îşi aşteaptă cu nerăbdare numirea. Marghiloman, mâhnit că nu este în capul bucatelor.

Poporul tace, dar judecă. Acum câteva zile, întâlnind pe P. Carp, dl Aslan a rostit către nevastă-sa: „Nu-l mai salut". „Cine să-l mai salute, domnule, de acum înainte?", a grăit, în spatele lor, un bărbat din popor.

Îşi dau seama că n-ar mai iscăli nimeni manifestul, de ar vorbi şi de detronare – deoarece, când cheamă funcţionarii, preoţii şi învăţătorii la prefecturi, să subscrie, nu le vorbesc decât de pace. Nici pomeneală de detronare, de regenţă, de mobilizarea armatei împotriva celei din Moldova.

Iată hârtia ce se dă de iscălit:

„Subsemnații cetățeni, având convingerea că, în împrejurările prin care trece țara, acțiunea dlui Petre P. Carp e singură în stare a reda României situația pierdută, îi încredințăm sarcina de a apăra drepturile țării, în negocierile ce se vor deschide pentru dobândirea păcii dorite de toți."

Mackensen ar fi declarat că nu primește regența – a pățit-o odată, cu asemenea pace ridicolă în Muntenegru.

Zoe Arion, din pricina germanei care venise să se bage la ea, și căreia îi spusese că preferă o română, a fost condamnată la 4 luni de închisoare.

31 iulie 1917

Vrăjmașul înaintează treptat prin Valea Cașinului și prin Focșani. Puterile de pe frontul de sus le-au adus asupra celui de la Sud. În clipele acestea se dă o luptă mare, la Adjudul nou, luptă care ține, după comunicatul german, de două zile și nu-mi prezice nimic bun.

Ce groaznice clipe – dar și înălțătoare, să știi că armata română ține piept celui mai îndârjit vrăjmaș, pe care lumea întreagă se căznește să-l răpună, fără să izbutească, de trei ani!

Alexandru Sturdza, al cărui rost nu-l înțelegem încă în țară, știindu-l ofițer în armata de pe Siret, a sosit cu un număr de ofițeri români, cei mai mulți evrei, spre a face propagandă printre prizonierii de aici, în vederea alcătuirii unei armate care să meargă împotriva celei din Moldova!

2 august 1917

Azi îmi venea să nu mai scriu și totuși am luat condeiul, căci este singurul chip să dau drumul la „supapa" frământărilor prin care trec și pe care trebuie să le tac.

Faţă de mama nu pot vorbi decât de izbânda finală, fără să-i arăt îngrijorarea. Când ne văd pe amândouă, în aceste două odăi aproape mansarde, în care trăim de atâtea luni fără să ieșim mai deloc, am impresia uneori că suntem în pușcărie.

Cărţi nu poţi citi; nu ai inimă să citești literatură, gazetele te otrăvesc. Una din singurele distracţii este să mă gândesc uneori la trecut și totuși cu câtă amărăciune, când îmi iese înainte prezentul: lupta uriașă a armatei noastre ca să păstreze neatârnat petecul de pământ ce reprezintă acum patria și pe care sunt în clipele acestea aţintiţi ochii întregii suflări românești, căci de ea atârnă viitorul. La cei de la Iași nu vreau și nu pot să mă gândesc.

4 august 1917

Luând seama la tovarășii și tovarășele noastre de ocupaţie, afară de germanofili, observi două chipuri de a privi evenimentele de pe front. Unii, printre care suntem și noi, care nu urmăresc decât armata și rezultatul războiului, izbutind să facă abstracţie completă, printr-o sforţare de voinţă mare, de familie și de prieteni. Alţii care urmăresc ofensiva, chinuiţi de gândul alor lor. Cu toate că emoţiunile și încordarea celor dintâi sunt mai puternice, ei sunt mai fericiţi, deoarece au ca punct de reazem încrederea în victoria finală. Eu însămi, după multă trudă și filosofare, am izbutit să mă sugestionez că pentru rezultatul războiului este mai bine să cadă Moldova, oricât ne-o costa, decât Podolia. Intrarea în Rusia poate atrage după sine mai repede pacea, pe când ocuparea Moldovei n-ar avea drept rezultat decât împingerea frontului dincolo de Prut.

Izbutind să mă sugestionez astfel, mi-am recăpătat în parte somnul și liniștea trebuincioase, spre a putea suporta emoțiile prin care treceam.

Totuși, parcă apasă din ce în ce mai mult asupra noastră prelungirea ocupației. De la sosirea lui Michaelis la putere și cenzurarea extraordinară a presei germane și austriace, s-a întețit întunerecul și nesiguranța de ce se petrece dincolo de Carpați. O mângâiere este însă spiritul național ce se dezvoltă neîncetat printre cei dimprejur. Încrederea în ai noștri crește, vitejiile armatei, repetate de ofițerii germani și austriaci, le dă însuflețire și, după cum spune manifestul ce se împrăștie prin oraș zilele acestea, le dă puterea să aștepte cu încredere și răbdare.

Pe Carp este focul cel mare. Poporul îl consideră drept evreu, pe Sturdza l-ar sfâșia, deoarece s-a răspândit zgomotul că a trădat și de aceea a fugit în Germania.

6 august 1917

Primul comunicat bun după atâtea săptămâni. Englezii au spart frontul în două locuri. Ofensiva de la Siret pare a avea o pauză. Din ce pricină?

Citim printre rânduri succesul și ne înveselim.

Am pus mâna pe manifestul Mitropolitului și al înalților demnitari ai Bisericii ortodoxe din teritoriul ocupat, care a fost aruncat pe front, spre a demoraliza armata și a îndemna soldații să nu se retragă din Moldova peste Prut, dacă li se cere.

Textul este următorul!

Chemarea Mitropolitului Primat

Români moldoveni și voi, Români de pretutindeni adunați între Carpați și Prut, auziți glasul fraților voștri din

România ocupată. Oștile puterilor centrale sunt în trecătorile Carpaților, sunt la porțile de sus și la porțile de jos ale Moldovei, ele înaintează și țara va fi din nou ciuntită în sângele ei.

Noi, Mitropolitul Primat al României, am îngenuncheat înaintea altarului și ne-am rugat Domnului pentru mântuirea poporului nostru și s-a umplut biserica de lumina măririi Domnului și asupra noastră a venit duhul cel bun, ca să sfătuim sfat de pace în cetatea noastră. Țara vrea pace. Prea mult a fost pus spre pustiire cuprinsul țării.

Peste cele 4 aripi ale pământului a venit asupra noastră sfârșitul nostru. Cele înalte ale țării au pierit. Puterile noastre s-au surpat. Mulți din fii au fost uciși, alții s-au risipit prin țări străine, unde suspină de foame, se sfârșesc. Dar Domnul Dumnezeu s-a îndurat de țara aceasta, el a îmblânzit inima biruitorului către noi și a făcut dintr-însul tovarășul nostru la munca pentru mântuirea României.

Țărani, târgoveți, slujbași și orice ați fi, aveți bună credință că biruitorul care intră în Moldova nu este setos de răzbunare, nu ucide, nu jefuiește, nu dă foc, nu pustiește. Aici, în Muntenia, averile, casele, cinstea noastră a tuturor au fost respectate, laolaltă noi am muncit câmpiile țării și ele au dat roade. Dumnezeu a potolit mânia războiului și a binecuvântat munca noastră comună. Nu vă temeți, fraților, și nu apucați drumul pribegiei. Cu dor și gând de pace ne întoarcem către voi și vă trimitem îndemn sfătuitor să stați și să rămâneți cu toții pe la locurile voastre. Ați apărat țara cu vrednicie, datoria v-ați făcut-o pe deplin. Mulți dintre voi au căzut apărând moșia strămoșească. Astăzi puterile voastre sunt frânte. O singură datorie mai aveți: să nu părăsiți pământul țării, să nu lipsiți România de puterile voastre. Să nu puneți brațul vostru în slujba unei cauze străine. Stați pe loc, fraților. Rămâneți între Carpați și Prut. Nu faceți din

acest râu românesc hotar despărţitor între inimile noastre. Rămâneţi pe pământul strămoşesc, lângă mormintele strămoşilor şi ale fraţilor voştri de luptă, lângă holdele cari de aci înainte vor hrăni neamul nostru. Aveţi încredere în marele şi milostivul Dumnezeu.

Aveţi încredere în pronia lui minunată, care ridică pe cel surpat şi din dărâmături scoate din nou la faţa soarelui viaţa cea frumoasă de mai nainte. Aveţi încredere în viitorul tulpinei româneşti.

Dr. Konon Al. Donici, Arhiepiscop şi Mitropolit Primat
Th. M. Ploeşteanu
Arh. Valerian Romniceanu
Iosif Arhimandrit de scaun Sfânta Mitropolie
Melitie Costăţeanu
Ic. Orden (?) Musceleanu
Ic. G. I. Geblescu

Mitropolitul, om slab şi îmbătrânit peste măsură, a fost unealta celor mai tineri, printre care Arhimandritul Scriban şi Galaction.

Opinia publică se mişcă, reacţionează, nu vrea să iscălească plebiscitul lui Carp, cu toată teroarea ce se exercită de autorităţi; mai ales ţăranii se tem să nu fie mobilizaţi împotriva alor lor.

La Ionel, în str. Lascăr Catargiu, a murit un ofiţer de tifos exantematic. Cât îi era de rău, şedea cu sticlele de şampanie la căpătâi şi bea.

7 august 1917

Ofensiva germană scade de tot pe frontul nostru. Acum sunt lupte pe tot frontul francez şi în Italia.

10 august 1917

Credeam azi că prin faptul că s-au potolit luptele pe Siret voi putea citi. Luasem *Banchetul* lui Socrate, citit acum câţiva ani la Florica și care-mi plăcuse atâta. În zadar: cartea mi-era în mână, dar gândul aiurea, la Florica. Mă vedeam sus, pe terasa deschisă, pe canapea, cum îmi era obiceiul să stau zilnic ore întregi, cu priveliștea întinsă în jurul meu. În dreapta, Piteștii cu acoperișurile sclipitoare; în faţă, râul Argeș ieșind și intrând prin zăvoaiele de anini și de plute; în stânga, podul de cale ferată, ca o horbotă în verdeaţă și, lângă el, plopii piramidali ai parcului din Golești.

Atunci ce liniște în sufletul meu și ce liniște în natură! Căci sunetele ce se desprindeau, din când în când, ca fluieratul trenului, pufăitul automobilelor pe drumul de-a lungul văii, cântecul grangurilor din pădurea de tei, alături de casă, sau doinele ţărăncilor din vie parcă făceau parte din însăși natura și nu le mai auzeam.

Dar înapoi cu trecutul, să mă întorc la realitate.

Notă semnificativă: „le merge rău", cum spune Mariuţa. Filogermanii s-au îmblânzit și caută să se apropie de noi. Tzigara are o situaţie destul de ciudată: este reprezentantul Curţii regale, prin faptul că lui i s-au lăsat palatele în seamă de Rege. Cheile sunt la dânsul și totuși sub ocrotirea sa este pus manifestul lui Carp.

Alaltăieri a sosit la noi ordonanţa colonelului Feil, care se ocupă cu prizonierii, și care urmărește mereu planul de a fi încartiruit în casă.

Ordonanţa a interpelat pe doctorul Cantacuzino astfel:

— Știi dumneata pentru ce vrea colonelul să stea aici.

— Nu știu.

— Fiindcă ești cumnat cu Brătianu și Brătianu este un mincinos, ne-a trădat.

— De la om la om nu trebuie să minţi, dar de la popor la popor!... Sunt clipe când pentru binele ţării tale trebuie s-o faci. De altmintrelea, Bismarck al vostru a fost un mare om politic, și a făcut mult pentru Germania. În toată viaţa a minţit celelalte popoare.

Văzând că-l ia repede, strigând la el, s-a potolit deodată și, după ce a cercetat din nou toată casa, a plecat dând doctorului de două ori mâna.

Neamţul este laş – chiar la luptă se vede aceasta. Cât este sprijinit de tunuri și mitraliere, merge cu avânt; când ajunge la baionetă se domolește, sau se predă: *Kamerad, Kamerad!* Așa ne spuneau soldaţii la spital.

20 august 1917

Se răspândește manifestul profesorului Mangâru și I. Caragiale (fiul), susţinând plebiscitul lui Carp – semnat de ei.

22 august 1917

Unul dintre ofiţerii aduși de pe front, locotenent-colonelul Kiţescu, are regim special. S-a dus Zoe Romniceanu să-l vadă și ne-a istorisit ce bine este tratat.

I s-a pus o casă la dispoziţie, i s-a dat înapoi sabia, de către Mackensen, ca răsplată pentru vitejia sa; spune că luptase pe frontul de la Focșani, între două regimente rusești. Retrăgându-se acestea, singur cu al său, a luptat până au rămas 105 oameni. Din ordinul lui Mackensen, plin de admiraţie, i-ar fi redat sabia.

Bietul Stere! Îmi face rău să-i citesc jurnalul, care apare de patru zile în *Lumina*. În primul articol, preconizează

intrarea României în confederaţia habsburgică; în al doilea, face un tablou fals în mare parte, după spusele celor competenţi, al situaţiei financiare de la începutul războiului; în al treilea, caută să convingă publicul că războiul a fost dezlănţuit de cvadruplă, că Germania este statul cel mai democratic, în sfârșit tot bagajul *Gazetei Bucureștilor*. Este un Karnabat cu firmă mai periculoasă. De altmintrelea, afară de articolul de fond, regulat al lui Stere, și cele literare ale lui Pătrășcanu, toate informaţiile, cuvânt cu cuvânt, ca ale *Gazetei Bucureștilor*. Aceleași minciuni, intrigi. Nicio deosebire între aceea scoasă de Puterile Centrale și aceea scoasă de români. Am început să mă îndoiesc de sinceritatea lui. Mulţi spun că o face pentru bani, căci este finanţat de germani. Cât de mare se crede și cât de mic este în clipele acestea! A murdărit un trecut frumos și, mai mult ca orișicând, proverbul este drept: „La parole est d'argent, la silence est d'or"[1].

Mai bine s-ar fi coborât în popor, să ia lecţii de patriotism. Mă gândeam mai deunăzi, când îmi istorisea Ștefan Sihleanu cuvintele unui ţăran din Nehoiaș, judeţul Buzău, Ștefan Dumitru, în gară la Ploiești. Văzând că nu se poate urca în tren din pricina piciorului tăiat, i-a venit un trecător în ajutor: „Lasă, domnule, a zis el, că m-am învăţat să umblu și cu unul". A mai istorisit că schija de tun îi sfărâmase osul... „Dar – a sfârșit – nu face nimic. Mă gândesc cu bucurie că pierzând piciorul, mi-am făcut datoria către ţară."

Doamna Romniceanu, care era de faţă, a istorisit și dânsa că veniseră la spital nevasta unui ţăran orb, prizonier

[1] „Cuvântul este de argint, tăcerea e de aur" (în limba franceză, în original) (n. red.).

de război, cu copilul ei. A fost o scenă tragică, prin faptul că dânsul nu-i mai putea vedea. „Mai bine așa – a spus dânsa plângând –, să știu că cel puţin nu s-a dat în lături."

Este curios cât de repede se ridică și se coboară moralul românului: 8 luni ale ocupaţiei sub depresiunea înfrângerii, câţi n-au bârfit armata. Nimic nu era bun, nici ofiţer, nici soldat.

De la succesele din urmă de pe front, citite cu sete printre rânduri în gazetele străine, nu se mai vorbește decât de vitejia soldaţilor și a ofiţerilor români. Ei au salvat Europa, crede poporul, și s-au răspândit știri fantastice care merg din gură în gură, că în luptă au luat prizonier pe Mackensen, că au atras o divizie germană în locuri mlăștinoase și au dat drumul obuzelor, au nimicit două regimente bulgare, au lăsat pe germani să facă un tunel sub Siret și l-au aruncat în sus.

La Ortodoxie, de Sfânta Maria, dna Cantacuzino, căreia îi place să fie bine și cu capra și cu varza, invitase câţiva ofiţeri din cei vânduţi, cum îi numește lumea, din ai lui Sturdza.

După serviciu, s-au așezat cu toţii la masă, dar puși faţă-n faţă cu aceștia, cei infirmi din spital au întrebat ce căutau în ţară și au început să le facă imputări.

A început o ceartă care s-a sfârșit prin bătaie.

De câtăva vreme orașul este bântuit de manifeste în contra nemţilor, de prieteni și băieţi de școală. Vasile Bănete și Trocan sunt printre cei mai activi.

Iată două manifeste lipite noaptea pe ziduri:

Români,

Domnul P.P. Carp, în unire cu Dușmanul, vrea să ne silească a iscăli un plebiscit pentru pace. Pacea în împrejurările

de faţă e o trădare, e o înjosire chiar faţă de inamic, care suntem siguri că nu-şi caută decât de interesele sale proprii îndemnându-ne la această faptă mişelească. E osândirea neamului nostru, a armatei, a Regelui şi, ce e mai presus de toate, a Onoarei Româneşti.

Nu, dl P. P. Karp, mână în mână cu inamicul, nu poate face pace, ci Regele României, care nu ne-a părăsit în dorinţele noastre şi căruia noi i-am jurat credinţă.

Armata îşi face datoria apărând până la ultima picătură de sânge pământul Românesc.

Datoria noastră este să avem răbdare şi încredere.

Fraţi români,

Acum, în timpurile de grea încercare prin care trece ţara, când duşmanul ce ne stăpâneşte se străduieşte să-şi reverse veninul până în adâncul sufletului nostru, ispitindu-ne cu tot felul de planuri înjositoare de pace, pe care – ne doare s-o mărturisim – unii Români cu mintea rătăcită le primesc, ba chiar le răspândesc, acum e timpul ca voi să vă luaţi drept pildă pe cei cari, atât de vitejeşte, se jertfesc pentru ţară, şi să luptaţi şi voi cu tărie pentru cauza sfântă a Onoarei Româneşti.

Fiţi credincioşi, demni şi statornici, nu daţi crezământ zvonurilor înşelătoare de pace ale duşmanului: ea ar fi acum mai mult ca oricând o pată ruşinoasă în istoria ţărei, o trădare faţă de rege, căruia i-am jurat credinţă, faţă de ţară, pentru care cu toţi trebuie să ne jertfim. Să vă fie un imbold marele Român, Regele nostru, care în clipa hotărâtoare n-a avut decât o ţintă: Îndeplinirea Idealului nostru naţional. *Şi nu uitaţi că numai Lui şi sfetnicilor Ţărei le este dat a alege momentul prielnic încheierii păcii.*

Sus inimile, Fraților, cu încredere că Domnul nu lasă să piară o cauză dreaptă, cu credință nestrămutată în viitorul glorios al țărei, aveți răbdare, îndurați bărbătește orice și nicio suferință să nu vă pară prea mare, în lupta pentru idealul strămoșesc și sfânt.

ÎNTREGIREA NEAMULUI

31 august 1917

Multe zile fără să scriu. În urma manifestelor răspândite, percheziţie la dna Maria Berindei. I s-a găsit pe masă jurnalul în care-și scrisese impresiile sale și trata pe germani mereu de barbari. Bineînţeles, i-a fost confiscat. Până azi nu mi s-a întâmplat nimic, dar fusesem prevenită că voi fi cercetată și eu... astfel că m-am ușurat de tot ce putea aduce neplăceri celor din casă. În vremurile din urmă, nu s-a mai întâmplat nimic de seamă, decât că aliaţii par a înainta în Macedonia.

Luarea Rigăi nu m-a mișcat, deoarece m-am obișnuit cu retragerile și înaintările rușilor.

Dar partea comică au fost minciunile ce s-au dezlănţuit zilele din urmă în gazete: Kerenski asasinat, Kornilov în capul armatei, împotriva guvernului provizoriu, imposibilitatea României de a mai lupta... Un șir de minciuni fanteziste care, în loc de a ne demoraliza, ne dau nădejde.

Lumina, din ce în ce mai revoltătoare. „Pro domo", serie de articole împotriva lui Ionel, împotriva celor de la Iași, lăudând pe nemţi – mai rău ca *Gazeta*!

Mă doare când o citesc, deși trăind toată viaţa printre oameni politici ar trebui să fiu obișnuită cu decepţiile, cu lipsa de caracter a celor în care uneori aveai cea mai mare încredere.

Atâţia care, ca Clovis, „Ont brulé ce qu'ils ont adoré et adoré ce qu'ils ont brulé"[1].

Chiar pe Tata, al cărui farmec deseori a schimbat pe cel mai mare vrăjmaş în cel mai credincios colaborator, câţi nu l-au părăsit, de cele mai multe ori pentru motive de interes personal!

Trebuie să recunosc că Pătrăşcanu cel puţin, deşi destul de vinovat că scrie în asemenea gazetă, nu dă decât articole literare... până acum... căci cine ştie ce va mai ieşi de sub pană până la sfârşit.

1 septembrie 1917

Scarlat Vârnav a fost chemat la comandatură şi închis câteva zile, sub pretext că fusese cerut de bulgari (fusese prefect mulţi ani la Constanţa).

Peste câteva zile a sosit la el un ofiţer bulgar, să-i spuie să nu crează o vorbă din cele ce i s-au spus de către nemţi, căci dânşii nu-i ceruseră sechestrarea. Dimpotrivă, aveau cea mai bună amintire de prefectura sa. Îl închiseseră fiindcă îşi dăduse demisia din consiliul comunal. Descoperise acolo hoţii mari şi nu mai voise să ştie. Marea exploatare este acum sechestrarea moşiilor. Pretextul este că procuratorii proprietarilor plecaţi îi delapidează şi că prin sechestru vor depune veniturile la casa de depuneri. Iată motivul sub care au luat Liei din mână moşiile din Vâlcea, crezând că sunt ale lui Vintilă, dar neştiind că sunt ale mamei, care le-a reclamat. Averea dnei Assan, care constă din case, a fost luată din mâna surorii sale, în ajunul plăţii chiriilor, şi banii au pierit. La Hereşti, în contul moşiei, au mobilat casa, au cumpărat trăsuri şi cai, au adus cucoane

[1] „Au ars ceea ce au adorat şi au adorat ceea ce au ars" (în limba franceză, în original) (n. red.).

din București și duc o viață largă și plăcută pe socoteala proprietarului. Dlui Slătineanu, la Furduești, nu numai că nu i s-a dat venit, dar l-au mai pus să dea din pungă, spunând că cheltuielile au depășit veniturile.

8 septembrie 1917

De teama percheziţiilor nu mai pot scrie regulat. Sunt silită să-mi ţiu caietul ascuns. Monotonia vieţii urmează. Nimic nu mă mai atinge din cele ce scriu gazetele, nici chiar *Lumina*. Mă dezgustă numai minciunile și intrigile. Citindu-le, uneori mă opresc și mă întreb: „E Stere, mișelul acela care scrie?"

Într-o zi, într-o clipă de răzvrătire, am luat condeiul și am scris, sub numele unei femei din mulţime, următoarea scrisoare:

Stimate Domnule Stere,

În cele câteva numere apărute în Gazeta dumitale, sexul nostru este bogat reprezintat. Se văd încă în dumneata urmele unui fost și generos socialist. În două săptămâni au și defilat 3 tipuri deosebite unul de altul.

Primul mi-a dat și mie impresia, judecând după critica impetuoasă a activităţii bărbătești și după impetuozitatea apărării femeii, că trebuie să fie nu numai frumoasă, dar și foarte tânără și simpatică.

Asupra celui de-al doilea nu mă opresc. Fiind supusă puterilor centrale, lumea întreagă știe azi ce rol joacă în ţările vrăjmașe, chiar de au copilărit în ele, „supusele puterilor centrale".

Prin urmare nu „are voce la capitol".

Pe cel de-al treilea, l-aș judeca cu asprime, mai ales când își exprimă pierderea încrederii în trecutul și viitorul

României, dacă nu mi s-ar părea că vorbește sub înrâurirea vreunui bărbat... germanofil, fără culoare proprie. E insipid.

Eu aș fi cel de-al patrulea. Ţi-o spun dinainte – îl vei găsi antipatic –, căci tipul meu este tipul vulgar al mulțimii, fără sex, fără vârstă, călăuzită de un singur gând: acela de a nu încrimina, de a nu mânji sub ochii îndemnători ai vrăjmașului. Sunt tipul mulțimii ce așteaptă credincioasă și încrezătoare. El nu poate apărea în independentul *dumitale ziar, chiar de te-ar interesa, ceea ce nu cred, deoarece stăpânul la care te-ai supus de bunăvoie te-ar împiedica să-l pomenești. (Cât de mic pari, domnule S., sub scutul cenzurii!).*

Viu așadar spre dumneata, fără speranța de publicitate sau apanagiul frumuseții și tinereții, din îndemnul de a-mi face datoria de română, de a te înștiința, fiindcă deziluziile sunt foarte amare, că într-adevăr glasul dumitale, dac-ar avea un răsunet, nu l-ar putea avea decât în pustiu, căci simțimântul ce-l deșteaptă articolele dumitale în sufletele mulțimii nu este altul decât durerea de a vedea pe unul din ai noștri, din acei în care puseseră mari nădejdi, mâna dreaptă, unelta aceluia cu care se luptă armata de peste Milcov. Pentru el, dacă ești deștept cum o spun cei ce te cunosc, nu ai așteptat pacea, ca să dai la iveală Lumina *și ai făcut din foaia care prin nume era menită să fie făclia unui neam – sora geamănă a* Gazetei Bucureștilor, *supranumită Gazeta minciunilor?*

Pentru ce nu ai știut să aștepți pacea în tăcerea și resemnarea obștească din jurul dumitale, spre a-ți începe, dacă o credeai folositoare țării, în condițiuni normale, pe cale leală, față în față cu acuzații, campania de propagandă pentru robia noastră teritorială și economică în confederația Habsburgică, pentru disculparea administrațiilor militare în dauna intereselor și a drepturilor de existență ale populației,

campania de învinuiri împotriva foștilor dumitale tovarăși politici, atât din Rusia cât și din Moldova?

Dacă ai fi fost mai puțin nerăbdător, nu te-ai fi arătat, domnule S., în ochii tuturor, chiar în ai tinerelor și frumoaselor cititoare, sub o înfățișare odioasă și glasul dumitale nu ar fi răsunat în pustiu.

O femeie... din mulţime

Dacă iscăleam, erau în stare să-mi dea scrisoarea comandaturii! Mi-a răspuns printr-un articol de fond, chemându-mă „damă voalată". Pe urmă am scris lui Pătrășcanu fără anonimat și i-am spus că asigurarea ce mi-o dăduse, de a nu face personalităţi în *Lumina*, nu s-a menţinut, deoarece oamenii politici din Moldova sunt acuzaţi de cele mai mari infamii, fără să se poată apăra.

Acum însă am luat hotărârea să nu mai polemizez cu ei. Să-i lăsăm să-și rupă gâtul, cum spunea cu drept cuvânt dl Crăsnaru.

La Florica au pus în locul lui Gheorghiu pe un administrator sechestru, fără să ne fi vestit. Vom lupta însă din răsputeri să scăpăm mormântul Tatii. Mare ajutor ne-a dat acolo dna Nina Radovici.

Deși mama este aici, i-au sechestrat tot; iar din cele trei case nu a mai rămas decât cea de la Florica. Pe cea din Predeal, găurită de un obuz, au pus foc când s-a împlinit anul de la intrarea în război.

Kaiserul a sosit și s-a dus întovărășit de Tzigara pretutindeni; la Curtea de Argeș a luat masa cu el; i-a dat un ac de cravată. Dacă a văzut pe Carp și pe Marghiloman nu se spune. Nu știu de este adevărat că, cerând a face cunoștinţa celor ce le dau ajutor în teritoriul ocupat, l-ar fi întâmpinat

la gară. Ei înșiși nu se laudă cu această întrevedere. În oraș nu a intrat, se spune, de teama unui asasinat.

La front a făcut un pompos discurs, tratând pe Regele Ferdinand de apostat – ultimul pe tronul României dintre Hohenzollerni-Sigmaringen.

Ar fi fost aci și unul dintre fiii Kaiserului, cel de-al patrulea. Viitorul rege al României venise să-și vază ţara!

O știre tristă este că vor fi porniţi internaţii de la Săveni în Bulgaria, la Troian lângă Plevna.

Alexandru Sturdza nu mai îndrăznește, ca la început, să se arate. Se vede că i s-au făcut mutre. Ofiţerii români ce sunt aduși mereu din Germania sunt primiţi de dânsul în orașele de provincie și repartizaţi fie la moșii, fie la funcţii. Îi pune să iscălească această declaraţie:

Ce trebuie să iscălească ofiţerii aduși din Germania de Sturdza

1. *Nu va mai lupta contra puterilor centrale.*

2. *Nu va complota în contra intereselor germane.*

3. *Nu va face politică, nici nu se va amesteca în măsurile politice luate de guvernul teritoriului ocupat de puterile centrale, nici nu le va combate.*

4. *Nu va încerca să facă propagandă, nici nu va face acte de spionagiu ori de interes.*

5. *Nu va părăsi teritoriul ocupat și nu-și va schimba domiciliul declarat fără de prealabila înștiinţare.*

6. *Nu va profera insulte, nici batjocuri la adresa guvernului și supușilor puterilor centrale.*

7. *Nu va discuta evenimentele ce ar surveni pe unul din fronturile de luptă ale aliaţilor centrali.*

8. *Nu va face nici propagandă ce ar leza interesele acestor puteri centrale.*

9. *Nerespectarea acestora se va pedepsi cu moartea.*

10. *Guvernul și autoritățile imperiale germane se obligă a întrebuința, în raport cu necesitățile și aptitudinile lor individuale, pe prizonierii liberați.*

11. *La semnarea tratatului de pace, fiecare din ei pot găsi azil și ocupație într-una din țările puterilor centrale, dacă ar fi siliți să părăsească țara lor natală.*

12. *Familiile lor, în acest caz, vor fi retribuite cu o pensie viageră.*

Pe Wachman voiesc să-l impuie ca director la Banca Națională, ceea ce ar sili pe doctorul Cantacuzino să se retragă din consiliu. Radu Stanian, din Ploiești, fiindcă reîntorcându-se de la țară și-a găsit trăsura rechiziționată și s-a dus la comandatură, a fost bătut până la sânge de ofițerii încartierați în casă la dânsul (6 la număr). A fost greu bolnav în urmă.

Pe Emanuel Miclescu, magistrat, asemenea l-a bătut un ofițer când a voit să viziteze moșia cumnatului său, Lucasievici, vecin cu moșia sa.

Lizon Greceanu a scăpat de la închisoare plătind 25 000 de lei. O serie de interviuri interesante în *Lumina*, date de Simionescu-Romniceanu, Gr. Coandă, Verzea, C.C. Arion, Marghiloman, prin care voiesc să dovedească că ei au salvat populația de distrugerea și înfometarea la care o sortise guvernul.

Uită să spuie că Ionel, înainte de a pleca, chemase pe toți funcționarii superiori care erau siliți să rămâie aici, rugându-i să-și păstreze funcțiunile și să vază de populație. A lăsat mai multe milioane, spre a fi distribuite la săraci și din care un milion lui Marghiloman, pentru Crucea Roșie.

4 octombrie 1917

Mariuţa, care plecase din nou la Săveni, cu Fanny Derussi, pe 5 zile, a fost pornită val-vârtej, într-un sfert de oră, înapoi din localitate. Au pus două zile ca să se reîntoarcă, nemaiavând trenuri.

5 octombrie 1917

Mare banchet la Curtea de Argeş, la parastasul Regelui Carol. Mackensen a ridicat paharul către Lupu Kostaki: „À la Roumanie!"[1]

Am scris azi a doua scrisoare lui Stere, sub pseudonimul de „Dama voalată". Îi dau două sfaturi. Primul, de a nu mai da numele morţilor din Moldova, căci este groaznic să afli asemenea ştiri prin gazete. Şi al doilea, să citească mai cu băgare de seamă discursurile oamenilor de stat ai Antantei, spre a nu trece cu vederea condiţiunile pe care le pune *sine qua non* Lord Asquith şi, printre ele, şi aceea a întregirii neamului românesc.

În *Lumina* apăruse un articol de fond care afirma, cu neruşinare, că Lord Asquith nu cere decât redarea Alsaciei-Lorena, că de noi îşi bate joc. Discursul era întreg în *Pester Lloyd* şi *Wiener Tagblatt*.

7 octombrie 1917

În judeţul Buzău s-a dat monopolul vinurilor unui evreu. Nu are nimeni voie să-şi vândă vinul decât printr-însul.

Populaţia se pregăteşte de iarnă, dar abia găseşte ce cumpăra. Intrarea cartofilor a fost interzisă în oraş; de asemenea, a fasolii, a mazării, a nucilor, a tuturor produselor

---

[1] „În cinstea României!" (în limba franceză, în original) (n. red.).

agricole. Lemnele rechiziţionate cu 60 de lei se vând cu 350, cartofii 35-40 de lei suta de kg, ceapa 80 de bani. Carne nu se mai găsește nici de contrabandă.

8 octombrie 1917

Sunt încă sub impresia zilei de ieri. La 3 a sosit băiatul dnei Băicoianu, cu trăsura, să mă ia la gară, unde trebuia să sosească internaţii de la Săveni, în drum spre Troian.

I-am găsit pe toţi, vreo 80, în sala restaurantului, în jurul meselor. Unora le prinseseră familiile de veste și veniseră, deși poliţia le interzisese.

Pillat era de necunoscut, fiind ras de tot și slăbit. Erau însă toţi zdraveni ca moral. Bătrânul Carabatescu în cap, căruia deși i se îngăduise să rămâie la *Imperial*, ceruse să-și urmeze tovarășii. I se părea o defecţiune.

Printre ei te simţeai în altă atmosferă. Vorbeau pe faţă, fără teamă de soldaţii postaţi cu puștile pretutindeni prin sală. Aveau încredere în sfârșit și-l așteptau cu răbdare, oricare le-ar fi fost chinurile, măcar că și acești ostatici erau de aceeași stofă cu bărbaţii din oraș.

Abia putusem schimba câteva cuvinte și au năvălit 10 ofiţeri cu 17 soldaţi, dându-le ordin de plecare. A fost jalnică plecarea: nici nu i-au lăsat să-și sărute rudele și i-au împins ca pe o turmă de oi, strigând la ei. Apoi pe peronul gării le-au făcut apelul nominal și i-au urcat în vagoane.

Am alergat pe podul dinspre Chitila, să vedem trenul trecând și le-am strigat: „Ura, trăiască România!" Ei ne răspundeau, mișcându-și batistele. Chipul cum au fost aduși până la București merită să fie notat. Porniţi la 6 dimineaţa, au fost duși în căruţe la Fetești, tocmai, timp

de 6 ore. Au pus 24 de ore până la Gara de Nord, dormind în vagon strânși ca sardelele. Aci au fost duși la despăduchere, lângă școala de poduri și șosele, frecaţi cu petrol, fără să li se dea măcar un șervet să se șteargă. Aceeași operaţie li s-a făcut și celor ce veneau din concediu de acasă. Pe dânșii, ca să le prelungească suferinţele, îi aduseră cu 24 de ore înainte, la Hotel *Bratu*.

12 octombrie 1917

Azi am fost chemată jos să vorbesc cu un domn german, care spunea că sosește cu știri din Moldova.

S-a prezentat și mi-a spus că dânsul obţinuse prin cartierul general german ca să fie trimis Klein, șeful poliţiei secrete, să ceară mamii o scrisoare către Ionel, scrisă de mâna ei. Într-adevăr, o făcuse Klein și nu știam pentru ce. Era evreu din Iași, căsătorit cu o germană și condusese o mare casă de export de cocs în România.

A cerut să vadă pe mama, spre a da relaţii lui Ionel că se afla sănătoasă. Iată ce ne-a istorisit timp de o oră și jumătate, în câteva cuvinte, cât a stat la noi.

A părăsit Iașii la izbucnirea războiului, spre a nu fi internat, fiind supus străin. S-a împrietenit cu dl Bilciurescu, însărcinat de afaceri la Stockholm. Toate rapoartele către guvernul român le făcea cu dânsul, ajuta pe toţi românii exilaţi din Suedia, înlesnea corespondenţa românilor, al căror număr creștea necontenit și înlesnea chiar corespondenţa între multe persoane din teritorul ocupat cu cei din Moldova, fără niciun interes altul decât din umanitarism. Odată se afla la masă cu dl Bilciurescu și a văzut la altă masă de alături pe un domn mic și gras, cărunt. A spus tovarășului său că este generalul Iliescu.

Proiectul „Photo Historia”/Colecția Sorin Nica

Clădirea actualei Primării Generale a Bucureștiului, în epocă, la 1917, Ministerul Lucrărilor Publice, transformat în instituție a ocupantului german.

Alexandru Marghiloman
(1854-1925)

Ion (Ionel) I.C. Brătianu
(1864-1927)

Fundațiunea Universitară Regele Carol I.

Petre P. Carp
(1837-1919)

Vintilă I.C. Brătianu
(1867-1930)

Proiectul „Photo Historia"/Colecția Sorin Nica

Cercul Militar Central, iarna 1917.

Proiectul „Photo Historia"/Colecția Sorin Nica

Calea Victoriei, în timpul ocupației germane.

Proiectul „Photo Historia"/Colecția Sorin Nica

Ministerul de Externe (Palatul Sturdza), 1917.

Proiectul „Photo Historia"/Colecția Sorin Nica

Momentul capturării Bucureștiului.
Militari germani sunând clopotul victoriei, noiembrie 1916.

Proiectul „Photo Historia"/Colecția Sorin Nica

Ofițeri germani într-o mașină pe care scrie în germană „Am plecat spre România", 1916.

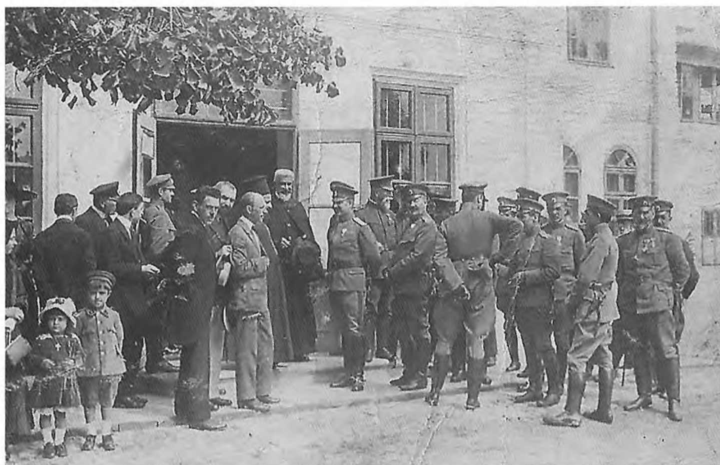
Proiectul „Photo Historia"/Colecția Sorin Nica

Țărani români și militari germani, în timpul Primului Război Mondial.

Proiectul „Photo Historia"/Colecția Sorin Nica

Patrulă formată din militar german înarmat și sergent român dezarmat.

Proiectul „Photo Historia"/Colecția Sorin Nica

Ofițeri bulgari stau de vorbă cu notabili bucureșteni,
în timpul ocupației germane.

Proiectul „Photo Historia"/Colecția Sorin Nica

Trei militari germani la Grota Fermecată din Parcul Carol.

Proiectul „Photo Historia"/Colecția Sorin Nica

Militari germani la București, iarna 1917-1918.

Proiectul „Photo Historia"/Colecția Sorin Nica

Militari germani într-un spital din București, Anul Nou 1918.

„Nu e cu putință!", a răspuns Bilciurescu. Spre a dovedi că avea dreptate, s-a apropiat de domn și l-a numit. Domnul a sărit în sus, speriat: era generalul. Aflând cine sunt, s-a așezat la masa lor și, pe când vorbea cu Bilciurescu despre ale armatei, dl Z. n-a luat seama la convorbire (pretinde), dar a auzit pe Iliescu spunând că Brătianu este om de 54 de ani și plânge de câte ori pronunță numele mamei și ale surorilor sale, și dl Z., înduioșându-se, i-a făgăduit că va da Prim-ministrului știri de noi.

„Și pentru tot binele ce l-am făcut, dl Bilciurescu și cu mine, știți ce ni s-a întâmplat? Am fost acuzați de spionaj și însărcinatul de afaceri mutat la Copenhaga, din cauza denunțărilor lui Derussi."

Ne propunea tot ce voiam. Încredințată că fusese un spion, am refuzat, spunând că-i mulțumim, dar nu avem nevoie. Vizita era numai ca să-și deschidă desigur o poartă pentru viitor. Se vede că simte și el înfrângerea Germaniei.

16 octombrie 1917

De 4 zile, ofensivă germană pe frontul italian. Au ajuns aproape de Udine. Tot câștigul de ani de zile pierdut. Nu-mi lămuresc această retragere decât prin trădare: spionajul și coruperea sunt acum uneltele cele mai de temut cu care lucrează Puterile Centrale.

17 octombrie 1917

Ieri a sosit un țăran din Rătești, vechi servitor la curte. Purta barbă mare și păr lung ca niciodată. Abia l-am recunoscut și, când l-a întrebat unul dintre servitori, în bătaie de joc, „Nu te tunzi, moș Drăghici?", dânsul i-a

răspuns răzvrătit: „Cum să mă tund, când biata ţară geme? Când îţi moare un copil, şi eu am doi pe front, porţi o fâşie neagră la braţ; dar când ţi s-a strâns ţara de gât, cum să-mi tund părul? Nu-l tund până nu o voi vedea iar cum a fost mai înainte."

25 octombrie 1917

Preotul Justin, prizonier care îngrijea de răniţi la Târgovişte, a fugit şi, tocmai când era să intre printre munţi în Moldova, a fost trădat şi prins. L-au legat şi l-au ameninţat cu împuşcarea. Au fost găsite la el fotografiile Regelui şi a fost acuzat de spionaj. „Nu sunt spion, dar sunt român şi mă duceam unde puteam să-mi servesc Regele şi ţara".

L-au trimis în Bulgaria.

26 octombrie 1917

Se strâng ostatici pe capete, mai ales femei. Pe dna Berindei şi pe fiica sa au voit să le expedieze la Baia de Aramă, în pustietate – o femeie de 70 de ani! Au izbutit să li se schimbe cu Sinaia, din fericire.

28 octombrie 1917

Ordonanţa de rechiziţionare a aramei şi cuprului. Italienii se retrag din nou la Piave... Revoluţia rusă cu maximaliştii stăpâni pe situaţie este ştirea tristă ce ne-au adus gazetele azi. Se confirmă căderea lui Kerenski. A fost o figură mare, cred, dar trecătoare, deoarece nu a ştiut să fie mână de fier şi să înfrâneze anarhia ce domneşte întotdeauna într-o revoluţie, mai ales a unui popor sălbatec ca acela rus.

Banul german își urmează corupția în toate țările, în Franța, Anglia, Rusia. Acum în Belgia a pus pe flamanzi să ceară autonomia.

Ordonanță că administrația militară, îngrijindu-se de lipsa de zahăr, va vinde pentru 20 de lei aur 5 kg de zahăr; numai pe aur. Sper că nimeni nu se va mai păcăli, căci acum câtva timp au mai spus că Fabrica Chitila vinde zahăr pe argint. Li s-a dat argint mult, apoi au declarat că nu se mai dă zahăr și au restituit argintul în hârtie germană. Toate acestea pentru a strânge aurul și argintul. Banii de nichel nu mai există pe piață. Populația este silită să plătească cu bilete de 0,25, singurele în ființă, în loc de 0,10. În tramvaie asemenea. Tot nichelul este pornit în Germania.

11 noiembrie 1917

Nicio știre din Rusia. Clemenceau și-a văzut visul cu ochii; oricât de antipatic îmi era până mai deunăzi din cauza politicii sale distructive, citindu-i azi programul m-am liniștit și bucurat. Îi trebuia Franței o mână de fier, spre a pune stavilă intrigilor germane, care și acolo au început să demoralizeze lumea, deoarece a pătruns corupția până la oameni de stat cum este Caillaux.

Cu moșiile lui Ionel și ale lui Dinu puse sub sechestrul Băncii Generale, merge bine. Mi-au lăsat mie conducerea administrativă, luând asupra lor socotelile și încasările. Discuția este însă cât va încasa Banca pe fiecare moșie. Vrea 0,50 la hectar, ceea ce ar fi prea mult.

12 noiembrie 1917

Același joc pretutindeni. În Flandra s-au găsit 3 000 de Petre Carp flamanzi, care au iscălit declarația prin care cer

despărţirea de Belgia, detronarea Regelui Belgiei și alipirea de Germania, fiind de rasă germană.

13 noiembrie 1917

Știri din Bulgaria. Călătoria foarte grea: 12 zile în vagoane de vite. Nu au dat voie să se ia bagajul cel mare cu ei, spunând să nu aibă grijă, că îi va urma. Când au sosit cuferele, multe erau goale. Carabatescu nu mai avea nicio cămașă de schimb. S-a făcut colectă printre ceilalţi. S-au majorat atât preţurile traiului la Troian, încât dl Gheorghiu a cheltuit într-o lună 3 000 de lei.

Activitatea lui Al. Beldiman, Stere, Sturdza se mărește din zi în zi: ţin adunări în provincie și la Ateneu.

4 decembrie 1917

Sabina este în concediu pe 8 zile, pentru dinţi. A sosit Hielckman și a vestit-o că schimbul ostaticilor se face și că cei de la Troian sosesc.

8 decembrie 1917

Lia a sosit să-și facă cuferele, căci pleacă diseară în Moldova, cu copilul. S-a despărţit de nemţoaica despre care sunt sigură acum că a fost spioană, în urma unei scrisori ce am citit-o, către o prietenă, și în care tot timpul își bate joc de Lia, ce fusese așa de bună cu ea.

Plecarea ostaticilor ne bucură. Mi se pare că se stabilește acum o legătură cu cei din Moldova. Vom ști în sfârșit adevărul, cum stăm faţă de Rusia, ce este cu pacea generală.

Aflându-se plecarea Liei, a fost un adevărat pelerinaj la noi, unde am înscris numele tuturor ca să dea știri

familiei lor; erau oameni din popor, necunoscuţi, ca şi din lumea cea mare. Am scris pe foiţe de hârtie subţire şi le-am cusut prin haine.

30 ianuarie 1918

S-au grămădit evenimentele. Ucraina a făcut pace provizorie. Troţki a spus că, neputându-se înţelege la Brest-Litovsk, declară războiul sfârşit şi demobilizează, apoi cel din urmă, care ne ţine mai la inimă, începerea tratativelor de armistiţiu cu România.

Ministerul Brătianu s-a retras şi s-a constituit altul sub preşedinţia lui Averescu, alcătuit din persoane fără culoare politică, cei mai mulţi: general Culcer, general Iancovescu, Luca Niculescu, Sărăţeanu, Argetoianu, Fotin Enescu.

Se aşteaptă Mişu din Anglia. Nu cred să existe situaţie mai greu de dezlegat decât aceea în care se află ţara noastră acum, izolată de aliaţi şi părăsită de Rusia.

Dacă n-aş avea încredere în steaua ei, aş trece prin clipele cele mai groaznice ale acestui război, dar am încredere şi aştept.

Aseară a sosit o comisie compusă din Mitilineu, Papiniu şi Ressel. A stat câteva ore, dar în cel mai mare secret, cu sentinela la uşă.

Se spunea că au văzut pe Marghiloman şi Arion. Nu mai înţelegem nimic, nu mai ştim nimic: Carp ar fi declarat furios că nu admite ca germanii să trateze cu Regele Ferdinand. „Este mai catolic ca Papa".

Germanofilii sunt exasperaţi de chipul cum s-au compromis, împinşi de germani, faţă de Rege, şi acum se stabiliseră tratative cu guvernul român pe deasupra capului

lor. Marghiloman, cu toată prudenţa lui, în urmă dăduse un interviu în care spunea că nu mai rămâne altceva Regelui decât să abdice.

3 februarie 1918

Azi-noapte s-au furat de către bulgari, de la Mitropolie, în două automobile, moaştele Sf. Dumitru. Mitropolitul a pus să tragă clopotele, a trimis protestare la Mackensen şi autorităţi.

S-au găsit lângă Călugăreni. Corăbiile cu care trebuia să le treacă în Bulgaria aşteptau la Giurgiu. Poporul spune că a fost găsit înnămolit, căci se lăsase Sfântul greu.

4 martie 1918

O lună n-am scris. A fost o perioadă de umilire, preliminările de pace. Noroc că avem ştirile ce ne vin de la Iaşi, aproape zilnic acum, care ne spun ce se petrece pe frontul occidental şi că această stare este trecătoare.

Mă întreb cum pot spune la Berlin că fac pace fără anexiuni, când ne iau Dobrogea, toate trecătorile de la Cernăuţi la Porţile de Fier, petrolul, căile ferate din teritoriile ocupate, toate produsele asemenea. Într-un cuvânt, vasalitate desăvârşită. Cu cât însă condiţiile vor fi mai grele, am impresia, cu atât vom fi mai susţinuţi la pacea generală.

Averescu s-a retras fiindcă germanii, spre a pune pe Marghiloman în capul bucatelor, spun că ar face o pace mai bună, dacă ar fi dânsul prim-ministru.

Cum va avea obrazul, după cele făcute faţă de dinastie, după interviurile date în urmă, să presteze jurământ în faţa Regelui!

6 martie 1918

Tratativele le duc Kuhlman și Czernin, cărora le dau germanofilii banchete și recepţii. Cum ne scriu cei de la Iași, nu ne rămâne decât să avem răbdare și iar răbdare. Scrisori de la toţi – mare bucurie.

18 iunie 1918

Percheziţiile la noi, la 7 dimineaţa. Noroc că, în prostia lor, nu au găsit nimic, deși au căutat pretutindeni. Aveam teancuri de manifeste și scrisori din ţară. E drept că vremurile din urmă neîncetat răspândisem și făcusem manifeste, lipindu-le pe ziduri. De la noi, au mers la Emil Petrescu, care era la ţară, dar a avut mai puţin noroc, deoarece deschizându-i biroul, au găsit înăuntru manifeste de la Iași, între care și tratatul de pace cu Germania, comentat de Vintilă.

L-au adus în grabă înapoi și azi îl pornesc peste graniţă. Unde? Nu știm!

Ne-am luat rămas-bun cu multă emoţie de la el, căci venise să ne vadă urmat de soldatul german. Se arătase și bun român și credincios prieten. Se legaseră în timpul ocupaţiei legături așa strânse de prietenie, încât ni se pare că ne părăsește un membru al familiei.

O mare mulţumire am avut ieri. Dimineaţa vine dna Pompei și-mi spune: „Ofiţerii francezi au sosit la *Athénée Palace*, să trateze armistiţiul. Vrei să mergem să-i vedem?"

Repede, spre a le face o manifestaţie, am vestit pe cei din casă, am trimis scrisori în tot orașul să dăm întâlnire prietenilor la *Athénée Palace* și am pornit-o. Toată Calea Victoriei, de-a lungul din str. Romană la Piaţa Episcopiei, cei șase care plecasem, strigam trecătorilor: „Vin

francezii!" Cunoscuţi sau necunoscuţi ne urmau, inconştienţi de furtuna ce vom dezlănţui şi din care am scăpat ca prin minune.

Sosiţi pe Piaţa Episcopiei, neîncetând propaganda, în câteva clipe se strânsese o mulţime care peste puţin cuprinsese Calea Victoriei, de la Piaţa Episcopiei la Bulevardul Elisabeta. Noi eram postate la uşa de la hotelul *Athénée Palace.*

Doctorul Danielopol, cu un mare buchet de flori, cu tricolorul francez în mână, cumpărat în grabă la florista de alături, aştepta neclintit pe ofiţerii francezi. Abia atunci au început să se trezească nemţii, să se mire de această mulţime pe străzi.

Un ofiţer la uşa hotelului, întrebând: „Ce aşteptaţi?" Mariuţa a răspuns: „Pe ofiţerii francezi".

— Nu vine niciun ofiţer.

— Ba vin.

— Ba nu vin.

Şi au început un schimb de cuvinte din ce în ce mai îndârjite cu ofiţerii ce se coborâseră de sus şi ne ţineau piept.

Peste câteva clipe ne-am pomenit cu armata. Tot inconştienţi, ne-am repezit la muzica militară de pe piaţă, dând ordin să cânte *Marseilleza.* Noi o intonam în cor, împreună cu publicul. Armata înaintează cu mitraliere. Koch, ce trecea cu maşina, văzând că se agaţă pe trepte băieţi, trage sabia, crezând că voiesc să-l atace. Se rup placardele nemţeşti de la Cercul Militar, se huiduiesc ofiţerii şi nemţoaicele. Mulţi dintre ei, înmărmuriţi, pe balcoanele caselor, galbeni ca ceara, nu ştiu încotro să o ia. Se vede că credeau într-o revoluţie. În sfârşit, soldaţii începând să dea cu sabia în dreapta şi în stânga, am fost siliţi să ne risipim.

Au fost câţiva răniţi, printre care dl Vintilescu, care a stat ascuns câteva zile, ca să nu i se știe de urmă, și Derussi, prins și închis câteva ore.

15 noiembrie 1918

Au fugit nemţii. Am stat în întunerec, de la plecarea lor neștiind ce se întâmplă: dacă se dau lupte în jurul nostru, dacă vor intra francezii sau românii.

22 noiembrie 1918

S-au reîntors, rând pe rând, ai noștri, cei mici mult crescuţi, cei mari aproape neschimbaţi, afară de Ionel, al cărui păr este alb și privirea îngrijorată[1]. Asupra umerilor săi a apăsat o prea încercată răspundere și va mai apăsa până ce se va încheia pacea generală. Nu mai are veselia de altădată el, care cu mine eram cei mai veseli din casă!

De altmintrelea, și printre noi, cu toată bucuria de a ne găsi, plutește încă spectrul războiului. Ne-au istorisit prin câte au trecut.

Viaţa lor zbuciumată, lipsită de toate, dar liberă, căci dacă avuseseră clipe grozave, poate mai grozave materialmente, avuseseră însă altele de mare însufleţire: avuseseră contactul cu Occidentul, care le dăduse puterea să le sufere pe cele dintâi.

3 decembrie 1918

Câte fapte mari, una după alta: după alipirea Basarabiei, alipirea Bucovinei și a Ardealului.

---

[1] Și tatii îi albise părul, într-o noapte în ajunul Plevnei, de grija răspunderii ce o luase singur împotriva celorlalţi oameni de stat români (nota autoarei).

Regele Ferdinand și Regina Maria și-au primit răsplata pentru lupta uriașă ce au dus-o împreună cu toată suflarea românească.

Gloria domniei lor în istorie va stinge gloriile celor mai mari voievozi ai neamului.

Când stai de te reculegi, câteva clipe, când ai văzut trecând în revistă armatele române lângă cele franceze, engleze, italiene, americane, în urale nesfârșite, înfrăţindu-și steagurile și marșurile militare, când ai văzut bucuria poporului manifestându-se zile și nopţi, nebun de bucurie, prin jocuri și cântece naţionale, pe străzile Bucureștilor și în toate colţurile ţării, de la Nistru la Tisa, te întrebi dacă această Românie nouă, urmărită de atâtea generaţii în trecut, este realitate sau un vis minunat?

CUPRINS